

NIKU Rapport 52

GAMLE HUS DA OG NÅ

Status for SEFRAK-registrerte bygninger

Fræna kommune
Møre og Romsdal fylke 2010
3. omdrev

Åse Dammann

Dammann, Åse: Status for SEFRAK-registrerte bygninger. Fræna kommune, Møre og Romsdal fylke 2010, 3. omdrev. NIKU Rapport 52. 74 sider.
Oslo, oktober 2011

NIKU Rapport 52
ISSN 1503-4909
ISBN 978-82-8101-102-1 (elektronisk)

Rettighetshaver: © Copyright Stiftelsen Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU)
Publikasjonen kan siteres fritt med kildeangivelse.

Trykk: Copycat, Oslo 2011
Rapporten er tilgjengelig som PDF-fil på www.ra.no og www.niku.no, og kan fås i papirformat hos Riksantikvaren.

Illustrasjoner: Foto fra kontrollregistreringen 2010 (3. omdrev) er tatt av NIKU. Foto fra SEFRAK kontrollregistrering 2000 og 2005 (1. og 2. omdrev) er tatt av Kulturminnekompaniet (KMK). Foto fra kontrollregistreringen er lagret i BraArkiv, som administreres av Riksantikvaren. Fotonegativer fra den opprinnelige SEFRAK-registreringen er arkivert hos Nasjonalbiblioteket, Fotoseksjonen.

Forsidebilde: 15480001236: Sjøhus på øya Søndre Bjørnsund i Fræna kommune 2010.

Kontaktadresse: NIKU, Storgata 2, 0155 Oslo
Postadresse: NIKU, postboks 736 Sentrum, NO-0105 Oslo
E-post: kundeservice@niku.no

Telefon: 23 35 50 00
Telefaks: 23 35 50 01

Internett: www.niku.no

Tilgjengelighet: Åpen
Prosjektnummer: 1563606
Oppdragsgiver: Riksantikvaren
Ansvarlig signatur: Leidulf Mydland, NIKU

Forord

Gamle hus da og nå er Riksantikvarens miljøovervåkningsprogram for SEFRAK-registrerte bygninger eldre enn 1900. Målet med overvåkningsprogrammet er å få oversikt over utviklingen av tap, endringer og fysisk tilstand for SEFRAK-registrerte bygninger, gjennom kontrollregistrering i felt i utvalgte kommuner. Overvåkingsresultatene for denne bygningsmassen vil gi grunnlag for målrettede tiltak i fremtidig forvaltning. I alt 18 kommuner er med i dette miljøovervåkningsprogrammet, og kontrollregistrering foretas hvert femte år i hver av kommunene. I 2010 ble det foretatt kontrollregistrering i Fræna, Gjerstad, Kautokeino og Nord-Aurdal kommune. Programmet ble opprettet i år 2000 og har et langsiktig perspektiv.

1. og 2. omdrev av overvåkningsprogrammet, som ble avsluttet i henholdsvis 2004 og 2009, ble gjennomført av Kulturminnekompaniet. 3. omdrev, som pågår fra 2010 til og med 2014, gjennomføres av Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU), på oppdrag fra Riksantikvaren.

Feltarbeidet i 2010 foregikk i august, september og oktober og ble gjennomført av Jens Christian Eldal, Knut Fageraas, Leidulf Mydland, Jan Michael Stornes, Anne Sætren og prosjektleder Åse Dammann. Anneli Nesbakken og Troels Pettersen har bidratt med metodeutvikling og presentasjon av kartverk og tabeller til registreringen. Resultater og rapporter er utarbeidet av Åse Dammann. Anne Sætren har hatt ansvar for kvalitetssikring av det faglige arbeidet. Alle er ansatt ved NIKU.

Rapportene fra 3. omdrev er i stor grad utformet med samme systematikk som rapportene fra tidligere omdrev. Rapporter fra kontrollregistreringene er tilgjengelige som PDF-fil på www.ra.no og www.niku.no, og kan fås i papirformat hos Riksantikvaren.

Oslo, oktober 2011

Åse Dammann, NIKU

Innhold

Forord.....	3
0 Sammendrag	6
0.1 Kvantitative forandringer	9
0.2 Kvalitative forandringer.....	12
0.3 Årsak til tap og endring	14
0.4 Bruk av SEFRAK-registeret, planforhold m.m.....	15
1 Om prosjektet.....	18
1.1 Riksantikvaren og miljøovervåking (MOV)	18
1.1.1 Nasjonale mål	18
1.1.2 SEFRAK.....	18
1.1.3 Miljøovervåkingens gjennomføring.....	19
1.1.4 Undersøkte SEFRAK-data	20
1.1.5 Parametere for MOV-undersøkelsen	22
1.1.6 Metode	23
1.1.7 Lagring av rådata og fotomateriale	24
2 Grunnlagsmaterialet for MOV-undersøkelsen 2010.....	25
2.1 De utvalgte kommunene i MOV-undersøkelsen 2010.....	25
2.1.1 Undersøkte bygninger 2010	26
2.2 Grunnlagsmaterialet for MOV-undersøkelsen i Fræna 2010.....	27
3 Resultat.....	28
3.1 Tap	28
3.1.1 Tap – samlet	28
3.1.2 Tap – samfunnssektor	29
3.1.3 Tap – sosial miljøsammenheng	30
3.1.4 Tap – bygningstyper	31
3.1.4 Tapsårsaker	33
3.2 Endringer av gjenstående bygninger.....	34
3.2.1 Endringer – samlet	34
3.2.2 Endring – bygningstyper.....	36
3.3 Tilstand	38
3.3.1 Tilstand – samlet.....	38
3.3.2 Tilstand – sosial miljøsammenheng	40
3.3.3 Tilstand – bygningstyper	42

4 Geografiske variasjoner	44
4.1 Tap og geografiske variasjoner	45
4.1.1 Tap – områder: Bud, Fræna, Hustad	45
4.1.2 Tap – tettbygd/spredtbygd	46
4.2 Endringer og geografiske variasjoner	47
4.2.1 Endring – områder: Bud, Fræna, Hustad	47
4.2.2 Endring – tettbygd/spredtbygd	48
4.3 Tilstand og geografiske variasjoner	50
4.3.1 Tilstand – områder: Bud, Fræna, Hustad	50
4.3.2 Tilstand – tettbygd/spredtbygd	52
5 Utvikling og tendenser	53
5.1 Utviklingen i kommunen	53
5.2 Tendenser i trusselbildet	54
6 Samlet resultatoversikt MOV 2010	56
6.1 Kvantitative forandringer	56
6.2 Kvalitative forandringer	62
6.2.1 Bestandsutviklingen i forhold til sosial miljøsammenheng	62
6.2.2 Bestandsutviklingen i forhold til bygningstyper	63
6.2.3 Tapsårsaker	64
Figurliste	65
Kilder	66
Vedlegg 1: Tabell. Bygningstyper. Tap, endring og tilstand Fræna 1.-3. omdrev	67
Vedlegg 2: Tabell. Registreringskretser. Tap, endring og tilstand Fræna 1.-3. omdrev	68
Vedlegg 3: Kart. Kommune – fylke	69
Vedlegg 4: Kart. Tap – Fræna 3. omdrev	70
Vedlegg 5: Kart. Endring – Fræna 3. omdrev	71
Vedlegg 6: Kart. Tilstand – Fræna 3. omdrev	72

0 Sammendrag

Dammann, Åse. 2011. Gamle hus da og nå. Status for SEFRAK-registrerte bygninger i Fræna kommune, Møre og Romsdal fylke 2010, 3. omdrev. NIKU Rapport 52

I denne rapporten beskrives tap, endringer og tilstand for SEFRAK-registrerte bygninger eldre enn 1900 i Fræna kommune i Møre og Romsdal fylke i perioden 2005-2010, samt for Fræna, Gjerstad, Kautokeino og Nord-Aurdal kommune samlet i samme periode. Tap, endringer og tilstand analyseres i forhold til samfunnssektor, sosial miljøsammenheng, bygningstyper og geografiske variasjoner.

Undersøkelsen er utført på oppdrag fra Riksantikvaren i forbindelse med miljøovervåkningsprogrammet *Gamle hus da og nå*, som har pågått siden år 2000. Målet med overvåkningsprogrammet er å få et bilde av tap, endringer og fysisk tilstand for bygninger eldre enn 1900, som grunnlag for målrettede tiltak i fremtidig forvaltning. Overvåkningsprogrammet gjennomføres ved kontrollregistrering i felt hvert femte år i 18 utvalgte kommuner. I 2010 startet 3. omdrev av feltregistreringen, med kommunene Fræna, Gjerstad, Kautokeino og Nord-Aurdal.

Bygningene som inngår i undersøkelsen ble SEFRAK-registrert i perioden 1975-1995. Det opprinnelige undersøkelsesgrunnlaget i overvåkningsprogrammet for Fræna kommune var 920 bygninger. Ved første gangs kontrollregistrering i 2000 var 195 av bygningene gått tapt og i 2005 ytterligere 22. I 2010 ble det registrert 26 nye tap, slik at antall gjenstående bygninger i 2010 er 677. Det betyr at 26 % av bygningene av det opprinnelige undersøkelsesgrunnlaget i Fræna er tapt, noe som tilsvarer et gjennomsnittlig tap på 2,6 % årlig siden 2000. Det årlige tapet i perioden 2005 til 2010 er på 0,8.

Emneord: kulturminne – bygning – miljøovervåkning – kontrollregistrering – tap – endring – tilstand – Fræna kommune – Møre og Romsdal

Abstract

Dammann, Åse. 2011. Old buildings then and now. The situation regarding historic buildings listed in SEFRAK (Register of Historic Buildings) in Fræna municipality, Møre og Romsdal County; results of 3rd. survey cycle, anno 2010. NIKU Rapport 52

This report describes the current condition of SEFRAK-listed historic buildings older than 1900 in Fræna municipality, Møre og Romsdal County (SEFRAK is the Norwegian Register of Historic Buildings), and gives an account of losses of and alterations to buildings during the period 2005-2010, based on a comparison of survey findings. The report also contains a compilation of survey results covering the same period for the municipalities of Fræna, Gjerstad, Kautokeino and Nord-Aurdal. These results have been analysed in relation to numerous factors, such as socio-economic sector, physical and social geography, demographics, and building types.

Commissioned by the Norwegian Directorate for Cultural Heritage, the present investigation forms part of the monitoring programme Old buildings then and now, which has been running since 2000. The programme's objective is to build up a detailed picture of the situation regarding the erosion of the country's architectural heritage – specifically, buildings older than 1900 – in order to provide heritage management authorities with a sound decision-making foundation. The strategy for attaining this objective involves carrying out control surveys every fifth year in 18 selected municipalities. The third cycle of such surveys started in 2010 in the municipalities of Fræna, Gjerstad, Kautokeino and Nord-Aurdal.

The buildings involved in the present investigation were registered in SEFRAK between 1975 and 1995. By the latter date, the tally of historic buildings in Fræna municipality was 920, and this represented the baseline figure for the control surveys. By the time of the initial control survey in 2000, 195 buildings had been lost, with a further 22 by 2005. 26 new losses were discovered in 2010, bringing the total of remaining buildings down to 677. This means that 26 % of the original tally of historic buildings in Fræna municipality has been lost in the space of no more than a decade – an annual rate of loss of 2,6 %. Looking at the period 2005-2010 on its own, we find that the annual rate of loss is lower, at 0,8 %.

Keywords: cultural heritage – buildings – monitoring – control survey – loss – alteration – condition – Fræna – Møre og Romsdal

0.1 Kvantitative forandringer

Undersøkellesgrunnlaget for Fræna i 3. omdrev var 703 bygninger. Mellom 2005 og 2010 har 26 bygninger gått tapt, det vil si 4 % av bygningene i undersøkelsesgrunnlaget. Dette tilsvarer et årlig tap på 0,8 %.

31 bygninger i Fræna er sterkt truet. Dette tilsvarer 5 % av de gjenstående bygningene i Fræna i 3. omdrev. I tillegg er 49 bygninger registrert som truet, en andel på 7 %. I 2005 var 7 % av de gjenstående bygningene i Fræna sterkt truet.

Til sammen er 379 bygninger i Fræna registrert som endret (alle endringstyper). Dette tilsvarer 56 % av de gjenstående bygningene i 2010. Det betyr at det i 2010 er 76 flere endrete bygninger enn i 2005 og 111 flere enn i 2000.

44 bygninger i Fræna er sterkt endret (endringstype A), som tilsvarer 6 % av de gjenstående bygningene i 2010. Dette er 27 flere sterkt endrete bygninger enn i 2005 og 28 flere enn i 2000. 17 % av de gjenstående bygningene har middels endringer (endringstype B) og 32 % har mindre endringer (endringstype C).

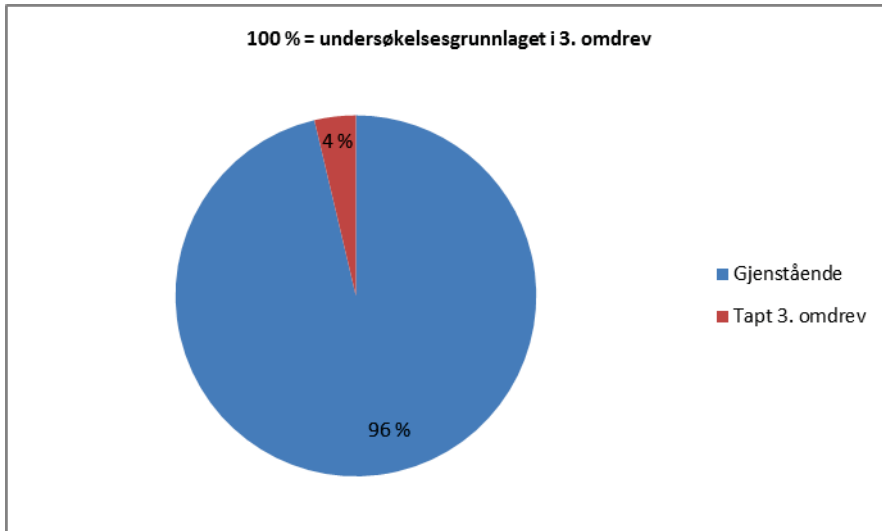
Til sammen 84 av bygningene i undersøkelsesgrunnlaget for Fræna er tapt, sterkt endret (endringstype A) og/eller sterkt truet. Dette tilsvarer 14 % av bygningene i undersøkelsesgrunnlaget for 2010.

Til sammen 218 bygninger i Fræna er i tilnærmet samme form som ved den opprinnelige SEFRAK-registreringen, fratrukket bygninger som er tapt, truet, sterkt truet eller endret (alle endringstyper). Dette tilsvarer 31 % av undersøkelsesgrunnlaget for 3. omdrev i Fræna. I 2005 var denne andelen på 49 % og i 2000 på 46 %.

7 bygninger i Fræna er registrert som *står/status ukjent*. Det betyr at man vet at bygningen står, men ikke om den er endret eller truet. For Fræna utgjør dette 1 % av de gjenstående bygningene i 2010.

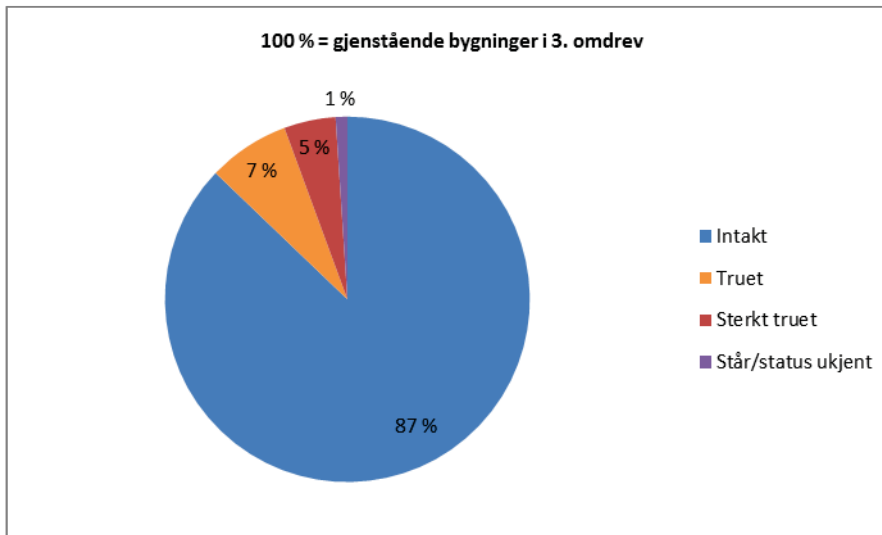

15480012027: Antall endrete bygninger i Fræna har økt, fra 43 % i 2005, til 56 % i 2010. Denne driftsbygningen har blitt påbygd i takt med utviklingen i landbruket. Her er det registrert stor endring (A-endring) fra 1. omdrev.

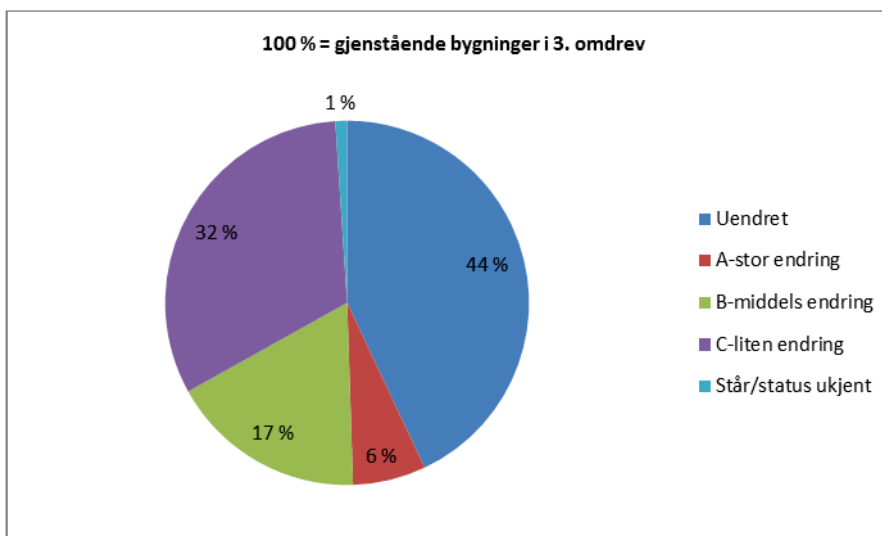
Gjenstående	677
Tapt 3. omdrev	26
Undersøkelsesgrunnlag 3. omdrev	703

Figur 1: Tapte og gjenstående bygninger i 3. omdrev.

Intakt	590
Truet	49
Sterkt truet	31
Står/status ukjent	7
Gjenstående 3. omdrev	677

Figur 2: Sterkt truete, truete og intakte bygninger i 3. omdrev.

Uendret	291
A-stor endring	44
B-middels endring	118
C-liten endring	217
Står/status ukjent	7
Gjenstående 3. omdrev	677

Figur 3: Endrete og uendrete bygninger i 3. omdrev.

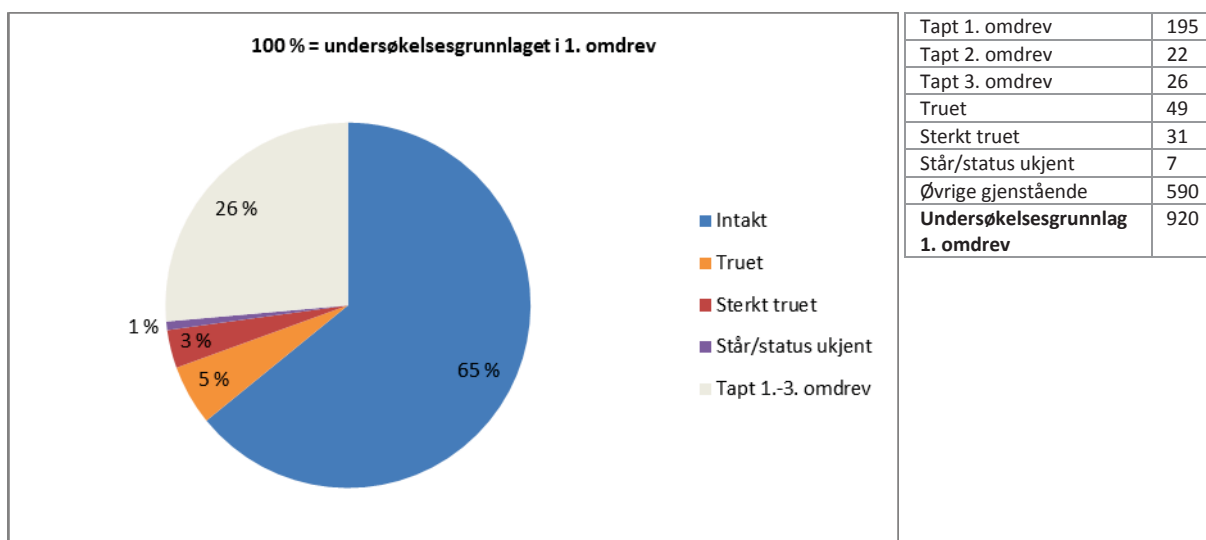
Akkumulert tap, endring og tilstand

Det akkumulerte tapet etter 3. omdrev i Fræna er på 26 % av undersøkelsesgrunnlaget for 1. omdrev, som var 920 bygninger. I 2005 var det akkumulerte tapet på 24 %, og i 2000 var 21 % tapt.

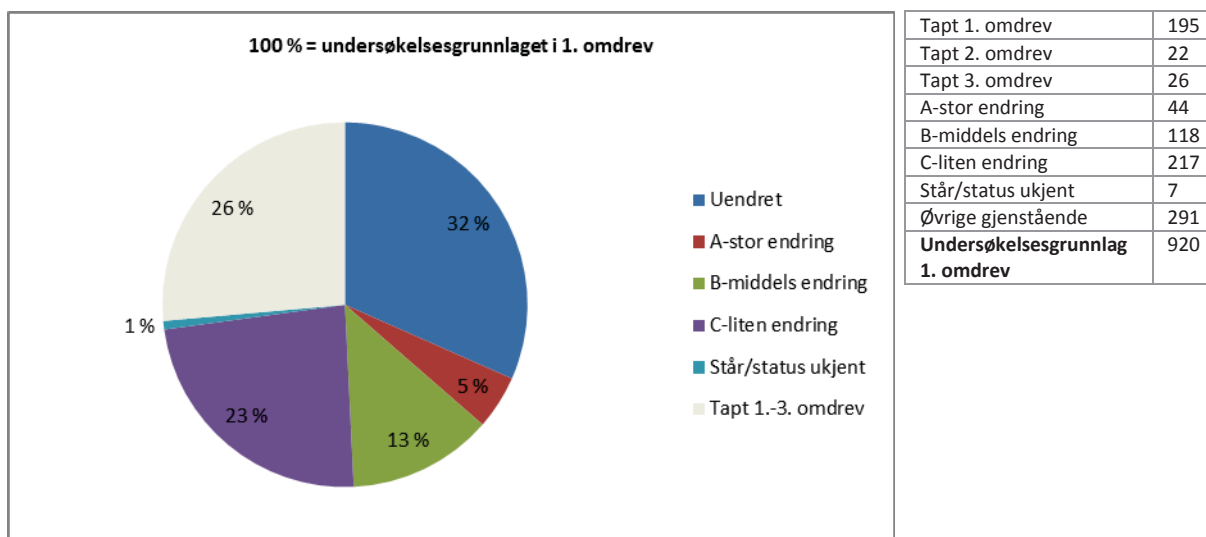
Den akkumulerte andelen bygninger som er sterkt truet etter 3. omdrev er på 3 % av undersøkelsesgrunnlaget for 1. omdrev. I tillegg er andelen som er registrert som truet på 5 %.

Det akkumulerte antall endrete bygninger (alle endringstyper) etter 3. omdrev i Fræna utgjør 41 % av undersøkelsesgrunnlaget for 1. omdrev. Til sammenligning var den akkumulerte andelen endrete bygninger 33 % i 2005 og 29 % i 2000.

Den akkumulerte andelen bygninger som er tapt, sterkt truet og/eller sterkt endret (endringstype A) etter 3. omdrev i Fræna utgjør 33 % av undersøkelsesgrunnlaget i 1. omdrev.

Figur 4: Akkumulert andel tapte, truete og sterkt truete bygninger i forhold til undersøkelsesgrunnlaget i 1. omdrev.

Figur 5: Akkumulert andel tapte og endrete bygninger i forhold til undersøkelsesgrunnlaget i 1. omdrev.

0.2 Kvalitative forandringer

Samfunnssektor

Tapsprosenten er lik for de ulike samfunnssektorene i Fræna i 3. omdrev (4 %), mens det tidligere har vært mest tap av bygninger knyttet til landbruk, fiske og fangst.

Sosial miljøsammenheng

De fleste av de undersøkte bygningene i Fræna tilhører kategorien *bonde* (58 %), og tapsprosenten følger derfor gjennomsnittet i kommunen (4 %). Tapsprosent for bondens bygninger er uendret siden 2. omdrev, men tilstanden for de gjenstående bygningene er bedre. Andelen sterkt truete (6 %) ligger imidlertid fremdeles noe over gjennomsnittet for Fræna, og i tillegg er 11 % registrert som truet. Kategoriene *embetsverk* og *fisker* har mer tap i 3. enn i 2. omdrev (henholdsvis 3 % og 6 % i 3. omdrev, mot 1 % og 0 % i 2. omdrev).

Bygningstyper

Av de ulike bygningstypene er det de mindre uthusene på gårdsbrukene som ligger dårligst an i Fræna, både når det gjelder tap og tilstand (9 % tapte og 10 % sterkt truete).

Det har også vært en negativ utvikling for utmarkshusene og sjøhusene, fra null prosent tap i forrige omdrev, til en tapsandel i 3. omdrev (5 %) som er høyere enn for Fræna samlet. Når det gjelder sjøhusene, har andelen sterkt truete bygninger ikke økt, men andelen av endrete bygninger er høy (48 %). 10 % av sjøhusene er i tillegg registrert som truet, og hele 24 % av utmarkshusene.

Driftsbygningene i tunet har noe mere tap enn i forrige omdrev (4 % mot 3 %), men de gjenstående er gjennomsnittlig i bedre stand nå enn da (5 % sterkt truete i 3. mot 7 % i 2. omdrev). I tillegg er 7 % registrert som truet. Andelen endrete driftsbygninger har økt kraftig i forhold til 2. omdrev (fra 33 % til 47 %).

For bolighusene har det vært en positiv utvikling i perioden, med lavere tapsandel enn i 2. omdrev (2 % mot 5 %), og med bedre tilstand for de gjenstående enn i 2. omdrev (3 % sterkt truet mot 6 %). Andelen bolighus som er endret har økt fra 2. omdrev (fra 58 % til 67 %), men kun en liten del av disse er sterkt endret (7 %).

Geografiske variasjoner

I begge de tidligere omdrevene har Hustad hatt større tapsandel enn Bud og Fræna, og spesielt i 2. omdrev lå Hustad dårlig an. Denne utviklingen har snudd, og nå er det Fræna som har mest tap (5 %). Bud har fremdeles lavest tapsandel av de tre områdene (1 %), men det er her man ser flest endringer på bygningene (64 %). Selv om utviklingen i Hustad har vært positiv når det gjelder tap, er tilstanden for de gjenstående bygningene dårligst i dette området, med en andel sterkt truete (7 %) som ligger over gjennomsnittet for kommunen. I tillegg er 14 % registrert som truet.

I 2. omdrev var tapsandelen lik i tettbygde og spredtbygde strøk, men i 3. omdrev er mønsteret fra 1. omdrev tilbake, med høyere tapsandel i spredtbygde enn i tettbygde strøk (4 % mot 3 %). Alle tettstedstapene befinner seg i Elnesvågen (7 %) og ingen i Bud. Når det gjelder tilstanden for de gjenstående bygningene, er det liten forskjell mellom tettbygde og spredtbygde strøk, og ulikhetene fra 2. omdrev er dermed utjevnet. Da var tilstanden dårligst i spredtbygde strøk. Hvis man i tillegg regner med bygningene som er registrert som truet, blir bildet imidlertid et annet, med dårligere tilstand i spredtbygde enn i tettbygde strøk. Det er også klar forskjell tettstedene i mellom, med

større andel sterkt truede bygninger i Elnesvågen enn Bud (10 % mot 1 %). Her kan det ha betydning at det er utarbeidet reguleringsplan for Bud.

Som tidligere er andelen endrete bygninger høyere i tettbygde enn i spredtbygde strøk (64 % mot 54 %). Av tettstedskretsene er det Bud som har størst andel endrete (75 %), og endringstakten har økt. Nesten halvparten av disse endringene er imidlertid av svakeste grad, som omfatter mye av det vanlige bygningsvedlikeholdet. Kun få av endringene er omfattende.

15480012048: Naustrekke på Elnes. Tapsprosenten for sjøhusene er høyere enn gjennomsnittet for Fræna, og nesten halvparten av de gjenstående i denne bygningsgruppen er endret. Bygningstilstanden er imidlertid gjennomsnittlig bedre i 3. omdrev enn tidligere, med færre sterkt truede bygninger enn i 2005.

0.3 Årsak til tap og endring

Forfall er den viktigste tapsårsaken i Fræna, der hvor tapsårsaken er kjent. Tapsandelen i Fræna samlet er i 3. omdrev på 4 %, som tilsvarer et årlig tap på 0,8 %. Dette er en økning i forhold til 2. omdrev (3 %).

I 2. omdrev var det særlig bygningene på gårdstunene som var utsatt i Fræna, både med hensyn til tap og tilstand. Det samme er tilfelle i 3. omdrev. Tapsandelen for de større driftsbygningene har økt noe (fra 3 % til 4 %), men det er et positivt trekk at færre av dem nå er sterkt truet. Tapsandelen for de mindre uthusene har imidlertid økt markant (fra 2 % til 9 %), og andelen sterkt truete har økt (fra 7 % til 10 %), noe som kan tyde på økt tendens til sanering i et landbruk i tilbakegang. For bolighusene har det imidlertid skjedd en positiv utvikling i 3. omdrev. Tapsandelen har sunket (fra 5 % til 2 %) og færre er nå sterkt truet (3 % mot 6 %). Fremdeles er det Hustad som har den høyeste andelen bolighus som er sterkt truet. For utmarkshusene har tapsandelen økt i forhold til 2. omdrev (fra 0 % til 5 %). Dette er viktig å merke seg, med kun 21 gjenstående bygninger av opprinnelig 33 i denne kategorien.

Antallet endrete bygninger har økt siden 2. omdrev (fra 43 % til 54 %), men andelen sterkt endrete bygninger er fremdeles lav (6 %) i forhold til andelen bygninger med mindre endringer. De fleste av endringene er laveste endringsgrad (32 %), en endringstype som omfatter mye av det vanlige bygningsvedlikeholdet. Bolighusene er mest utsatt for endring (67 %), deretter kommer sjøhusene (48 %) og driftsbygningene i tunet (47 %).

Tapsandelen for bygninger i landbruksmiljøene er uendret siden 2. omdrev (4 %), men det er viktig å huske at tapsprosenten for bygningene i landbruket var svært høy ved første kontrollregistrering (26 %), slik at mange allerede er tapt. Bygningstilstanden for de gjenstående bygningene er imidlertid bedre enn i 2. omdrev.

Som i 2. omdrev er andelen tapte og sterkt truete bygninger lavere i sjøbruksmiljøene enn i landbruket. Mulige årsaker kan være at tidligere fiskevær holdes i hevd til fritidsbruk, og at fokuset på vern av bygningsmiljøene i Bud og på Bjørnsund-øyene har hatt effekt.

Både i 1. og 2. omdrev var tapsandelen høyest i Hustad, men her har utviklingen vært positiv i 3. omdrev, og tapsprosenten har gått ned (fra 10 % til 3 %). Nå er det området Fræna som har mest tap (5 %). Her ligger så mange som 60 % av de gjenstående bygningene i undersøkelsen. Bud har færrest tap (1 %), og det dreier seg om fem bygninger som alle tilhører landbruksmiljø. Når det gjelder endringer, er mønsteret likt i alle omdrev, med flest endringer i Bud. Endringstakten har imidlertid økt raskere i Hustad enn i de andre områdene.

Etter at tapsandelen var lik i tettbygde og spredtbygde strøk i 2. omdrev, er nå mønsteret fra 1. omdrev tilbake, med høyest tapsandel i spredtbygde strøk (4 %). Høyest tapsprosent har tettstedet Elnesvågen, hvor utbyggingspresset i kommunen er størst. Også bygningstilstanden er dårligst i Elnesvågen. Tettstedet Bud har lavere tapsandel, og her kan det ha betydning at det er utarbeidet egen reguleringsplan for Bud. Bud har høyest andel endrete bygninger (75 %), men få av endringene er omfattende, noe som kan tyde på et mer aktivt bygningsvedlikehold her.

0.4 Bruk av SEFRAK-registeret, planforhold m.m.

Fræna kommune har et komplett kopisett av SEFRAK-skjemaer og har også tilgang på SEFRAK gjennom Matrikkelen. Et digitalt bildearkiv fra 1980-tallet av bygninger i Fræna brukes av saksbehandlerne.

Ved byggemelding som vedrører SEFRAK-registrerte bygninger, blir SEFRAK-registreringen lagt til grunn og fylkeskonservator kontaktet.

Fræna fikk sin første kommuneplan i 1989, og den første revisjonen av denne kom i 2003, da arealdelen av kommuneplanen 2003-2015 ble vedtatt. Samfunnsdelen av kommuneplanen 2005-2017 ble vedtatt i 2005. For områder med mange kulturminner av høy verdi, for eksempel Bud og Bjørnsund-øyene, er det laget egne reguleringsplaner. Det arbeides for tiden med ny kommuneplan, der egne temakart for kulturminner blir lagt til grunn.

5 av bygningene som inngår i undersøkelsesgrunnlaget i Fræna i 3. omdrev er fredet etter kulturminneloven, alle tilhører samme bygningsmiljø på øya Teistklubben. Alle de fredete bygningene er i 3. omdrev registrert som uendret.

15480019063: De fredete bygningene på Teistklubben ble i 2010 registrert som uendret og intakt.

54 av bygningene som inngår i undersøkelsesgrunnlaget ligger i arealer regulert til spesialområde bevaring i reguleringsplaner etter plan- og bygningsloven. 40 av disse ligger i Bud sentrum. I denne planen er verneformålet spesifisert som historisk-antikvarisk vern. Etter 3. omdrev er alle bygningene registrert som intakt. To bygninger er registrert med A-stor endring, deler av den ene bygningen er revet. Ni bygninger er registrert med B-middels endring, og 18 med C-liten endring. 11 bygninger er registrert som uendret. I resten av Fræna er det til sammen 14 av de undersøkte bygningene som ligger i arealer regulert til spesialområde bevaring. Etter 3. omdrev er en av bygningene registrert med B-middels endring, og fire med C-liten endring. De øvrige ni er registrert som uendret, hvorav en av dem er truet.

Se kart med planstatus på neste side.

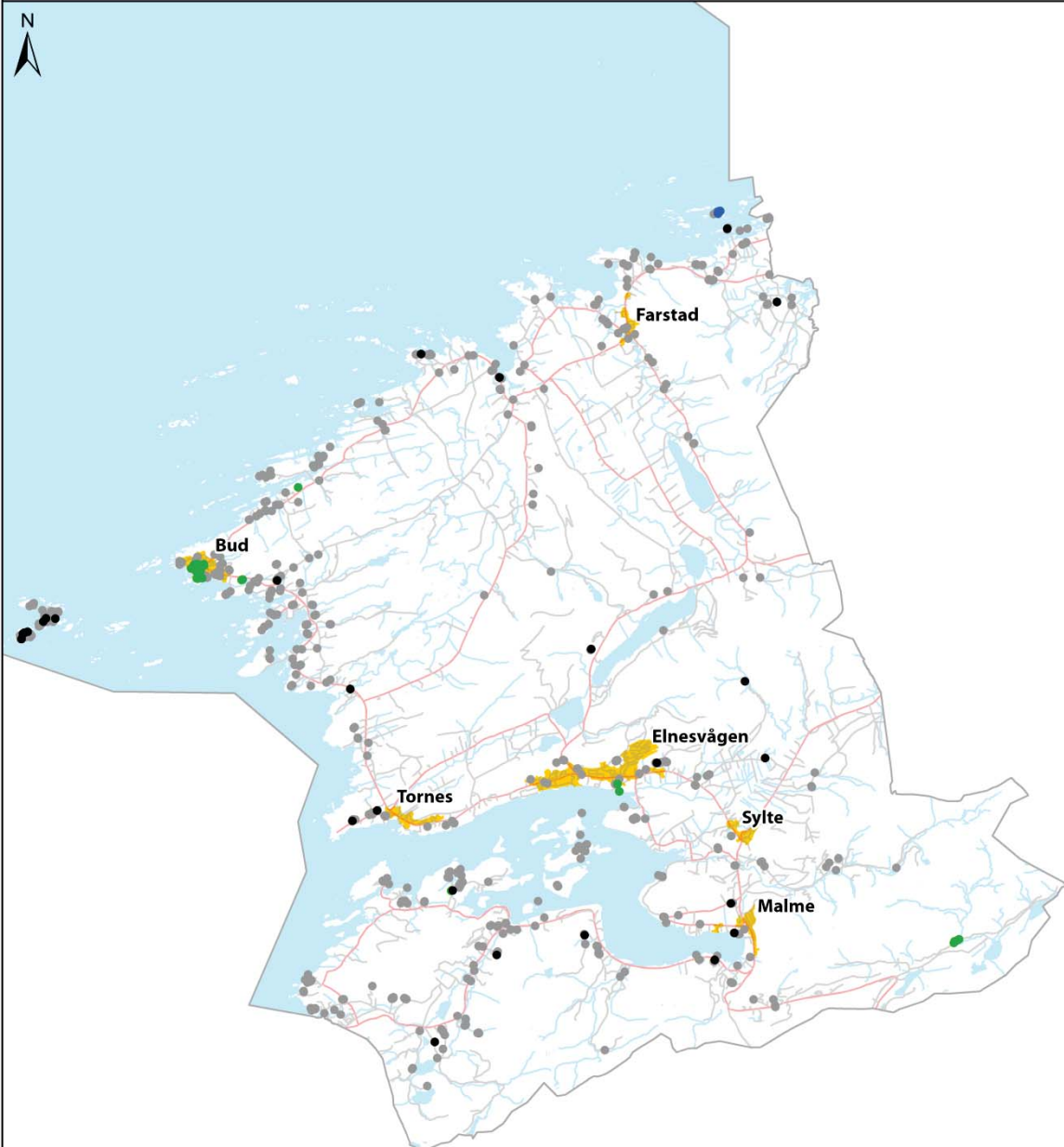
15480016012: 73 % av de 40 bygningene i undersøkelsen som ligger innenfor bevaringsområdet i Bud sentrum er registrert som endret i 2010. De fleste endringene er av minste grad (C-endring). Ett eksempel er denne bygningen. To av bygningene i området er sterkt endret (A-endring).

Fræna kommune

3. omdrev

Planstatus samt tap

- Tappt bygning.
- Gjenstående bygning, fredet (kml).
- Gjenstående bygning innenfor Spesialområde bevaring av bygninger historisk-antikvarisk vern, Reguleringsplan (pbl) Bud sentrum planid 95104, dato 270395.
- Gjenstående bygning innenfor Spesialområde bevaring av bygninger og anlegg, Reguleringsplan (pbl) Elnesvågen sentrum sør planID 03127, dato 181004.
- Gjenstående bygning innenfor Spesialområde bevaring av bygninger, Reguleringsplan (pbl) Atlanter brygge planID 99004, dato 190201.
- Gjenstående bygning innenfor Spesialområde bevaring av bygninger, Reguleringsplan (pbl) Brauten bustadfelt planID 00031, dato 090902.
- Gjenstående bygning innenfor Spesialområde bevaring av bygninger, Reguleringsplan (pbl) Bud småbåthavn og utviding Bud camping planID 99002, dato 131204.
- Gjenstående bygning innenfor Spesialområde bevaring av bygninger, Reguleringsplan (pbl) Skaret planID 08005, dato 010210.
- Øvrige gjenstående bygninger.

Kartgrunnlag Statens kartverk, Riksantikvaren og Statistisk Sentralbyrå

1 Om prosjektet

1.1 Riksantikvaren og miljøovervåking (MOV)

I Riksantikvarens Strategi for miljøovervåking på kulturminnefeltet 2009-2020 heter det:

Kunnskap om kulturminnenes og kulturmiljøenes tilstand, hvordan de utvikler seg og årsaker til endringer, er en grunnleggende forutsetning for en faktabasert politikktutforming og forvaltning. Miljøovervåking (MOV) produserer resultater gjennom systematisk og langsiktig innhenting av data og bidrar dermed til denne kunnskapsutviklingen.

Miljøovervåking er et viktig verktøy for kulturminneforvaltningen. Gjennom standardiserte metoder produseres data som tolkes og analyseres. Resultatene skal bidra til et forutsigbart og konfliktforebyggende vernearbeid innenfor miljøvernforvaltningen. De skal også gi indikasjoner på kulturminnenes og kulturmiljøets tålegrense i forhold til naturlig og menneskeskapt slitasje. Tidlig varsling av en utvikling som kan slå negativt ut for kulturminner og kulturmiljøer er også en viktig intensjon med miljøovervåking. Overvåkingsresultater kan dessuten bidra til rapportering i henhold til internasjonale forpliktelser.¹

Gamle hus da og nå er ett av Riksantikvarens miljøovervåkningsprogram. Målet med overvåkningsprogrammet er å få oversikt over utviklingen av tap, endringer og fysisk tilstand for SEFRAK-registrerte bygninger eldre enn 1900. Dette gjøres ved innsamling av data gjennom kontrollregistrering av et stort antall bygninger i felt i 18 utvalgte kommuner. Overvåkingsresultatene for denne bygningsmassen vil gi faktagrunnlag for målrettede tiltak i fremtidig forvaltning.

1.1.1 Nasjonale mål

Det overordnede miljømålet som overvåkningsprogrammet *Gamle hus da og nå* knytter seg til er nedfelt i St.meld. nr. 16 (2004-2005) *Leve med kulturminner*, hvor det i Nasjonalt resultatmål 1 heter:

Det årlige tapet av verneverdige kulturminner og kulturmiljøer skal innen 2020 ikke overstige 0,5 prosent.

1.1.2 SEFRAK

SEFRAK er en forkortelse for Sekretariatet for registrering av faste kulturminner. Sekretariatet, som ble opprettet i 1970, ledet fra 1975 en landsomfattende feltregistrering av eldre bygninger. I 1989 ble SEFRAK nedlagt som sekretariat, og ansvarsområdet ble overført til Riksantikvaren. SEFRAK-navnet ble beholdt som betegnelse på registeret som var bygd opp. Registreringene ble avsluttet i 1995.

SEFRAK-registeret omfatter i prinsippet alle bygninger eldre enn 1900, samt rester av bygninger og andre objekter. For noen områder ble også nyere bygninger registrert, f. eks. der krigshandlinger eller bybranner har ødelagt eldre bebyggelse. Det ble i alt registrert ca. 515 000 objekter i SEFRAK. I underkant av 375 000 av disse objektene er bygninger som står i dag. Registreringen besto av kartfesting, oppmåling og fotografering av objektene ved bruk av standardiserte skjema. Deler av tekstinformasjonen i SEFRAK-skjemaene er digitalisert og koblet til Matrikkelen.

SEFRAK-registrering innebærer ingen formell vernestatus for objektene, men SEFRAK-registeret er et viktig verktøy i forvaltningen av kulturminner og har verdi som kulturhistorisk kildemateriale.²

¹ Riksantikvaren: Strategi for miljøovervåking på kulturminnefeltet 2009-2020.

² Riksantikvarens hjemmeside: www.ra.no. Lest 17.2.2011.

1.1.3 Miljøovervåkingens gjennomføring

I 1994 ble SEFRAK-registreringen fra 1973-74 i Nittedal kommune i Akershus kontrollregistrert. Utover 1990-tallet kom det i stand andre mindre overvåkingsprosjekter med kontroll av tidligere registrerte kulturminner, både bygninger og arkeologiske kulturminner.

Systematisk kontrollregistrering av SEFRAK-registrerte hus begynte i 2000, i overvåkningsprogrammet *Gamle hus da og nå*. 18 kommuner inngår i overvåkningsprogrammet, og hver kommune blir kontrollregistrert hvert femte år. De 18 utvalgte kommunene utgjør en geografisk og samfunnsmessig bredde.

1. omdrev av kontrollregistreringen ble avsluttet i 2004 og 2. omdrev i 2009. 3. omdrev, som startet i 2010, vil pågå til og med 2014.

Det blir utarbeidet kommunevise rapporter med resultater fra kontrollregistreringen for hvert omdrev. Rapportene er tilgjengelige via Riksantikvarens og NIKUs hjemmesider og kan fås i papirformat hos Riksantikvaren.

Den opprinnelige SEFRAK-registreringen i de fleste av de undersøkte kommunene strakk seg over et lengre tidsrom, fra midten av 1970-tallet og frem til 1990-tallet. Det er derfor vanskelig å finne sammenlignbare tall for tap og endringer i de 18 kommunene basert på overvåkningsdataene fra 1. omdrev av kontrollregistreringen. For hvert omdrev vil imidlertid overvåkningsdataene gi et sikrere bilde av tap- og endringstakten og gi stadig bedre grunnlag for å sammenligne bestandsutviklingen i de ulike kommunene.

År	Kommune	Fylke	År	Kommune	Fylke
2010	Fræna	Møre og Romsdal	2013	Flora	Sogn og Fjordane
	Gjerstad	Aust-Agder		Melhus	Sør-Trøndelag
	Kautokeino	Finnmark		Snåsa	Nord-Trøndelag
	Nord-Aurdal	Oppland		Vega	Nordland
2011	Nittedal	Akershus	2014	Bø	Telemark
	Tromsø	Troms		Holmestrand	Vestfold
2012	Eidskog	Hedmark		Samnanger	Hordaland
	Saltdal	Nordland	Sarpsborg	Østfold	
	Sandnes	Rogaland			
	Skjåk	Oppland			

Oversikt over hvilke år feltarbeidet i 3. omdrev vil foregå i de 18 kommunene som inngår i kontrollregistreringen.

1.1.4 Undersøkte SEFRAK-data

Utgangspunktet for overvåkningsprogrammet *Gamle hus da og nå* har vært å undersøke hvor mange av de opprinnelige SEFRAK-registrerte bygningene som fremdeles står, og i hvilken grad de er endret eller truet. I tillegg til å undersøke de kvantitative endringene i kulturminnebestanden, det vil si antall tapte, endrete og truede bygninger, har man også ønsket å belyse enkelte kvalitative aspekter i endringsprosessene. Med utgangspunkt i strukturen i SEFRAK-registeret, har man valgt ut fire kvalitative kategorier som er undersøkt nærmere. Disse kategoriene er *samfunnssektor*, *sosial miljøsammenheng*, *bygningstyper* og *geografiske variasjoner*. Disse er igjen delt opp i underkategorier.

Samfunnssektor	
<i>Andre sektorer</i> <i>Landbruk, fiske, fangst</i>	
Sosial miljøsammenheng	
<i>Annen næringsdrivende</i> <i>Arbeider, husmann, tjenestemann</i> <i>Bonde</i> <i>Embetsverk, institusjon</i> <i>Fisker</i> <i>Ukjent</i>	
Bygningstyper	
<i>Andre hustyper</i> Annet Bygdemagasin, tollbu Forretningsbygg Forsamlingshus Hotell, gjestgiveri, skysstasjon, kafé m.m. Hytte Kirke, kapell Kommunehus Kraftstasjon, transformatorstasjon Næringsbygg Skole Stasjonsbygning Sykehus, pleiehjem Ukjent <i>Bolighus/våningshus</i> <i>Bygård</i> <i>Driftsbygninger i tunet</i> Driftsbygning Fjøs, stall, låve	<i>Hus i utmark/seter</i> Andre hus i utmark Andre hus på setra Koie Kvern, sag Seterbu/sel Seterfjøs Seterløe Utløe, sommerfjøs <i>Mindre uthus i/nær tunet</i> Mindre uthus i/nær tunet Sidebygning Stabbur/loft Uthus knyttet til bolig/bygård <i>Naust, sjøhus, fyr m.m.</i> Fyr Naust, sjøbu Rorbu Sjøhus, brygge
Geografiske variasjoner	
De geografiske kategoriene består av en eller flere av SEFRAK-registreringens registreringskretser og er individuelt definert for hver kommune. Se kapittel 4	

Bygningstyper

De syv hovedkategoriene av bygningstyper er ment å ta vare på typiske trekk ved eldre byggeskikk, med egne hus for ulike funksjoner og ressursutnytting. Betegnelse som brukes er standardiserte for alle de 18 kommunene og fanger ikke opp lokale variasjoner av bygningsbenevnelse. For oversikt over resultatene fra kontrollregistreringen fordelt på alle bygningstyper, viser vi til tabell i vedlegg 1 i hver kommunerapport.

Geografiske variasjoner

Et siktemål med overvåkningsprogrammet *Gamle hus da og nå* er å undersøke om variasjoner i beliggenhet, slik som sentrum/periferi eller tettbygde/spredtbygde områder, påvirker kulturminnebestanden, og om visse strøk i en kommune er mer utsatt enn andre. For hver kommune er det derfor laget hensiktsmessige geografiske kategorier for å analysere slike variasjoner. Hver geografiske kategori består av en eller flere av registreringskretsene i SEFRAK.

SEFRAK-registreringen ble organisert i felt etter de samme registreringskretser som Statistisk sentralbyrå (SSB) har brukt i folketellingene fra 1970, 1980 og 1990. Kretsinnstillingen for Nord-Aurdal, Fræna, og Kautokeino er organisert etter grensene som gjaldt ved folketellingen i 1970. Gjerstad er organisert etter kretsinnstillingen som ble innført ved folketellingen i 1980. Kretsinnstillingen som SSB benyttet i 1980, inneholder flere kretser enn den fra 1970. I kretsinnstillingen fra 1970 er tettstedene skilt ut som egne kretser. Det er de ikke i 1980.³

15480016088: Sjøhus i tettstedet Bud.

³ Broe, Unni og Solrun Skogstad 2009: *Gamle hus da og nå*. Status for SEFRAK-registrerte bygninger. Gjerstad kommune. Aust-Agder fylke 2005, s. 11. Riksantikvaren.

1.1.5 Parametere for MOV-undersøkelsen

I overvåkingsprogrammet *Gamle hus da og nå* registreres status, årsaker til tap, endring og tilstand. Utgangspunktet for vurdering av endringer er bygningen slik den så ut ved første gangs SEFRAK-registrering, det vil si slik den fremstår på det opprinnelige SEFRAK-skjemaet. Det er et element av skjønn i vurderingen av endringsgrad og tilstand. I kontrollregistreringen gjøres det ikke vurderinger av om endringene er gode eller dårlige.

Status	
<i>Tap</i>	Absolutt tap av SEFRAK-registrerte objekter siden registreringstidspunktet. Det betyr at huset fysisk sett er tapt eller flyttet til annet sted.
<i>Står</i>	For enkelte bygninger er det vanskelig å klassifisere endringsgrad. Årsaken kan være kvaliteten på det opprinnelige SEFRAK-skjemaet, eller huset kan være under oppussing/ombygging.
<i>Gjenoppstått</i>	Fra 2. omdrev ble gjenoppståtte hus tatt med som egen kategori. Hus som har vært midlertidig tatt ned, lagret ved tidligere kontrollregistrering, og som er satt opp igjen i tilnærmet opprinnelig materiale og fysisk sammenheng.
<i>Uendret</i>	
<i>Endret</i>	
Årsaker til tap	
<i>Forfall/opprydding</i>	
<i>Falt i ruin</i>	
<i>Riving</i>	
<i>Offentlig vedtak/planvedtak</i>	
<i>Flytting</i>	Hus som er flyttet vil framkomme som tap, med unntak for flytting innen et snevert geografisk område – som for eksempel et gårdstun.
<i>Brent/naturkatastrofe</i>	
<i>Ukjent</i>	
Endring ABC	
<i>A-stor endring</i>	Sterk grad av ombygging. Endring av bygningens grunnflate. Tilbygg/påbygg som i størrelse dominerer den opprinnelige bygningen. Bygningens opprinnelig volumkarakter er endret. En spesiell type endring framkommer når deler av hus blir revet, og gjelder ofte der konstruksjoner som laft, bindingsverk, skjelerverk eller stav/grind er kombinert.
<i>B-middels endring</i>	Mindre omfattende ombygging. Utvidelse av bygningens grunnflate. Mindre påbygg/tilbygg som underordner seg det eksisterende bygningsvolum.
<i>C-liten endring</i>	Endring av bygningens karakter gjennom generelt vedlikehold, for eksempel ved utskifting av ytre bygningselementer som panel, takbelegg og vinduer/listverk. Mindre endringer kan være vanskelige å observere og klassifisere. Det er valgt ikke å se på skifting mellom relativt moderne taktekke som bølgeblikk, eternitplater, asbestplater, aluminiumsplater, papp m.m. som endring. Det samme gjelder også utskifting av enkelte vinduer som har samme format, men hvor detaljene er vanskelig å kontrollere i forhold til før/nå. Hvis panel, listverk, vinduer og takbelegg er helt fornyet, men er av samme typer som ved den opprinnelige registreringen, vil dette i de fleste tilfelle ikke bli registrert som endring. Undersøkelsen vil derfor ikke fange opp tap av autentisitet på detaljnivå.
Annen endring	
<i>Deler av hus revet</i>	En typisk endring her er at de deler av huset som er bygd i lettere konstruksjon er mer utsatt for forfall og derfor blir revet, mens den tømrete delen står igjen. Ofte gjelder slike delrivinger driftsbygninger.
<i>Tilbakeført til eldre uttrykk</i>	Enkelte endringer representerer en tilbakeføring til eldre uttrykk eller stil.
<i>Dokumentert stilhistorisk tilbakeført</i>	Dersom tilbakeføringen er basert på dokumentert grunnlag.
Tilstand	
<i>Intakt</i>	Huset står og er i normalt god teknisk tilstand.
<i>Truet</i>	Dårlig teknisk tilstand. Manglende vedlikehold over lengre tid.
<i>Sterkt truet</i>	Huset er i svært dårlig teknisk tilstand.

1.1.6 Metode

Feltarbeid og registreringsmetode

Feltarbeidet i årets kommuner, Fræna, Gjerstad, Kautokeino og Nord-Aurdal, ble gjennomført i august, september og oktober 2010.

I forkant av feltregistreringen ble det sendt brev til kommuner, fylkeskommuner og Sametinget med informasjon om prosjektet. For å spre informasjon til flest mulig av huseierne på forhånd, ble lokalpressen kontaktet i forkant av feltarbeidet.

Det er foretatt utvendig og visuell befaring av bygningene. Bygningene er fotografert, og registrering av status, endringer og tilstand er innført i kommunevise Excel-tabeller sammen med data fra Matrikkelen og data fra tidligere omdrev av kontrollregistreringen.

For hver av kommunene har NIKU laget komplette digitale kartverk i ArcGIS med oversiktskart og detaljkart, basert på kartgrunnlag fra Statens kartverk, Geovekst. Papirkopier av kartene ble benyttet i felt. De kommunevise Excel-tabellene med alle bygningene i kontrollregistreringen ble koblet mot eksisterende digital kartfesting av SEFRAK-bygninger. Endringer og rettinger som var ført inn på papirkart i forbindelse med tidligere omdrev ble digitalisert. SEFRAK-data ble lagt inn sammen med detaljerte kartdata (FKB) for kommunene. På denne måten kunne vi i et samlet kartsett vise kartfesting og SEFRAK-id for alle bygningene som inngår i kontrollregistreringen.

For å kunne identifisere bygningene og sammenligne før og nå, ble papirkopier av de opprinnelige SEFRAK-skjemaene for alle bygningene tatt med i felt.

Resultatene er fremkommet ved bearbeiding i Excel av rådata fra feltregistreringen samt data fra Matrikkelen og fra tidligere omdrev av kontrollregistreringen.

Noen metodiske betraktninger

NIKU har fra 2010 overtatt registreringsopplegget for *Gamle hus da og nå* fra Kulturminnekompaniet. NIKU har tilstrebet å ligge på nivå med de tidligere registreringene, slik at rapportene fra de ulike omdrevene skal være sammenlignbare. Vi vil imidlertid peke på enkelte endringer når det gjelder metode, samt ulikhet i vurderinger, som kan gi noe avvik i årets resultater i forhold til tidligere omdrev.

Når det gjelder tapsårsaker, er det avvik i resultatene i 3. omdrev i forhold til tidligere registreringer. I 3. omdrev er en markant større andel av de tapte bygningene registrert med tapsårsak *ukjent*, enn i tidligere omdrev. Årsaken til avviket kan være at Kulturminnekompaniet i tidligere omdrev i større grad har hentet informasjon fra eiere eller andre informanter, eller at NIKU i 3. omdrev har praktisert et strengere krav til visshet når det gjelder å registrere konkrete tapsårsaker. Kontrollregistreringen i felt er kun utvendig og visuell og i utgangspunktet ikke basert på intervju med informanter. Det betyr at tapsårsaken i mange tilfeller ikke kan fastslås med sikkerhet, og da har NIKU registrert tapsårsaken som *ukjent*. Der hvor en konkret tapsårsak er fastslått i 3. omdrev, har enten eierne eller andre informanter vært til stede og gitt opplysninger, eller tapsårsaken har vært helt åpenbar.

Også når det gjelder tilstand er det markant avvik i resultatene i 3. omdrev i forhold til tidligere omdrev, og også her kan avvikene skyldes metodiske endringer. 5 % av de gjenstående bygningene i 3. omdrev er registrert som *sterkt truet*. Til sammenligning var det 11 % *sterkt truet* i 2. omdrev. Årsaken til avviket kan være at det i forkant av 3. omdrev er innført en ny kategori for registrering av tilstand. I rapportene for 2. omdrev er bygningenes tilstand klassifisert enten som *intakt* eller *sterkt*

truet. I 3. omdrev er *truet* innført som ny kategori, slik at bygningene nå klassifiseres som *intakt*, *sterkt truet* eller *truet*. I 3. omdrev er 12 % av bygningene registrert som *truet*, i tillegg til de 5 % som er registrert som *sterkt truet*. Samlet blir dette 17 %.

Når det gjelder endringsgrad, er det innført tre nye kategorier i forkant av 3. omdrev, i tillegg til de tre kategoriene *A-stor endring*, *B-middels endring* og *C-liten endring*, som har vært brukt i tidligere omdrev. De nye kategoriene er *deler av hus revet*, *tilbakeført til eldre uttrykk* og *dokumentert stilhistorisk tilbakeført*. For å gjøre resultatene fra 3. omdrev sammenlignbare med resultatene fra tidligere omdrev, har vi valgt å fortsette med å registrere samtlige endringer som enten A, B eller C, og å registrere de tre nye endringskategoriene som spesifiseringer i tillegg.

1.1.7 Lagring av rådata og fotomateriale

Alle rådata fra 3. omdrev av feltregistreringen, samt planstatus for de enkelte bygningene er lagt inn i kommunevise Excel-tabeller sammen med data fra Matrikkelen og data fra tidligere omdrev av kontrollregistreringen. Alle foto fra 3. omdrev er merket med kommune-, krets- og bygningsnummer i samsvar med nummereringen på de originale SEFRAK-skjemaene. Alle rådata og alt fotomateriale fra 3. omdrev av kontrollregistreringen er lagret hos Riksantikvaren.

15480014013: Sjøhus på Sunde.

2 Grunnlagsmaterialet for MOV-undersøkelsen 2010

2.1 De utvalgte kommunene i MOV-undersøkelsen 2010

De fire kommunene som inngår i kontrollregistreringen i 2010 er Fræna kommune i Møre- og Romsdal fylke, Gjerstad kommune i Aust-Agder fylke, Kautokeino kommune i Finnmark fylke og Nord-Aurdal kommune i Oppland fylke.

Av disse kommunene er det bare Fræna som har hatt økning i folketallet siden 2005. Både i Gjerstad, Kautokeino og Nord-Aurdal har folketallet vært i svak tilbakegang.

Kommune	Opprinnelig antall SEFRAK-registreringer	Folketall 2005	Folketall 2010	Folketall i tettsted	Andel folketall i tettsted ⁴
Fræna	1287	9023	9234	4768	51 %
Gjerstad	787	2500	2497	683	28 %
Kautokeino	81	2997	2935	1339	46 %
Nord-Aurdal	1832	6442	6402	3360	53 %

Oversikt over befolkningsutvikling i Fræna, Gjerstad, Kautokeino og Nord-Aurdal.

15480006034: Naustrekke i Gjemdebukta.

⁴ <http://statbank.ssb.no/statistikkbanken>. Lest 22.6.2011.

2.1.1 Undersøkte bygninger 2010

Grunnlagsmaterialet for kontrollregistreringen i 2010 i Fræna, Gjerstad, Kautokeino og Nord-Aurdal består av 2382 bygninger. Det opprinnelige antallet registrerte SEFRAK-objekter innlagt i Matrikkelen for disse kommunene var 3987. Det vil si at 1605 objekter er trukket fra det opprinnelige antallet: Bygninger datert til 1900-tallet, ruiner, irrelevante/ukjente objekter og bygninger tapt i 1. og 2. omdrev.

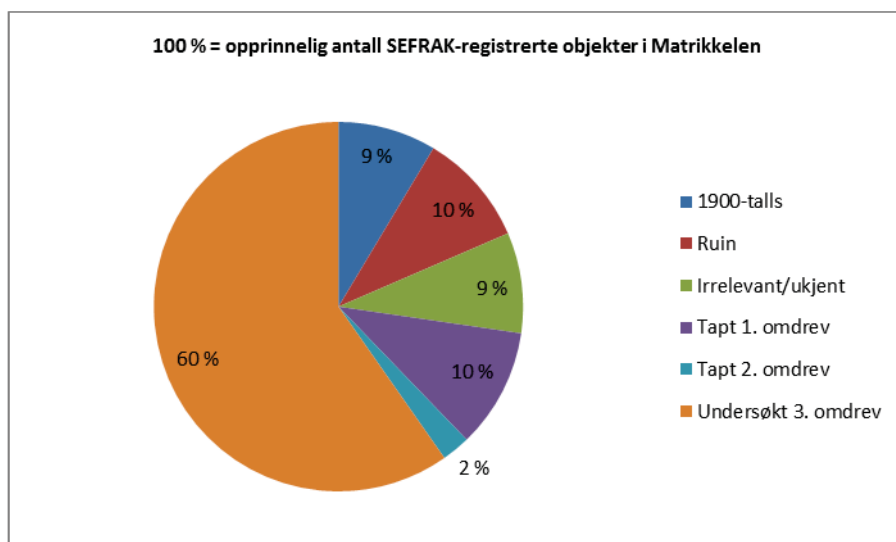
Overvåkningsprogrammet *Gamle hus da og nå* gjelder bygninger eldre enn 1900. Bygninger fra 1900-tallet er derfor trukket fra det opprinnelige grunnlagsmaterialet.

Objekter som ble registrert som ruin i den opprinnelige SEFRAK-registreringen er trukket fra.

I SEFRAK-registeret er en del andre objekter enn bygninger registrert. Disse er trukket ut av undersøkelsen, og likeledes nye bygninger oppført på gamle murer. Andre bygninger er trukket fra på grunn av mangelfull registrering, vanskelig fremkommelighet eller fordi bygningen er registrert med to ulike registreringsnummer.

Tapte bygninger går ut av undersøkelsesgrunnlaget for hvert omdrev.

Kommune	Opprinnelig antall SEFRAK-registreringer	1900-talls	Ruin	Irrelevant /ukjent	Undersøkt 1. omdrev	Tapt 1. omdrev	Tapt 2. omdrev	Undersøkt 3. omdrev
Fræna	1287	180	167	20	920	195	22	703
Gjerstad	787	36	140	23	588	33	11	544
Kautokeino	81	36	0	5	40	17	3	20
Nord-Aurdal	1832	91	88	303	1350	173	63	1115
Totalt	3987	343	395	351	2898	418	99	2382

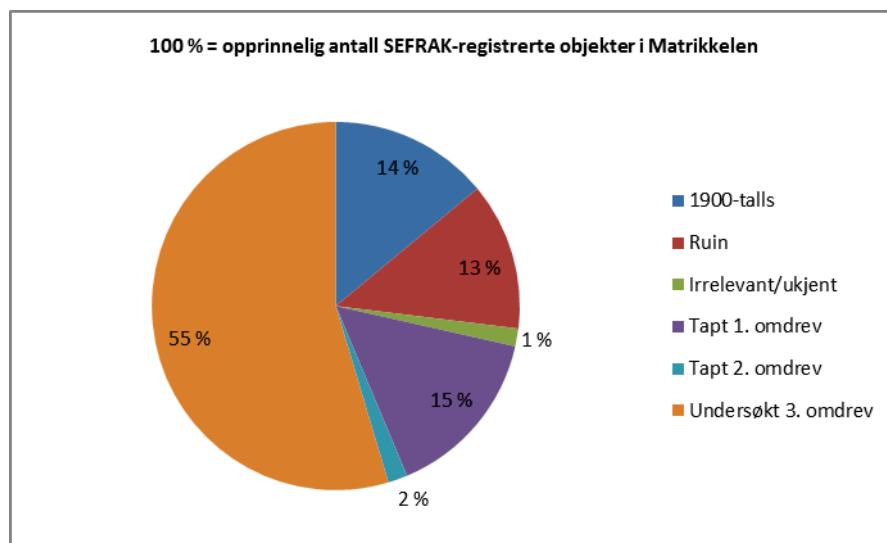

Figur 6: Undersøkelsesgrunnlaget for Fræna, Gjerstad, Kautokeino og Nord-Aurdal i 3. omdrev, samt gruppene av objekter som er trukket ut av den opprinnelige mengden SEFRAK-registrerte objekter i Matrikkelen.

2.2 Grunnlagsmaterialet for MOV-undersøkelsen i Fræna 2010

Grunnlagsmaterialet for kontrollregistreringen i 2010 i Fræna består av 703 bygninger. Det opprinnelige antallet registrerte SEFRAK-objekter innlagt i Matrikkelen for denne kommunen var 1287. Det vil si at 584 objekter er trukket fra det opprinnelige antallet.

Kommune	Opprinnelig antall SEFRAK-registreringer	1900-talls	Ruin	Irrelevant /ukjent	Undersøkt 1. omdrev	Tapt 1. omdrev	Tapt 2. omdrev	Undersøkt 3. omdrev
Fræna	1287	180	167	20	920	195	22	703

Figur 7: Undersøkelingsgrunnlaget for Fræna i 3. omdrev, samt gruppene av objekter som er trukket ut av den opprinnelige mengden SEFRAK-registrerte objekter i Matrikkelen.

3 Resultat

3.1 Tap

I dette kapitlet gjøres det rede for tapte bygninger i Fræna i 3. omdrev. Se kart i vedlegg 4.

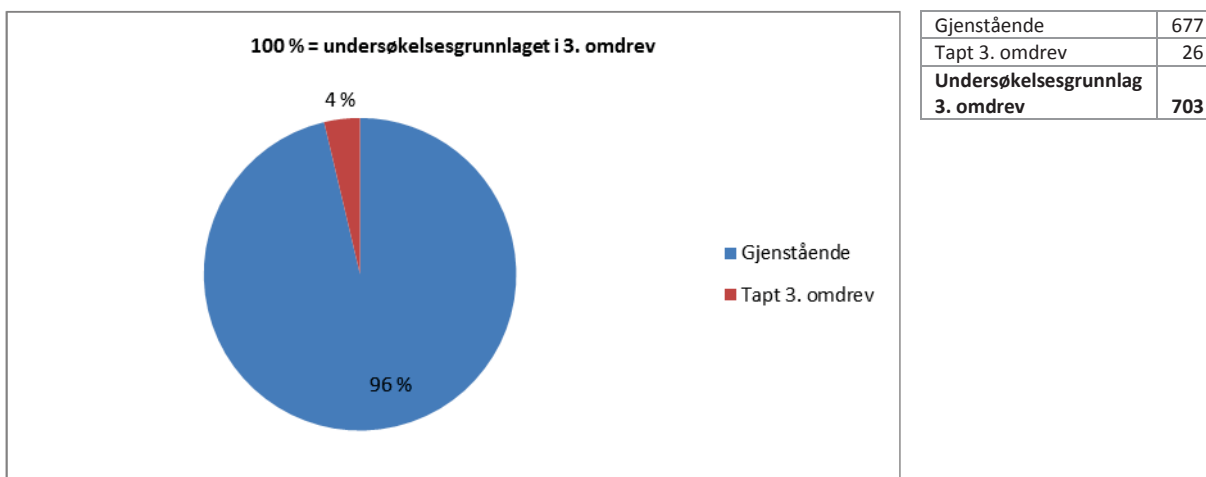
Med tap menes absolutt tap, det vil si at bygningen fysisk sett er borte. Flytting til annet sted, for eksempel utenfor tunet, registreres også som tap.

3.1.1 Tap – samlet

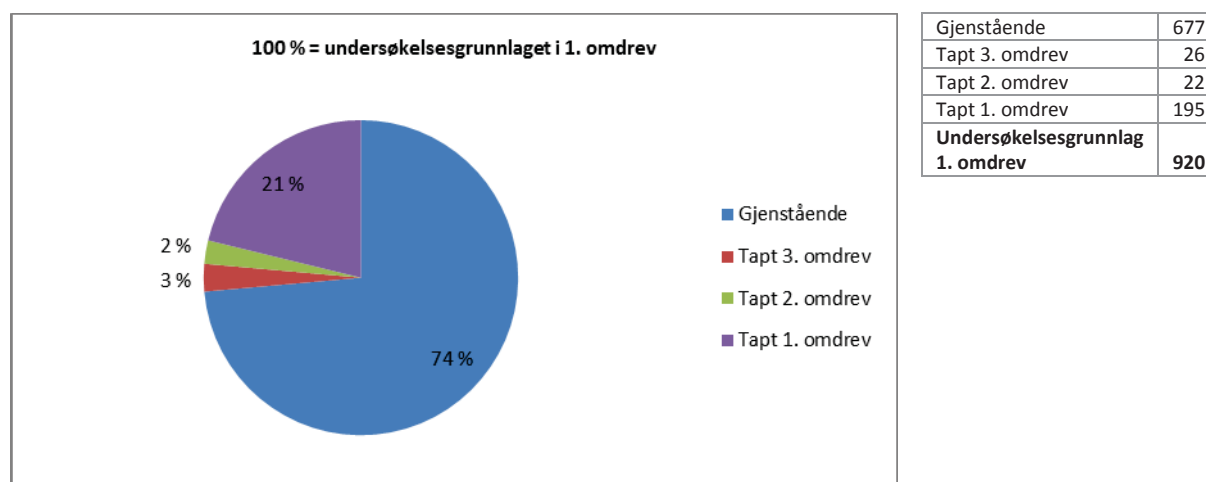
Av undersøkelsesgrunnlaget på 703 bygninger i Fræna kommune i 3. omdrev, er 26 bygninger tapt. Det tilsvarer en tapsandel på 4 %. Det årlige tapet i Fræna fra 2005 til 2010 er på 0,8 %. Tapsandelen i Fræna i 3. omdrev har økt i forhold til 2. omdrev (3 %), men ligger langt under tapsandelen fra 1. omdrev, som var på 21 %.

677 bygninger er gjenstående. Ingen av bygningene i Fræna som var tapt i tidligere omdrev er gjenoppstått i opprinnelig miljø i 3. omdrev.

Akkumulert tap etter 3. omdrev er på 26 %, med utgangspunkt i det opprinnelige undersøkelsesgrunnlaget på 920 bygninger i 1. omdrev.

Figur 8: Tapte og gjenstående bygninger i 3. omdrev.

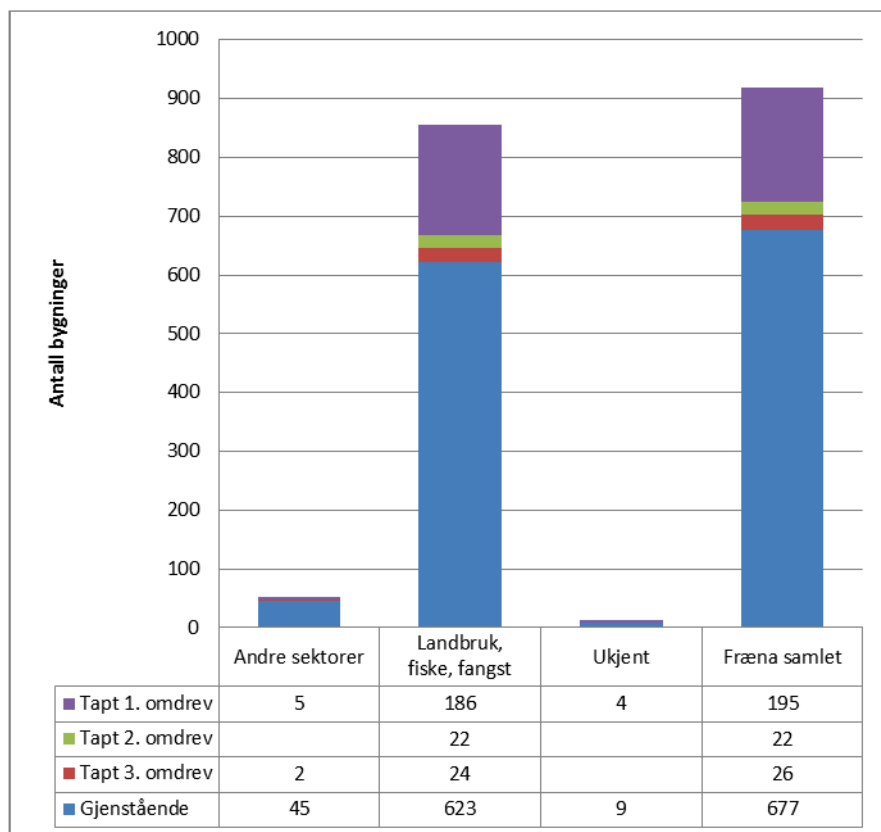
Figur 9: Akkumulert: Tapte og gjenstående bygninger med utgangspunkt i undersøkelsesgrunnlaget i 1. omdrev.

3.1.2 Tap – samfunnssektor

Når det gjelder samfunnssektor, er *landbruk, fiske, fangst* den klart største kategorien i Fræna, med 92 % av bygningene i undersøkelsesgrunnlaget. I denne kategorien har 4 % av bygningene gått tapt, som tilsvarer gjennomsnittet for Fræna i 3. omdrev. Tapsprosenten for denne kategorien har økt, fra 3 %, som tilsvarte gjennomsnittet for Fræna i 2. omdrev.

Kategorien *andre sektorer*, som utgjør 7 % av undersøkelsesgrunnlaget, har også 4 % tap i 3. omdrev. Dette er en klar økning fra 2. omdrev, da det var 0 % tap i denne kategorien.

	Andre sektorer	Landbruk, fiske, fangst	Ukjent	Fræna samlet
Tapt 1. omd	10 %	22 %	31 %	21 %
Tapt 2. omd	0 %	3 %	0 %	3 %
Tapt 3. omd	4 %	4 %	0 %	4 %
Antall bygn 3. omd	47	647	9	703
Andel av Fræna samlet	7 %	92 %	1 %	100 %

Figur 10: Tapte bygninger fordelt på samfunnssektor.

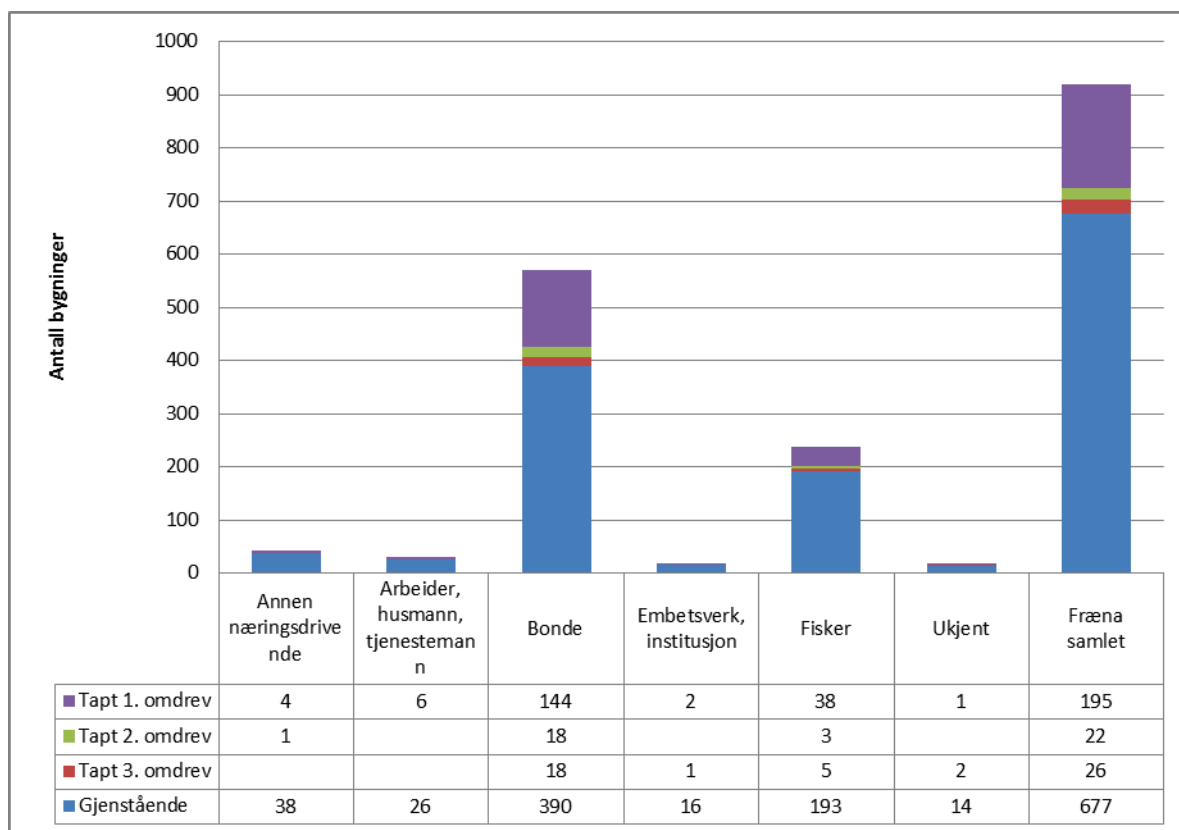
3.1.3 Tap – sosial miljøsammenheng

Når det gjelder bygningenes tilhørighet til ulike sosial miljøsammenheng, er kategorien *bonde* klart størst i Fræna. 58 % av bygningene i undersøkelsesgrunnlaget tilhører denne kategorien, og tapsandelen er på 4 %, som er gjennomsnittet for Fræna i 3. omdrev, og samme tapsprosent som i 2. omdrev.

Kategorien *fisker* er nest størst, med 28 % av undersøkelsesgrunnlaget. I denne kategorien er det 3 % tap, og dette innebærer en økning fra 2. omdrev, da tapsandelen var på 1 %.

I kategorien *arbeider, husmann, tjenestemann*, som utgjør 4 % av undersøkelsesgrunnlaget, er det ingen tap, som i 2. omdrev.

	Annen næringsdrivende	Arbeider, husmann, tjenestemann	Bonde	Embetsverk, institusjon	Fisker	Ukjent	Fræna samlet
Tapt 1. omd	10 %	21 %	26 %	11 %	16 %	6 %	21 %
Tapt 2. omd	3 %	0 %	4 %	0 %	1 %	0 %	3 %
Tapt 3. omd	0 %	0 %	4 %	6 %	3 %	13 %	4 %
Antall bygn 3. omd	38	26	408	17	198	16	703
Andel av Fræna samlet	5 %	4 %	58 %	2 %	28 %	2 %	100 %

Figur 11: Tapte bygninger fordelt på sosial miljøsammenheng.

3.1.4 Tap – bygningstyper

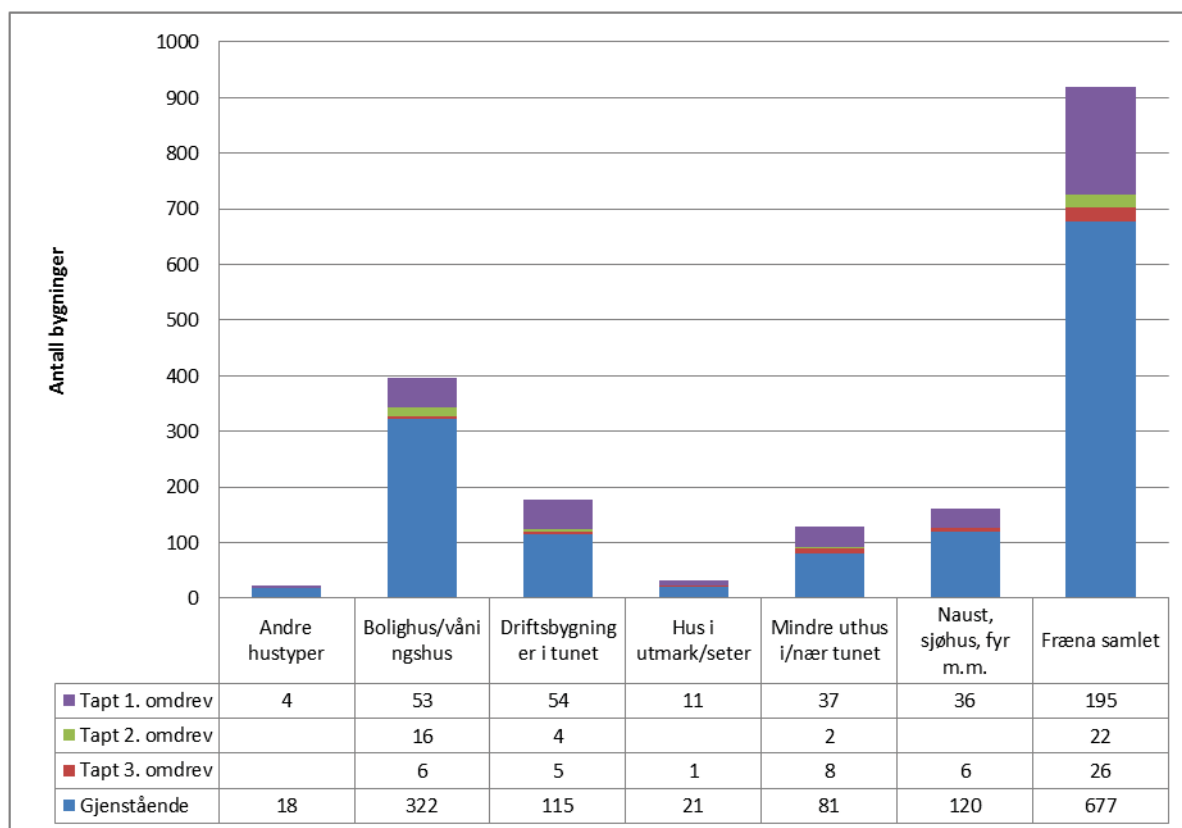
Se tabell i vedlegg 1 for detaljert resultatoversikt for alle bygningstyper.

Når det gjelder bygningstyper, er *bolighus/våningshus* den klart største kategorien i Fræna, med 47 % av undersøkelsesgrunnlaget i 3. omdrev. Denne kategorien har 2 % tap, som er lavere enn gjennomsnittlig tap i Fræna, og lavere enn tapsprosenten for alle de andre bygningstypene. Dette er en klar forbedring fra 2. omdrev, da det var 5 % tap av bolighus.

For de andre bygningstypene har tapsandelen økt i forhold til 2. omdrev. *Driftsbygninger i tunet* har en svak økning av tap fra 3 % i 2. omdrev til 4 % i 3. omdrev, mens tapsandelen for *mindre uthus i/nær tunet* har økt kraftig fra 2 % til 9 %. *Hus i utmark/seter* og *naust, sjøhus, fyr*, som hadde 0 % tap i 2. omdrev, har begge en tapsandel på 5 % i 3. omdrev. Utmarkshusene er det svært få igjen av i kommunen. I 3. omdrev utgjorde denne bygningstypen kun 3 % av undersøkelsesgrunnlaget for Fræna.

Som i 2. omdrev er det ingen tap i kategorien *andre hustyper*.

	Andre hustyper	Bolighus/våningshus	Driftsbygninger i tunet	Hus i utmark/seter	Mindre uthus i/nær tunet	Naust, sjøhus, fyr	Fræna samlet
Tapt 1. omd	20 %	13 %	31 %	36 %	30 %	23 %	21 %
Tapt 2. omd	0 %	5 %	3 %	0 %	2 %	0 %	3 %
Tapt 3. omd	0 %	2 %	4 %	5 %	9 %	5 %	4 %
Antall bygn 3. omd	18	328	120	22	89	126	703
Andel av Fræna samlet	3 %	47 %	17 %	3 %	13 %	18 %	100 %

Figur 12: Tapte bygninger fordelt på bygningstype.

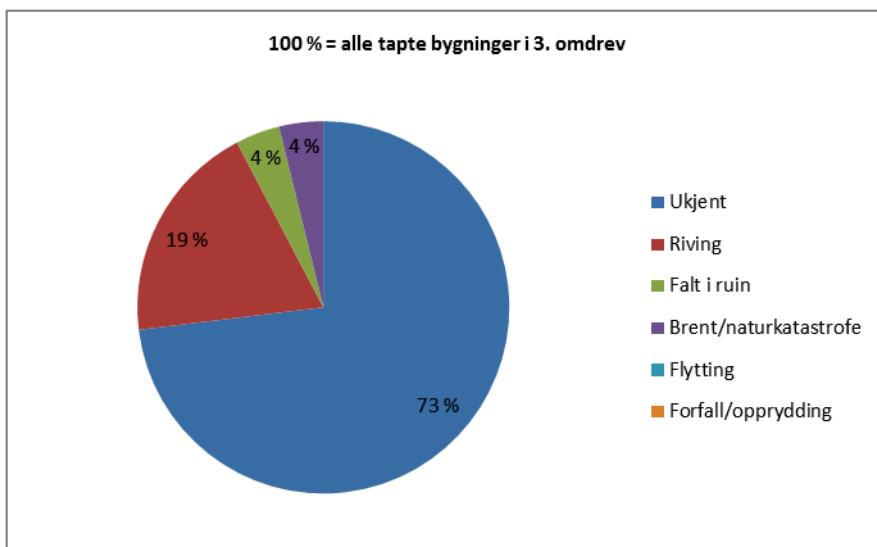
1548004013: Riving er den vanligste årsaken til tap for de undersøkte bygningene i Fræna i 3. omdrev, der hvor tapsårsaken er kjent. Her er et stabbur revet i perioden mellom 2005 og 2010.

3.1.4 Tapsårsaker

Følgende tapsårsaker blir registrert i felt: *forfall/opprydding, falt i ruin, riving, offentlig vedtak/planvedtak, flytting, brent/naturkatastrofe, ukjent*.

26 bygninger er tapt i Fræna i 3. omdrev. 73 % av tapene er registrert med tapsårsak *ukjent* i 3. omdrev, mens bare 9 % av tapene ble registrert med tapsårsak *ukjent* i 2. omdrev. 19 % av de tapte bygningene er registrert med *riving* som tapsårsak. Både i 1. og 2. omdrev var *forfall/opprydding* den viktigste tapsårsaken, med henholdsvis 32 % og 72 %.

	Ukjent	Riving	Falt i ruin	Brent/naturkatastrofe	Flytting	Forfall/ opprydding	Offentlig vedtak/planvedtak
Tapt 1. omd	22 %	16 %	14 %	13 %	1 %	32 %	2 %
Tapt 2. omd	9 %	14 %	5 %	0 %	0 %	72 %	0 %
Tapt 3. omd	73 %	19 %	4 %	4 %	0 %	0 %	0 %

Ukjent	19
Riving	5
Falt i ruin	1
Brent/naturkatastrofe	1
Flytting	
Forfall/opprydding	
Tap totalt	26

Figur 13: Prosentvis fordeling av tapsårsak.

3.2 Endringer av gjenstående bygninger

I dette kapitlet gjøres det rede for endringer på de gjenstående bygningene i Fræna kommune i 3. omdrev. Se kart i vedlegg 5.

Av grunnlagsmaterialet på 703 bygninger i 3. omdrev, er 677 bygninger gjenstående, slik det er gjort rede for i kapittel 3.1.1.

3.2.1 Endringer – samlet

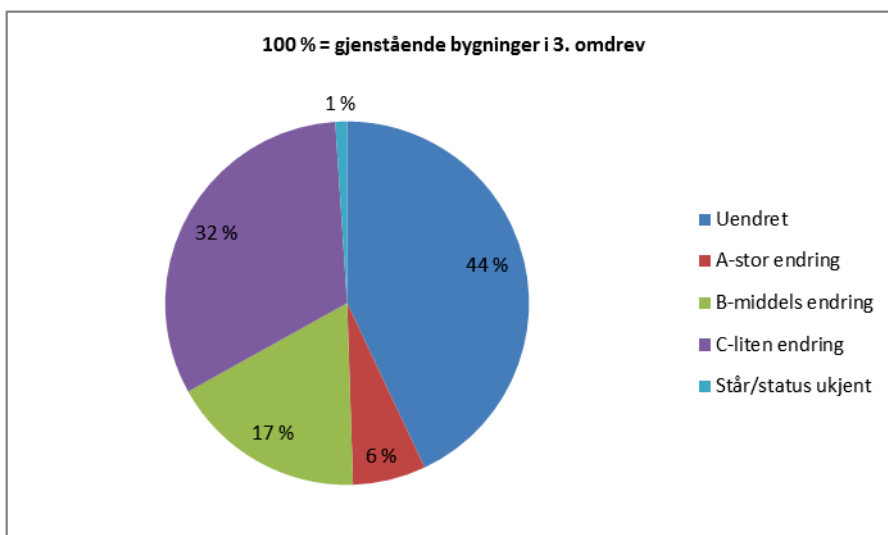
Det samlede antall endrete bygninger (alle endringstyper) i Fræna i 3. omdrev er 379, slik at det nå er 76 flere endrete bygninger enn i 2. omdrev. Dermed er 56 % av de gjenstående bygningene nå endret. Andelen har økt fra 44 % i 2. omdrev og 37 % i 1. omdrev.

Flesteparten av de endrete bygningene har den svakeste endringsgraden *C-liten endring*. Dette er samme mønster som i 1. og 2. omdrev. Andelen bygninger med endringsgrad *C-liten endring* er 32 % av de gjenstående. 17 % av bygningene har endringsgrad *B-middels endring* og 6 % er registrert med *A-stor endring*. Mye av det alminnelige bygningsvedlikeholdet faller inn under endringstype C.

10 av de middels endrete bygningene er *tilbakeført til eldre uttrykk*, og i 17 av tilfellene hvor bygningen er sterkt endret, er *deler av hus revet*.

I 3. omdrev er det 7 bygninger i Fræna som er registrert med ukjent endringsstatus.

	A-stor endring	B-middels endring	C-liten endring	Alle endringer	Står/ukjent endringsstatus	Uendret
1. omd	2 %	7 %	28 %	37 %	8 %	55 %
2. omd	2 %	10 %	31 %	43 %	7 %	50 %
3. omd	6 %	17 %	32 %	56 %	1 %	44 %

Uendret	291
A-stor endring	44
B-middels endring	118
C-liten endring	217
Står/status ukjent	7
Gjenstående totalt	677

Figur 14: Prosentvis fordeling av endringsgrad, samt andel uendrete bygninger.

15480009002,15480009003: I 2010 ble 44 % av de gjenstående bygningene i Fræna registrert som uendret. Løa og stabburet på denne gården er blant disse. Andelen av uendrete bygninger er dermed 6 % lavere enn i 2005.

3.2.2 Endring – bygningstyper

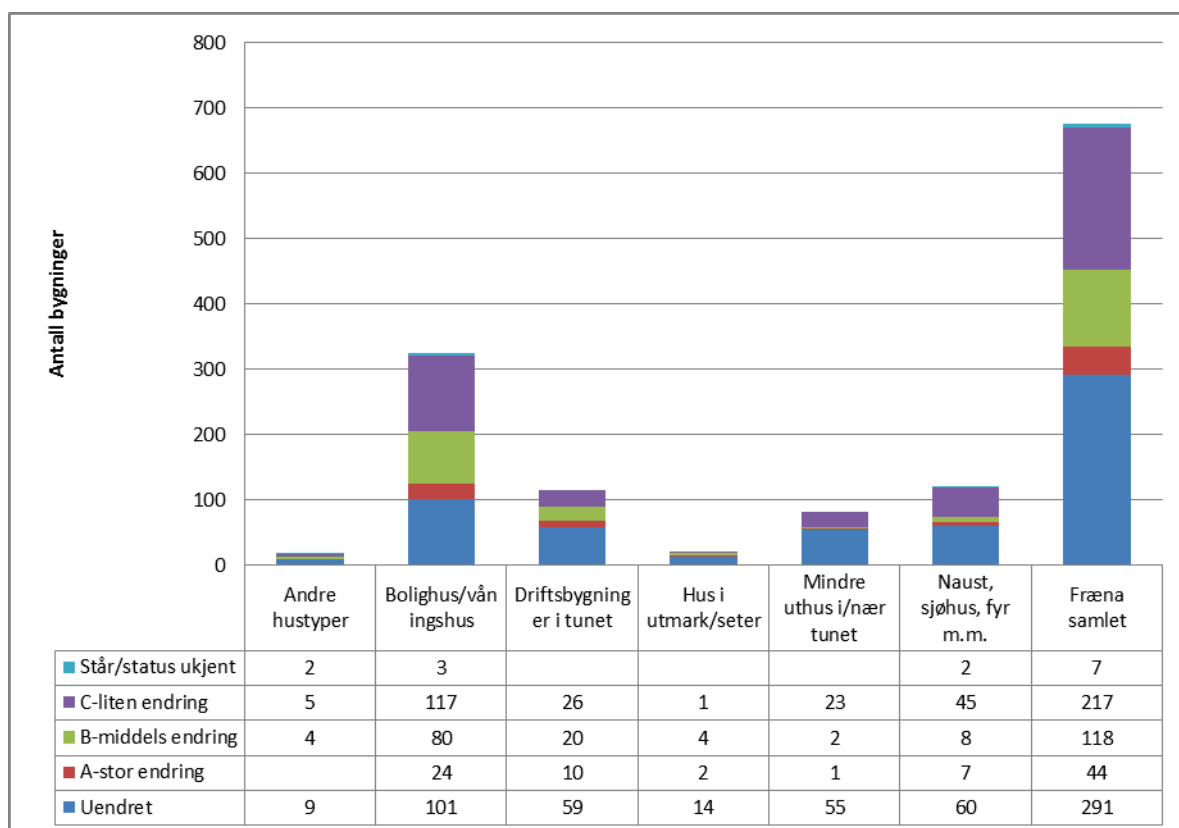
Se tabell i vedlegg 1 for detaljert resultatoversikt for alle bygningstyper.

Den største gruppen av bygninger i Fræna er *bolighus/våningshus*. 48 % av de gjenstående bygningene tilhører denne kategorien, og som i tidligere omdrev er det disse som er mest utsatt for endring, med 67 % endrete (alle endringstyper). Dette er en økning på 9 % fra 2. omdrev.

Kategoriene *andre hustyper*, *driftsbygninger i tunet og naust*, *sjøhus, fyr* ligger forholdsvis likt når det gjelder endringer, med henholdsvis 50 %, 47 % og 48 %, og økningen i andel endrete siden 2. omdrev er forholdsvis lik for de tre kategoriene. Kategoriene *hus i utmark/seter* og *mindre uthus i /nær tunet* har lavest andel endrete bygninger i 3. omdrev, henholdsvis 32 % og 29 %.

Flesteparten av endringene er klassifisert som C-liten endring. Dette gjelder alle hustyper, bortsett fra *hus i utmark/seter*, som har B-middels endring som vanligste endringsgrad.

	Andre hustyper	Bolighus/våningshus	Driftsbygninger i tunet	Hus i utmark/seter	Mindre uthus i/nær tunet	Naust, sjøhus, fyr	Fræna samlet
Endringer 1. omd	28 %	47 %	32 %	29 %	18 %	31 %	37 %
Endringer 2. omd	35 %	58 %	33 %	24 %	21 %	34 %	43 %
Endringer 3. omd	50 %	67 %	47 %	32 %	29 %	48 %	54 %
A-stor endring	0 %	7 %	9 %	10 %	1 %	6 %	6 %
B-middels endring	20 %	25 %	17 %	19 %	2 %	7 %	17 %
C-liten endring	28 %	36 %	23 %	5 %	28 %	38 %	32 %
Antall gjenstående	18	322	115	21	81	120	677
Andel av gjenstående Fræna samlet	3 %	48 %	17 %	3 %	12 %	18 %	100 %

Figur 15: Endringsgrad fordelt på bygningstyper.

15480016050: Av de ulike bygningstypene, er det bolighus/våningshus som er mest utsatt for endring i Fræna. Dette huset var under rehabilitering i 2005. Foto: Kulturminnekompaniet.

15480016050: I 2010 var huset ferdig istandsatt og ble registrert med minste endringsgrad (C-endring), som er den vanligste endringsgraden for alle bygningstypene i undersøkelsen i Fræna, med unntak av de mindre uthusene i tunet. Endringsgrad C omfatter mye av det vanlige bygningsvedlikeholdet.

3.3 Tilstand

I dette kapittelet gjøres det rede for tilstanden for de gjenstående bygningene i Fræna kommune i 3. omdrev. Se kart i vedlegg 6.

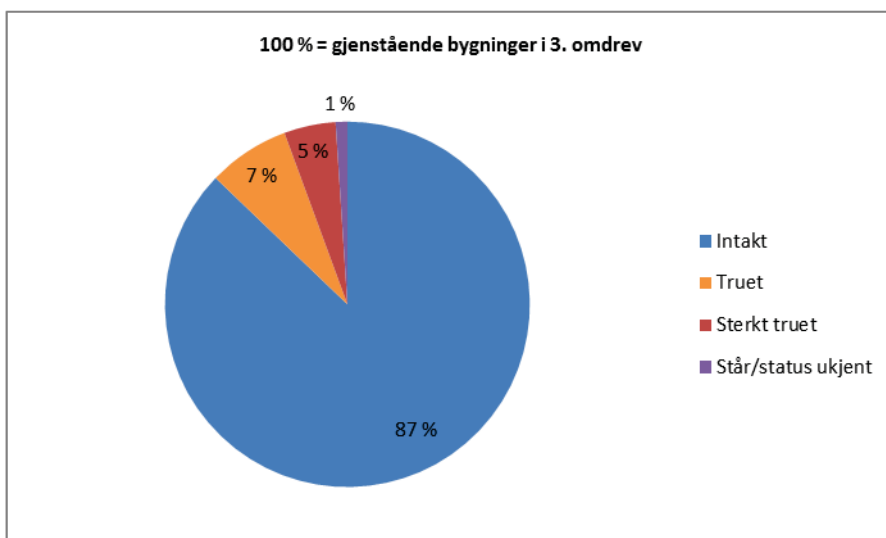
Av grunnlagsmaterialet på 703 bygninger i 3. omdrev, er 677 bygninger gjenstående, slik det er gjort rede for i kapittel 3.1.1.

3.3.1 Tilstand – samlet

Andelen bygninger i Fræna som er *sterkt truet* er lavere i 3. omdrev enn i 2. omdrev. I alt er 31 bygninger *sterkt truet*. Dette tilsvarer 5 % av de 677 gjenstående bygningene. I tillegg er 49 bygninger registrert som *truet*, det vil si 7 %. I 2. omdrev var 7 % av de gjenstående bygningene *sterkt truet*, og i 1. omdrev 5 %.

Av de 46 bygningene som var sterkt truet i Fræna i 2. omdrev, er det 7 som nå er tapt. Av de 39 som fremdeles står, er det 17 som er registrert som sterkt truet i 3. omdrev, mens 13 er registrert med den mildere formen *truet*. Av de tidligere sterkt truete bygningene som nå er registrert som intakt, er det flere som har fått nytt tak og annet vedlikehold. Antallet nye sterkt truete bygninger i 3. omdrev er 14.

		Sterkt truet	Intakt	
1. omd		5 %	95 %	
2. omd		7 %	93 %	
	Står/status ukjent	Sterkt truet	Truet	Intakt
3. omd	1 %	5 %	7 %	87 %

Intakt	597
Truet	49
Sterkt truet	31
Står/status ukjent	7
Gjenstående totalt	677

Figur 16: Prosentvis andel sterkt truete, truete og intakte bygninger.

15480023012: Dette bolighuset/våningshuset var truet av forfall i 2. omdrev, men med nytt taktekke er bygningen i 2010 registrert som intakt.

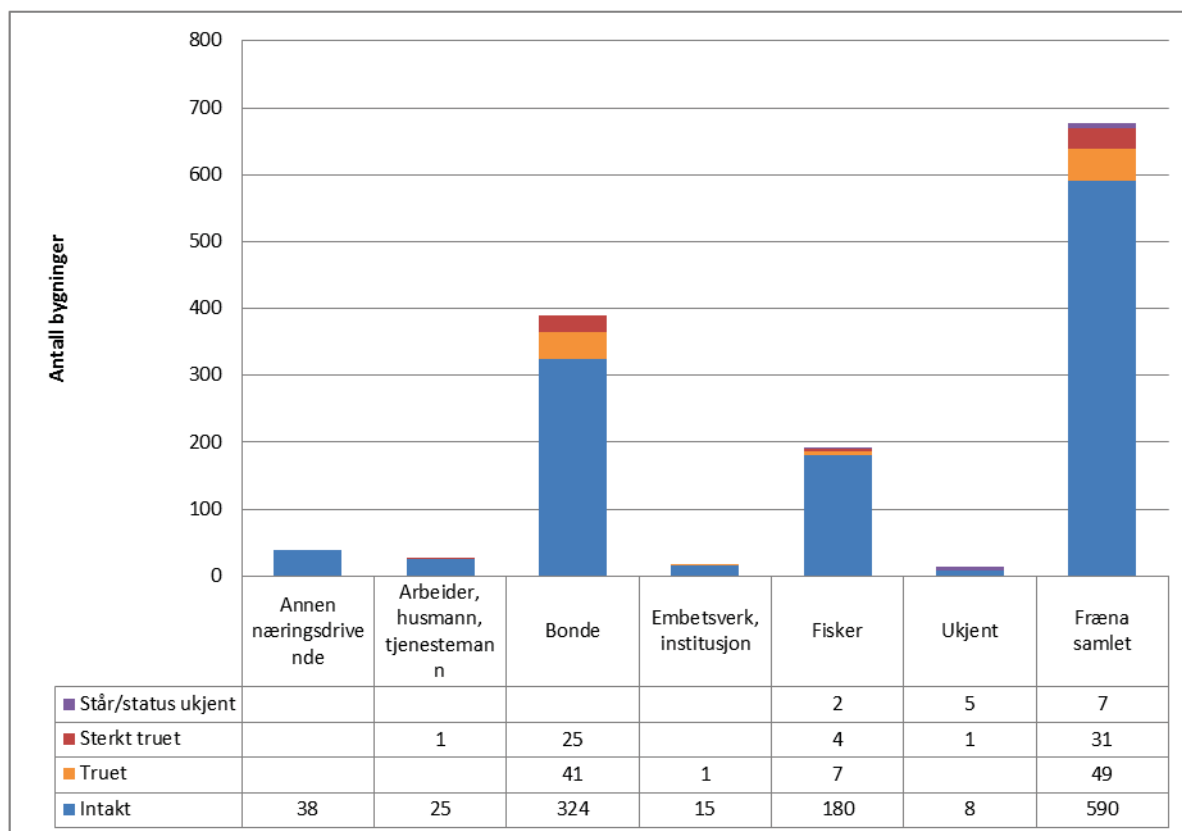
15480019039: Restaureringsarbeidet på dette våningshuset gjør at bygningen har gått fra truet i 2005, til intakt i 2010.

3.3.2 Tilstand – sosial miljøsammenheng

58 % av de gjenstående bygningene i Fræna hører inn under kategorien *bonde*. Av disse er 6 % sterkt truet i 3. omdrev, som er over gjennomsnittet på 5 % for Fræna samlet. I tillegg er 11 % registrert som truet. Andelen er lavere enn i 2. omdrev, da 10 % av bondens bygninger var sterkt truet. Den nest største kategorien av sosial miljøsammenheng i Fræna er *fisker*, som utgjør 29 % av de gjenstående bygningene. Her er 2 % sterkt truet i 3. omdrev, som i 2. omdrev. I tillegg er 4 % registrert som truet.

I kategorien *arbeider, husmann, tjenestemann* har ingen av bygningene tidligere vært registrert som sterkt truet, men i 3. omdrev er det én. Ettersom det bare er 26 gjenstående bygninger i denne kategorien, blir dette en andel på 4 %.

	Annen næringsdrivende	Arbeider, husmann, tjenestemann	Bonde	Embetsverk, institusjon	Fisker	Ukjent	Fræna samlet
Sterkt truet 1. omd	0 %	0 %	5 %	0 %	0 %	0 %	5 %
Sterkt truet 2. omd	0 %	0 %	10 %	0 %	2 %	0 %	7 %
Sterkt truet 3. omd	0 %	4 %	6 %	0 %	2 %	7 %	5 %
Truet 3. omd	0 %	0 %	11 %	6 %	4 %	0 %	7 %
Antall gjenstående bygn	38	26	390	16	193	14	677
Andel av gjenstående Fræna samlet	6 %	4 %	58 %	2 %	29 %	2 %	100 %

Figur 17: Bygningstilstand fordelt på sosial miljøsammenheng.

15480003015: Bygningstilstanden for landbrukets bygninger har vært dårligere enn gjennomsnittet i Fræna både i 2. og 3. omdrev. I 2005 ble 10 % av disse bygningene registrert som truet, blant annet dette våningshuset. Foto: Kulturminnekompaniet 2005.

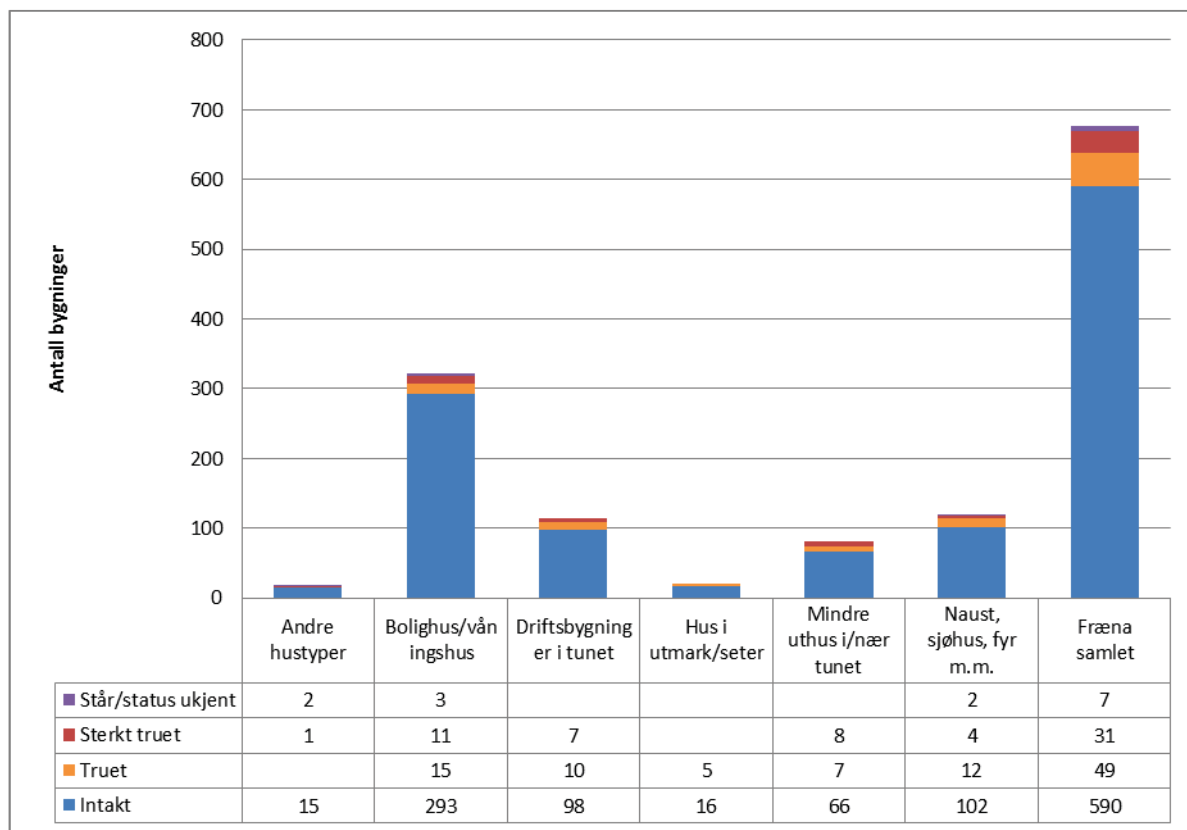
15480003015: I 2010 var forfallet kommet lenger. Den prosentvise andelen av sterkt truede landbruksbygninger er fremdeles dårligere enn gjennomsnittet for Fræna, selv om situasjonen er forbedret i 3. omdrev, med en noe lavere andel sterkt truede bygninger enn tidligere.

3.3.3 Tilstand – bygningstyper

Se tabell i vedlegg 1 for detaljert resultatoversikt for alle bygningstyper.

Av alle bygningstypene, er det særlig *mindre uthus i/nær tunet* som er utsatt i Fræna i 3. omdrev. I denne kategorien har antall sterkt truede bygninger økt for hvert omdrev, fra 3 % i 1. omdrev til 7 % i 2. omdrev og 10 % i 3. omdrev. I tillegg er 9 % registrert som truet. For den største bygningskategorien, *bolighus/våningshus*, er andelen sterkt truede lavere enn tidligere, med 3 % nå, mot tidligere 6 %. I tillegg er 5 % registrert som truet. Også for *driftsbygninger i tunet* er tilstanden forbedret, med 6 % sterkt truede i 3. omdrev, mot 9 % i 2. omdrev. I tillegg er 9 % registrert som truet. For både *naust, sjøhus, fyr* og *andre hustyper* er andelen sterkt truede uendret, henholdsvis 6 % og 3 % sterkt truede bygninger, men for naustene er i tillegg 10 % registrert som truet. Den største endringen i bygningstilstand ser man i kategorien *hus i utmark/seter*, hvor ingen bygninger nå er registrert som sterkt truet, mot 19 % i 2. omdrev. I denne kategorien er det 21 gjenstående bygninger.

	Andre hustyper	Bolighus/våningshus	Driftsbygninger i tunet	Hus i utmark/seter	Mindre uthus i/nær tunet	Naust, sjøhus, fyr	Fræna samlet
Sterkt truet 1. omd	0 %	6 %	7 %	5 %	3 %	1 %	5 %
Sterkt truet 2. omd	6 %	6 %	9 %	19 %	7 %	3 %	7 %
Sterkt truet 3. omd	6 %	3 %	6 %	0 %	10 %	3 %	5 %
Truet 3. omd	0 %	5 %	9 %	24 %	9 %	10 %	7 %
Antall gjenstående bygn	18	322	115	21	81	120	677
Andel av gjenstående Fræna samlet	3 %	48 %	17 %	3 %	12 %	18 %	100 %

Figur 18: Bygningstilstand fordelt på bygningstyper.

1548020006: Tilstanden for de gjenstående driftsbygningene er gjennomsnittlig bedre i 3. omdrev enn den var i 2. omdrev i Fræna. Ett eksempel er denne driftsbygningen, som tidligere var truet. I 2010 ble den registrert som intakt.

15480015001: Dette stabburet var intakt i 2005, men er registrert som sterkt truet i 2010. Stabburene inngår i bygningskategorien *mindre uthus i/nær tunet*, som er den av bygningskategoriene som har dårligst tilstand i Fræna i 3. omdrev.

4 Geografiske variasjoner

I dette kapitlet gjøres det rede for geografiske variasjoner av tap, endring og tilstand for bygningene i Fræna kommune i 3. omdrev. De geografiske kategoriene som er analysert i Fræna er områdene *Bud/Fræna/Hustad* og *tettsted Bud/tettsted Elnesvågen/spredtbygd*. Hver av de geografiske kategoriene består av en eller flere registreringskretser. Se tabell i vedlegg 2 for detaljert resultatoversikt for alle registreringskretsene.

Bud	Fræna	Hustad	Tettsted Bud	Tettsted Elnesvågen	Spredtbygd
014	001	019	016	004	001
015	002	120		013	002
016	003	021			003
017	004	022			005
018	005	023			006
	006	024			007
	007	025			008
	008				009
	009				010
	010				011
	011				012
	012				014
	013				015
					017
					018
					019
					120
					021
					022
					023
					024
					025

Oversikt over hvilke registreringskretser som inngår i de ulike geografiske kategoriene i Fræna.

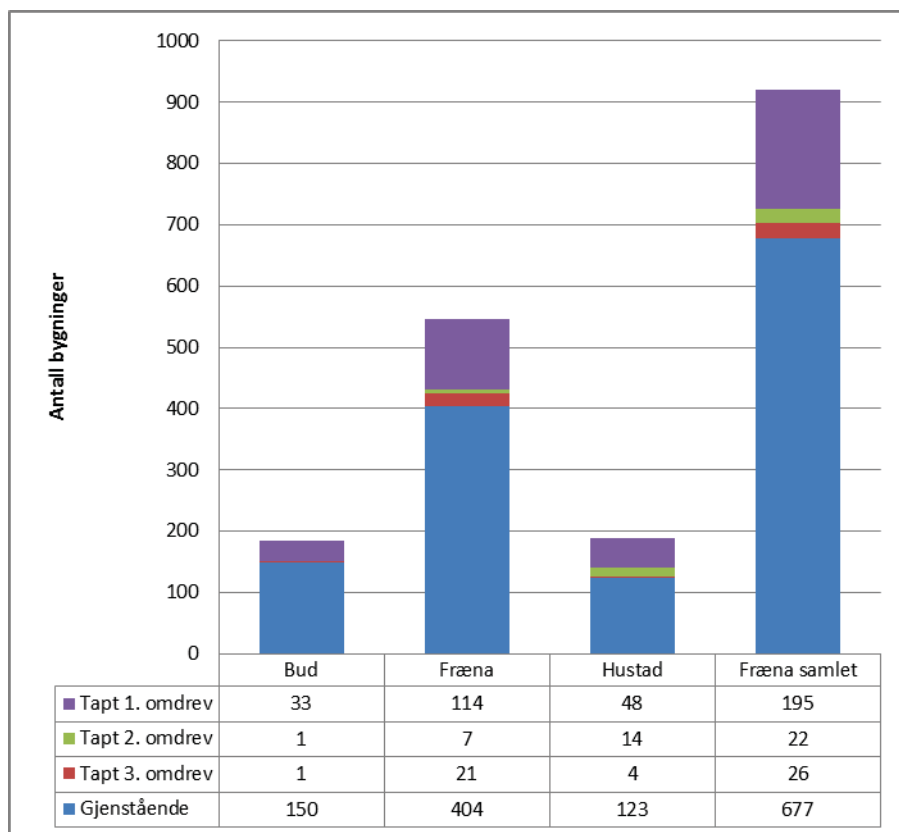
4.1 Tap og geografiske variasjoner

I dette kapittelet gjøres det rede for geografiske variasjoner for tapte bygninger i Fræna. Av undersøkelsesgrunnlaget på 703 bygninger i Fræna kommune i 3. omdrev, er 26 bygninger tapt. Det tilsvarer en tapsandel på 4 %. Tapsprosenten i 3. omdrev i Fræna har dermed økt fra 2. omdrev, da tapsandelen var på 3 %. Tapsandelen i 3. omdrev ligger imidlertid langt under tapsandelen fra 1. omdrev, som var på 21 % for Fræna samlet.

4.1.1 Tap – områder: Bud, Fræna, Hustad

Både i 1. og 2. omdrev var det *Hustad* som hadde størst tapsandel av de tre områdene *Bud*, *Fræna* og *Hustad*. Spesielt i 2. omdrev lå *Hustad* dårlig an, med 10 % tap, mot 1 % i *Bud* og 2 % i *Fræna*. I *Hustad* har utviklingen vært positiv i 3. omdrev. Tapsandelen her har sunket til 3 %, mens det nå er *Fræna* som har høyest tapsandel, med 5 %. Dette er også området med flest bygninger. *Bud* ligger best an av de tre områdene, med 1 % tap, som i 2. omdrev.

	Bud	Fræna	Hustad	Fræna samlet
Tapt 1. omd	18 %	22 %	25 %	21 %
Tapt 2. omd	1 %	2 %	10 %	3 %
Tapt 3. omd	1 %	5 %	3 %	4 %
Antall bygn 3. omd	151	425	127	703
Andel av Fræna samlet	21 %	60 %	18 %	100 %

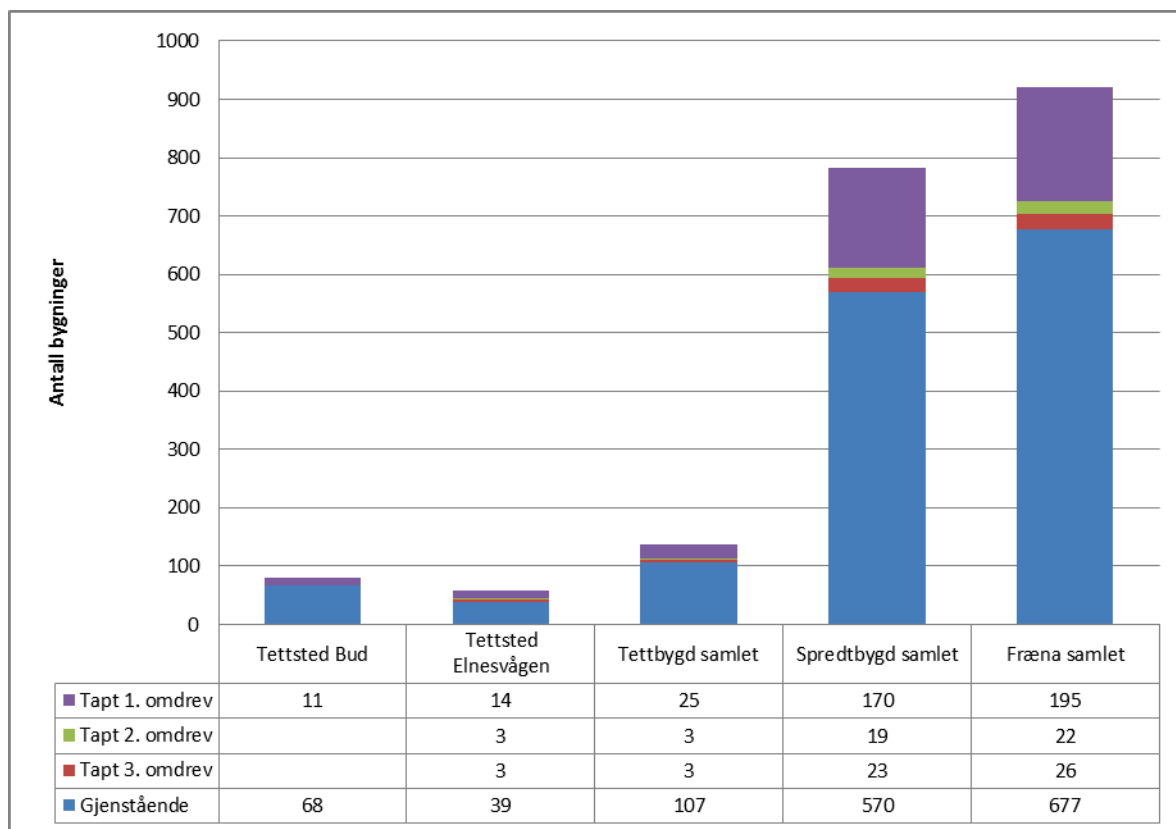
Figur 19: Tapte bygninger fordelt på områdene Bud, Fræna og Hustad.

4.1.2 Tap – tettbygd/spredtbygd

Tapsandelen var den samme for tettbygde og spredtbygde strøk i 2. omdrev, men nå er mønsteret fra 1. omdrev tilbake, med høyest tapsandel i spredtbygde strøk. Spredtbygde strøk har 4 % tap og tettbygde har 3 %. Bygningsmassen i spredtbygde strøk utgjør så mye som 84 % av undersøkelsesgrunnlaget i 3. omdrev, og tapsprosenten her gjør derfor stort utslag på gjennomsnittet for Fræna samlet.

Som i 2. omdrev er tapsandelen ulik i de to tettstedene, med 0 % tap i Bud og 7 % i Elnesvågen. Her kan det ha en betydning at det er utarbeidet reguleringsplan for Bud.

	Tettsted Bud	Tettsted Elnesvågen	Tettbygd samlet	Spredtbygd samlet	Fræna samlet
Tapt 1. omd	15 %	24 %	19 %	22 %	21 %
Tapt 2. omd	0 %	7 %	3 %	3 %	3 %
Tapt 3. omd	0 %	7 %	3 %	4 %	4 %
Antall bygn 3. omd	68	42	110	593	703
Andel av Fræna samlet	10 %	6 %	16 %	84 %	100 %

Figur 20: Tapte bygninger fordelt på tettbygde og spredtbygde strøk.

4.2 Endringer og geografiske variasjoner

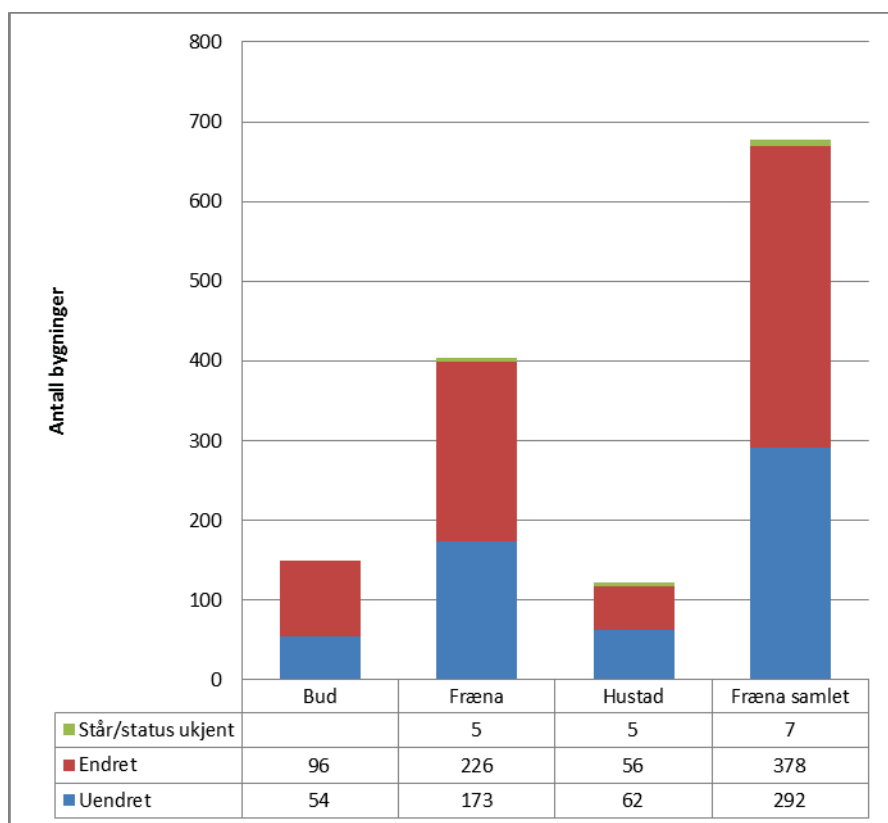
I dette kapitlet gjøres det rede for geografiske variasjoner av endring for de gjenstående bygningene i Fræna. I 3. omdrev er 56 % av de gjenstående bygningene i Fræna endret (alle endringstyper). I 2. omdrev var 43 % av bygningene endret og i 1. omdrev 37 %.

4.2.1 Endring – områder: Bud, Fræna, Hustad

Når det gjelder andelen endrete bygninger har utviklingen fulgt samme mønster gjennom alle tre omdrevene: *Bud* har flest endrete bygninger og *Hustad* har færrest. I 3. omdrev er 64 % av bygningene i *Bud* endret, 56 % i *Fræna* og 46 % i *Hustad*.

Når det gjelder endringstakten i de tre områdene, er det *Hustad* som i 3. omdrev har hatt den største prosentvise økningen i andelen endrete bygninger, mens endringstakten i 2. omdrev var lavest i dette området.

	Bud	Fræna	Hustad	Fræna samlet
Endringer 1. omd	42 %	37 %	34 %	37 %
Endringer 2. omd	48 %	43 %	39 %	43 %
Endringer 3. omd	64 %	56 %	46 %	56 %
Antall gjenstående bygn	150	404	123	677
Andel av gjenstående Fræna samlet	22 %	60 %	18 %	100 %

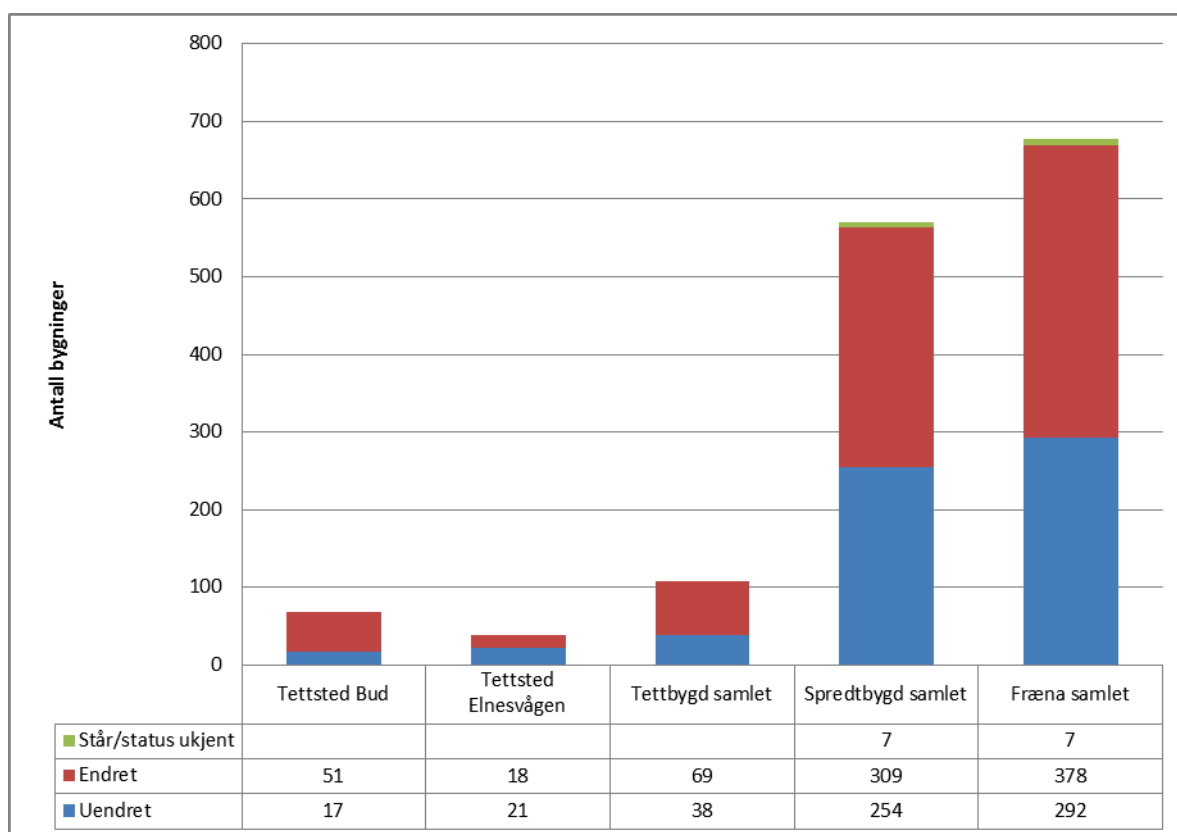
Figur 21: Endrete og uendrete bygninger fordelt på Bud, Fræna og Hustad.

4.2.2 Endring – tettbygd/spredtbygd

I alle omdrev har det vært størst andel av endrete bygninger i de tettbygde områdene. For *tettbygde samlet* ligger endringsandelen over gjennomsnittet for Fræna, med 64 %, mot 56 % for Fræna samlet. *Tettstedet Bud* har hatt høyere andel endrete bygninger enn *tettstedet Elnesvågen* i alle 3 omdrev. 75 % av bygningene i *Bud* er nå endret. Kun 8 % av endringene i *Bud* er omfattende (endringsgrad A), mens 49 % er endringsgrad C, som omfatter mye av det vanlige bygningsvedlikeholdet.

Endringstakten for spredtbygde og tettbygde strøk har vært forholdsvis jevn, men det er forskjeller de to tettstedene i mellom. Den prosentvise andelen endringer har økt mer i *Bud* enn i *Elnesvågen* i 3. omdrev. I *Bud* har det vært en økning på 18 % i perioden, mens *Elnesvågen* har hatt 6 % økning.

	Tettsted Bud	Tettsted Elnesvågen	Tettbygd samlet	Spredtbygd samlet	Fræna samlet
Endringer 1. omd	53 %	34 %	45 %	36 %	37 %
Endringer 2. omd	57 %	40 %	51 %	42 %	43 %
Endringer 3. omd	75 %	46 %	64 %	54 %	56 %
Antall gjenstående bygn	68	39	107	570	677
Andel av gjenstående Fræna samlet	10 %	6 %	16 %	84 %	100 %

Figur 22: Endrete og uendrete bygninger fordelt på tettbygde og spredtbygde områder.

15480001045: Bjørnsund-øyene tilhører de spredtbygde kretsene i undersøkelsen, selv om bygningene ligger tett i de tidligere fiskeværerne på Nordre og Søndre Bjørnsund.

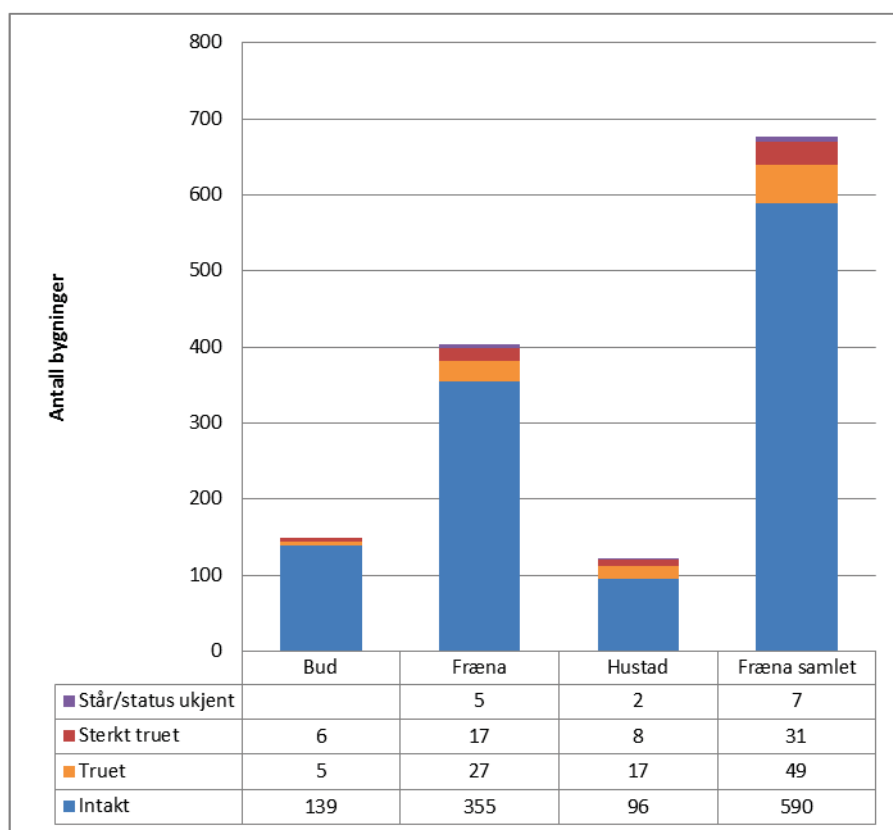
4.3 Tilstand og geografiske variasjoner

I dette kapittelet gjøres det rede for geografiske variasjoner i tilstanden for de gjenstående bygningene i Fræna. 5 % av de gjenstående bygningene i Fræna i 3. omdrev er *sterkt truet*. Dette er en lavere andel enn i 2. omdrev, da andelen sterkt truete var på 7 %. I tillegg er 7 % av bygningene registrert som *truet*.

4.3.1 Tilstand – områder: Bud, Fræna, Hustad

I 3. omdrev har andelen sterkt truete bygninger økt kun i ett av områdene, nemlig *Bud*, som nå har 4 % sterkt truete, i tillegg til at 3 % er registrert som truet. Andelen sterkt truete bygninger har sunket både i *Fræna* og *Hustad*, men i begge områder er det i tillegg ca. dobbelt så mange bygninger som dette som er registrert som truet.

	Bud	Fræna	Hustad	Fræna samlet
Sterkt truet 2. omd	3 %	6 %	12 %	7 %
Sterkt truet 3. omd	4 %	4 %	7 %	5 %
Truet 3. omd	3 %	7 %	14 %	7 %
Antall gjenstående bygn	150	404	123	677
Andel av gjenstående Fræna samlet	22 %	60 %	18 %	100 %

Figur 23: Bygningstilstand fordelt på Bud, Fræna og Hustad.

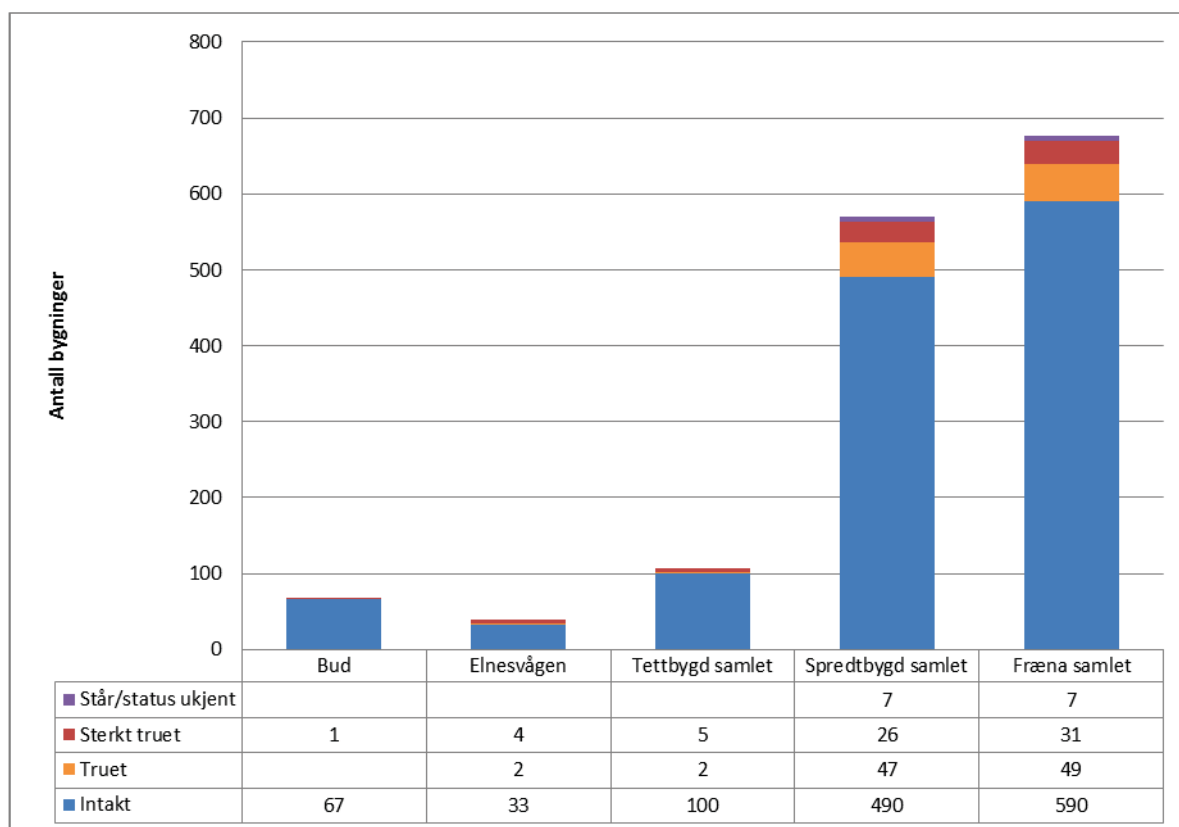
15480023014: Selv om Hustad også i 3. omdrev har dårligere gjennomsnittlig tilstand på bygningene enn områdene Bud og Fræna, har det vært en positiv utvikling i dette området siden 2005. Andelen sterkt truede bygninger har sunket fra 12 % i 2. omdrev til 7 % i 3. omdrev.

4.3.2 Tilstand – tettbygd/spredtbygd

I 3. omdrev er andelen sterkt truete bygninger like stor i *tettbygde* som i *spredtbygde* strøk. Forskjellene er dermed utjevnet fra 2. omdrev, da tilstanden var dårligst i spredtbygde strøk. I tillegg til de sterkt truete i 3. omdrev er 2 % av bygningene i tettbygde strøk registrert som truet og 8 % i spredtbygde strøk.

Det er forskjell på andelen sterkt truete bygninger tettstedene imellom: *Elnesvågen* ligger klart dårligere an enn *Bud*. Forholdet er nå 10 % sterkt truete i *Elnesvågen* mot 1 % i *Bud*, og forskjellen har dermed økt siden 2. omdrev, da forholdet var 7 % i *Elnesvågen* mot 1 % i *Bud*.

	Tettstedskrets Bud	Tettstedskrets Elnesvågen	Tettbygd samlet	Spredtbygd samlet	Fræna samlet
Sterkt truet 2. omd	1 %	7 %	4 %	7 %	7 %
Sterkt truet 3. omd	1 %	10 %	5 %	5 %	5 %
Truet 3. omd	0 %	5 %	2 %	8 %	7 %
Antall gjenstående bygn	68	39	107	570	677
Andel av gjenstående Fræna samlet	10 %	6 %	16 %	84 %	100 %

Figur 24: Bygningstilstand fordelt på tettbygde og spredtbygde områder.

5 Utvikling og tendenser

5.1 Utviklingen i kommunen

Fra SEFRAK-registreringen startet opp i 1979 og til år 2000, økte folketallet i Fræna kommune med 4 %.⁵ I 2005 var folketallet i Fræna kommune 9023, og ved utgangen av 2010 var folketallet steget til 9234. I følge Statistisk sentralbyrås framskrivninger vil befolkningsveksten fortsette, slik at folketallet i 2030 vil ligge på nærmere 10 900.⁶

I 1980 bodde 24 % av kommunens innbyggere i tettsteder, mens i 2000 var forholdet likt. Kommunesenteret Elnesvågen og området rundt har hatt sterkest befolkningsvekst, og økt vekst i boligbygging og handelsnæring. Også i Bud har det vært økning i handel og boligbygging, og i tillegg har det vært vekst i turistnæringen. Tornes og Sylte/Malme er også områder med vekst i boligbygging.⁷ Ved utgangen av 2010 var 51 % av befolkningen bosatt i tettstedene i kommunen.⁸ Tettstedsveksten i Fræna må sees i en større samfunnsmessig sammenheng, i lys av de dyptgripende strukturelle endringene i næringslivet etter andre verdenskrig. Moderniseringen av landbruket og fiskerinæringen, med vekt på spesialisering og mekanisering, har ført til at stadig færre er sysselsatt i primærnæringene. Dette har påvirket bosettingsmønsteret med en bevegelse fra periferi til sentrum.

Arbeidspendlingen, blant annet til Molde og Kristiansund, er en faktor som motvirker uttynningen av lokalmiljøene i Fræna kommune, og i følge kommuneplanen for Fræna venter man fortsatt vekst i tettstedene. Særlig gjelder dette for Elnesvågen, hvor man ønsker en planlegging med tanke på bymessig utvikling. I den forbindelse pekes det på muligheten for konflikt mellom utbygging og kulturminnehensyn.⁹

84 % av de SEFRAK-registrerte bygningene i 3. omdrev i Fræna ligger i spredtbygde strøk, medregnet bygningene på Bjørnsund-øyene, hvor de tidligere fiskeværene med fast bosetting nå er feriesteder.

Fræna fikk sin første kommuneplan i 1989, og den første revisjonen av denne kom i 2003, da arealdelen av kommuneplanen 2003-2015 ble vedtatt. Samfunnsdelen av kommuneplanen 2005-2017 ble vedtatt i 2005. For områder med mange kulturminner av høy verdi, for eksempel Bud og Bjørnsund-øyene, er det laget egne reguleringsplaner. Det arbeides for tiden med ny kommuneplan, der egne temakart for kulturminner blir lagt til grunn.

⁵ Broe, Unni og Solrun Skogstad 2009: Gamle hus da og nå. Status for SEFRAK-registrerte bygninger. Fræna kommune, Møre og Romsdal fylke 2005, s. 37. Riksantikvaren.

⁶ Statistisk sentralbyrå. <http://statbank.ssb.no/statistikkbanken>. Lest 4.4.2011.

⁷ Kommuneplanen sin samfunnsdel 2005-2017. Fræna kommune.

⁸ Statistisk sentralbyrå. <http://statbank.ssb.no/statistikkbanken>. Lest 22.6.2011.

⁹ Kommuneplan for Fræna. Arealdelen 2003-2015. Vedtatt 8.9.2003.

5.2 Tendenser i trusselbildet

Tapsandelen i Fræna samlet er i 3. omdrev på 4 %, som tilsvarer et årlig tap på 0,8 %. Dette er høyere tapsandel enn i 2. omdrev (3 %).

I 2. omdrev var det særlig bygningene på gårdstunene som var utsatt i Fræna, både med hensyn til tap og bygningstilstand. Det samme er tilfelle i 3. omdrev. Tapsandelen for de større driftsbygningene har økt noe (fra 3 % til 4 %), og det er et positivt trekk at færre av dem nå er sterkt truet. Tapsandelen for de mindre uthusene har imidlertid økt markant (fra 2 % til 9 %). Dette kan tyde på økt tendens til sanering i et landbruk i tilbakegang. Flere av disse bygningene er nå sterkt truet (10 %, mot 7 % i 2. omdrev).

I 2. omdrev var også mange av bolighusene i dårlig stand, særlig i Hustad nord i kommunen, som var området med høyest tapsandel både ved kontrollregistreringen i 2000 og 2005. For bolighusene har det imidlertid skjedd en positiv utvikling i 3. omdrev. Tapsandelen har sunket (fra 5 % til 2 %) og færre er nå sterkt truet (3 %, mot 6 % i 2. omdrev). Fremdeles er det Hustad som har den høyeste andelen bolighus som er sterkt truet.

For utmarkshusene har tapsandelen økt i forhold til 2. omdrev (fra 0 % til 5 %). Dette er viktig å merke seg, med kun 21 gjenstående bygninger av opprinnelig 33 i denne kategorien.

Antallet endrete bygninger i Fræna har økt markant siden 2. omdrev (fra 43 % til 54 %), men andelen sterkt endrete bygninger er fremdeles lav (6 %) i forhold til andelen bygninger med mindre endringer. De fleste av endringene er av minste endringsgrad (32 %), en endringstype som omfatter mye av det vanlige bygningsvedlikeholdet. Bolighusene er mest utsatt for endring (67 %), deretter kommer sjøhusene (48 %) og driftsbygningene i tunet (47 %).

Tapsandelen for bygninger i landbruksmiljøene er uendret siden 2. omdrev (4 %). Ettersom landbruksbygningene utgjør en stor del av undersøkelsen i Fræna (58 %), er imidlertid antallet tapte bygninger høyt (18). Det er også verdt å merke seg at tapsprosenten for bygningene i landbruket var svært høy ved første kontrollregistrering (26 %), slik at mange allerede er tapt. Bygningstilstanden for de gjenstående landbruksbygningene er bedre enn i 2. omdrev.

I 2. omdrev var andelen tapte og sterkt truede bygninger lavere i sjøbruksmiljøene enn i landbruket. Det samme er tilfelle i 3. omdrev. Tapsandelen har likevel økt noe for bygningene i fiskerimiljøene (fra 1 % til 3 %), men andelen sterkt truede bygninger er uendret (2 %). Mulige årsaker til at bygningstilstanden er bedre i sjøbruksmiljøene enn i landbruket, kan være at de tidligere fiskeværene holdes i hevd til fritidsbruk, og at fokuset på vern av bygningsmiljøene i Bud og på Bjørnsund-øyene har hatt effekt. For Bud er det utarbeidet reguleringsplan, og all saksbehandling knyttet til Bjørnsund går til Fylkeskonservator i Molde.

Både i 1. og 2. omdrev var tapsandelen høyest i Hustad, men dette er ikke lenger tilfelle. I Hustad har utviklingen vært positiv, og tapsprosenten har gått ned (fra 10 % til 3 %). I 3. omdrev er det området Fræna som har mest tap (5 %). Her ligger 60 % av de gjenstående bygningene i undersøkelsen. Bud har færrest tap (1 %), men er det eneste av områdene hvor andelen sterkt truede bygninger har økt (fra 3 % til 4 %). Dette dreier seg om fem bygninger, som alle tilhører landbruksmiljø. Når det gjelder endringer, er mønsteret likt i alle omdrev: Bud har størst andel endrete bygninger (64 %) og Hustad

har lavest andel (46 %). Nytt i 3. omdrev er imidlertid at endringstakten har økt raskere i Hustad enn i de andre områdene.

Etter at tapsandelen var lik i tettbygde og spredtbygde strøk i 2. omdrev, er nå mønsteret fra 1. omdrev tilbake, med høyest tapsandel i spredtbygde strøk (4 %). Mellom de to tettstedene er forholdet det samme som i 2. omdrev, med høyere tapsprosent i Elnesvågen enn i Bud (7 % mot 0 %).

Når det gjelder bygningstilstanden, var det spredtbygde strøk som lå dårligst an i 2. omdrev, men i 3. omdrev er forskjellene utlignet og andelen sterkt truede bygninger like stor i tettbygde som i spredtbygde strøk. Det er imidlertid ulikheter tettstedene imellom: Elnesvågen ligger klart dårligere an enn Bud (10 % sterkt truede mot 1 %), og forskjellene har økt siden 2. omdrev.

I alle omdrevene har det vært flest endrete bygninger i tettbygde strøk. Tettstedet Bud har høyest andel (75 %), og endringstakten har gått raskere her enn i Elnesvågen i 3. omdrev. Få av endringene i Bud er imidlertid omfattende (8 %), og de fleste er av laveste endringsgrad (49 %), som omfatter mye av det vanlige bygningsvedlikeholdet.

15480020045: Mer enn halvparten av bygningene i 3. omdrev i Fræna er endret. De fleste av endringene er imidlertid relativt små (C-endring), slik som på dette våningshuset i Farstad, hvor selve bygningsvolumet er intakt.

6 Samlet resultatoversikt MOV 2010

I dette kapittelet gjøres det rede for det samlede resultatet av kontrollregistreringen i 3. omdrev for Fræna, Gjerstad, Kautokeino og Nord-Aurdal kommune.

Det samlede antall bygninger i undersøkelsesgrunnlaget i 3. omdrev var 2382. Ved 2. omdrev var det samlede antall bygninger 2480 og ved 1. omdrev 2898. Gjenstående bygninger i 3. omdrev er totalt 2281.

6.1 Kvantitative forandringer

Til sammen er 101 bygninger tapt i Fræna, Gjerstad, Kautokeino og Nord-Aurdal kommune i 3. omdrev. Det tilsvarer en tapsandel på 4 % av undersøkelsesgrunnlaget for 3. omdrev og et årlig tap på 0,8 %. Til sammenligning var tapsandelen på 4 % i 2. omdrev og 14 % i 1. omdrev.

124 bygninger er sterkt truet. Dette tilsvarer 5 % av de gjenstående bygningene i 3. omdrev. Til sammenligning var det 11 % sterkt truete bygninger i 2. omdrev. I 3. omdrev er i tillegg 272 bygninger registrert som truet. Dette tilsvarer 12 %.

100 bygninger er sterkt endret (endringstype A). Dette tilsvarer 4 % av undersøkelsesgrunnlaget for 3. omdrev. 245 bygninger er middels endret (endringstype B). Dette tilsvarer 11 %. Flesteparten av de endrete bygningene, nærmere bestemt 496, er registrert med minste endringsgrad (endringstype C), noe som tilsvarer 22 %. Av de sterkt endrete bygningene (endringstype A), er det 34 hvor deler av huset er revet. Av de middels endrete bygningene (endringstype B), er det 16 som er tilbakeført til eldre uttrykk og 1 bygning som er dokumentert stilhistorisk tilbakeført.

Til sammen er 324 bygninger tapt, sterkt truet og sterkt endret (endringstype A) i 3. omdrev. (En av bygningene er både sterkt endret og sterkt truet.) Dette utgjør 14 % av undersøkelsesgrunnlaget for 3. omdrev.

1044 bygninger er uendret og ikke truet. Dette tilsvarer 54 % av de gjenstående bygningene i 3. omdrev.

Kommunevise variasjoner

Gjerstad og Kautokeino har høyest tapsandel i 3. omdrev, med 5 %, mens Fræna og Nord-Aurdal har 4 % tap. I Fræna og Gjerstad er tapsprosenten høyere i 3. omdrev enn den var i 2. omdrev, mens Kautokeino og Nord-Aurdal har lavere tapsprosent i 3. omdrev.

Som i 1. og 2. omdrev, er det også i 3. omdrev Fræna som har størst andel av endrete bygninger. Det er særlig C-liten endring som gir utslaget her, men også når det gjelder B-middels endring ligger andelen langt over de andre kommunene. C-liten endring er også den klart vanligste endringstypen i Nord-Aurdal og Gjerstad.

Når det gjelder sterkt truete bygninger, er det Kautokeino som har den største andelen, med 16 %. Det dreier seg om 3 bygninger, og med bare 19 gjenstående, blir utslaget stort. Andelen sterkt truete bygninger er også høyere i Nord-Aurdal enn i Fræna og Gjerstad, med 7 % mot henholdsvis 5 % og 3 %.

Kautokeino har den største andelen av bygninger som er uendret og ikke sterkt truet. De 19 gjenstående bygningene her er meget enkle buer. Fræna er den av de fire kommunene med færrest gjenstående bygninger som er uendret og intakt.

Samlet resultatoversikt MOV 2010

Kommune	Under-søkt 1. omd	Tapt 1. omd		Under-søkt 2. omd	Tapt 2. omd		Under-søkt 3. omd	Tapt 3. omd		Snitt tap pr år 3. omd		Gjenstående 3. omd
		Antall	%		Antall	%		Antall	%	Antall	%	
Fræna	920	195	21 %	725	22	3 %	703	26	4 %	5,2	0,8 %	677
Gjerstad	588	33	6 %	555	11	2 %	544	28	5 %	5,6	1 %	516
Kautokeino	40	17	43 %	23	3	13 %	20	1	5 %	0,2	1 %	19
Nord-Aurdal	1350	173	13 %	1177	63	5 %	1115*	46**	4 %	9,2	0,8 %	1069
Samlet	2898	418	14 %	2480	99	4 %	2382	101	4 %	20,2	0,8 %	2281

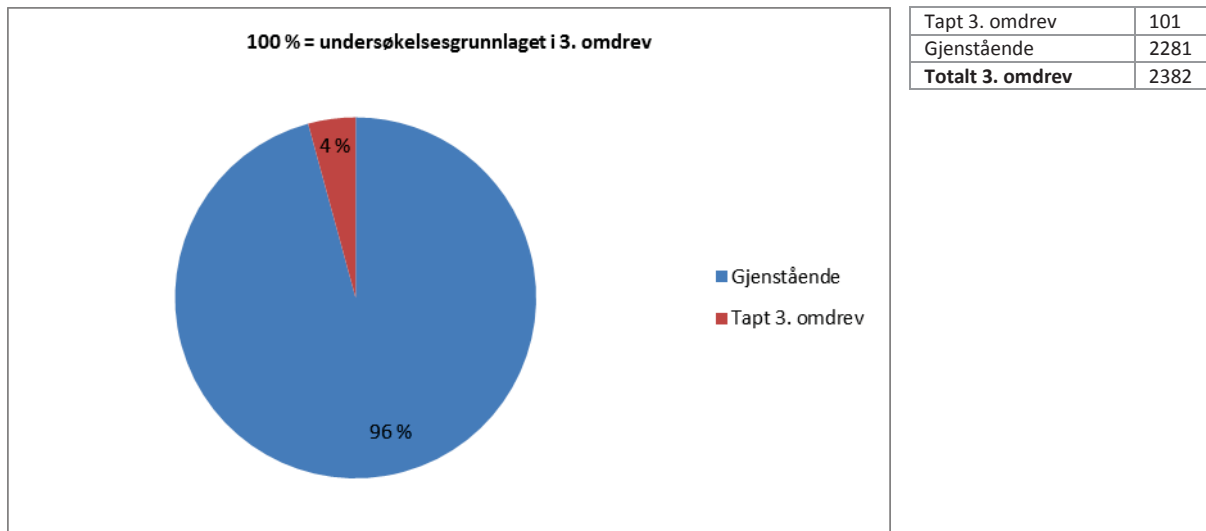
*En bygning gjenoppstått
 **Seks bygninger registrert som tapt pga. manglende kartfesting

Samlet resultat for tap i Fræna, Gjerstad, Kautokeino og Nord-Aurdal i 1., 2. og 3. omdrev.

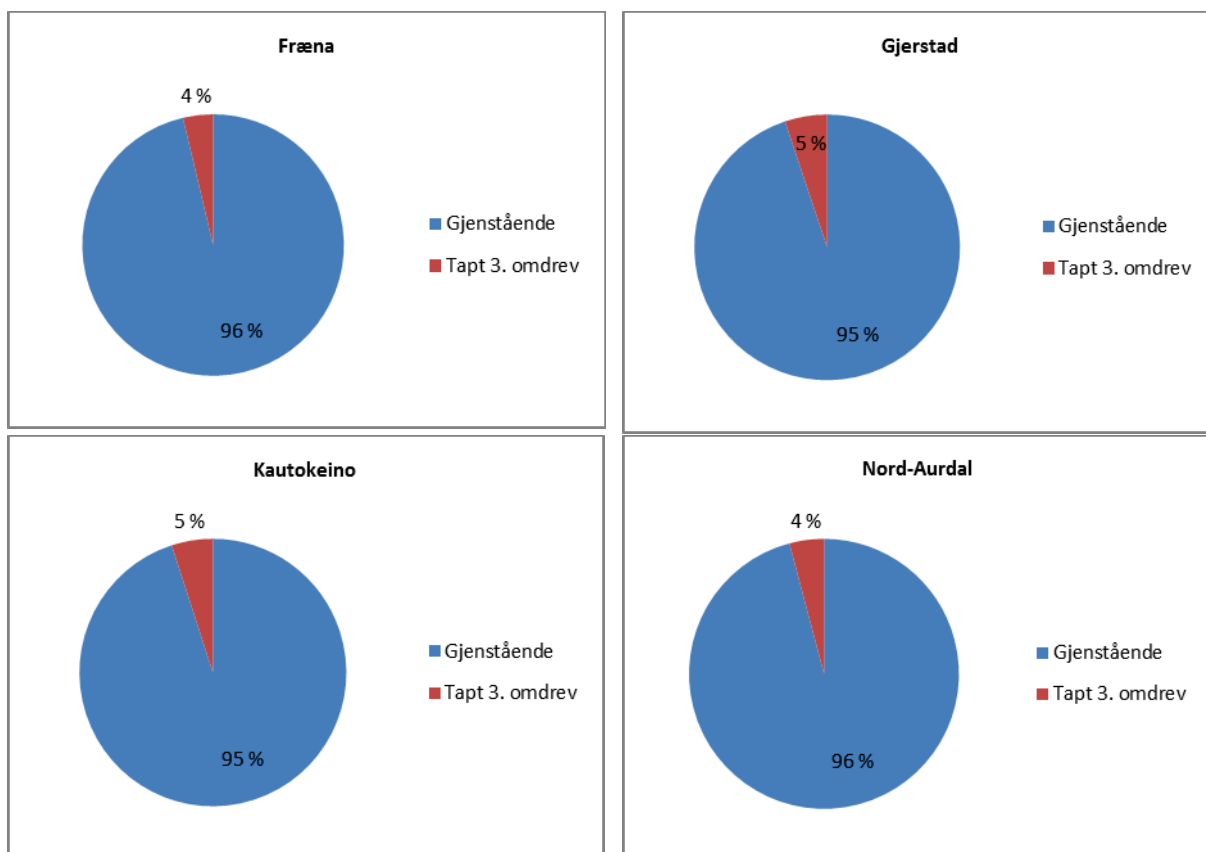
Kommune	Gjenstående 3. omd	A-stor endring		B-middels endring		C-liten endring		Står	Sterkt truet			Truet	
		Antall	%	Antall	%	Antall	%		Antall	Antall	%	Antall	%
Fræna	677	44	6 %	118	17 %	217	32 %	7	31	5 %	49	7 %	
Gjerstad	516	29	6 %	56	11 %	99	19 %	2	13	3 %	25	5 %	
Kautokeino	19	0	0 %	1	5 %	0	0 %	0	3	16 %	4	21 %	
Nord-Aurdal	1069	27	3 %	71	7 %	179	17 %	8	77	7 %	194	18 %	
Samlet	2281	100	4 %	245	11 %	496	22 %	17	124	5 %	272	12 %	

Samlet resultat for tilstand og endringer i Fræna, Gjerstad, Kautokeino og Nord-Aurdal i 3. omdrev.

Samlet resultat tap

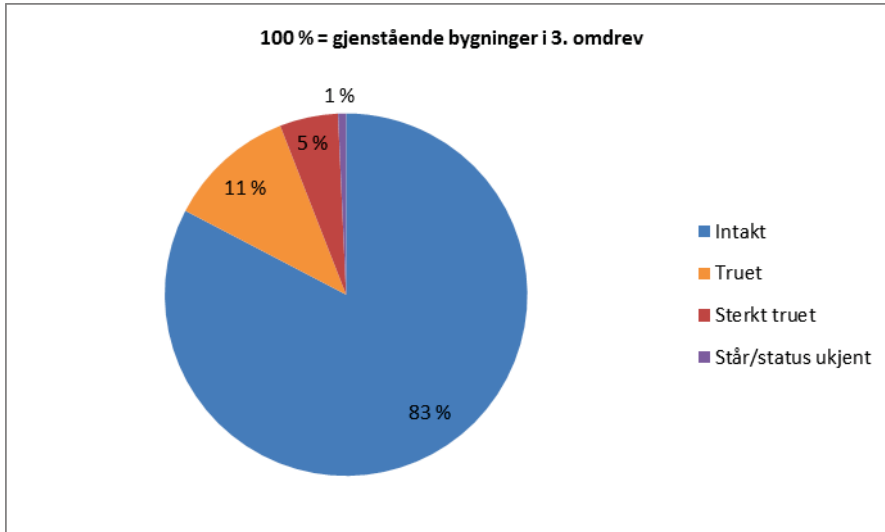

Figur 25: Samlet resultat i 3. omdrev for Fræna, Gjerstad, Kautokeino og Nord-Aurdal. Tapte og gjenstående bygninger.

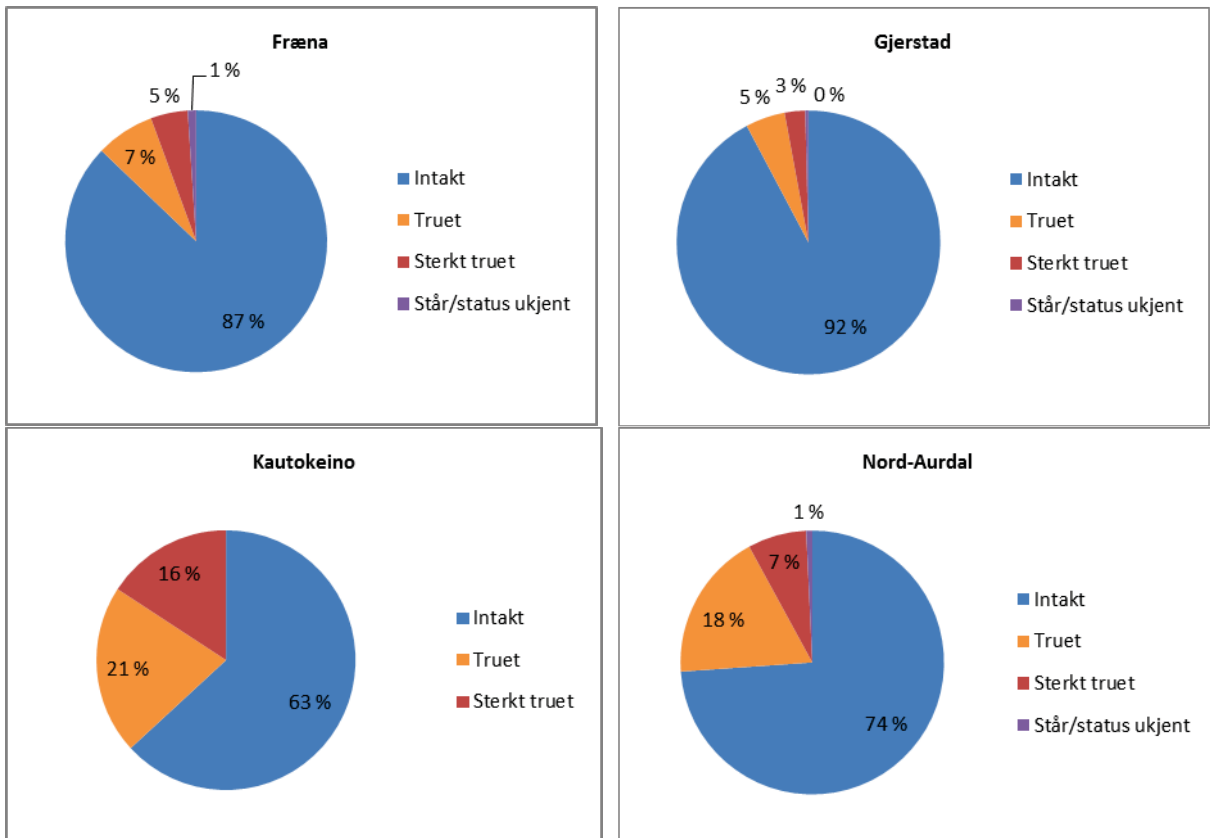
Figur 26: Resultat 3. omdrev, kommunevis. Tapte og gjenstående bygninger.

Samlet resultat tilstand

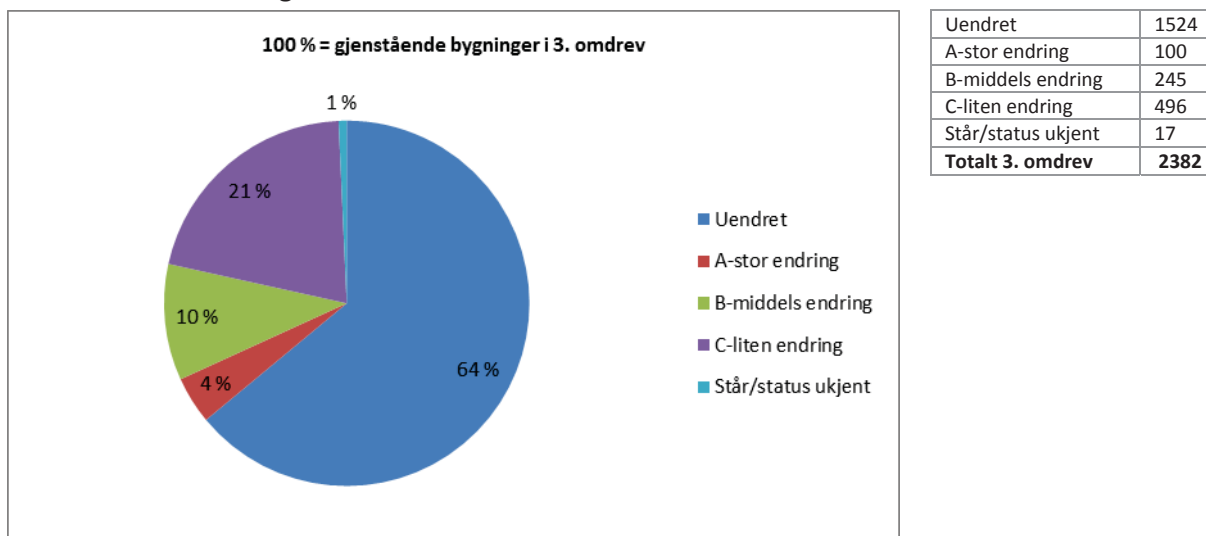
Intakt	1969
Truet	272
Sterkt truet	124
Står/status ukjent	17
Totalt 3. omdrev	2382

Figur 27: Samlet resultat i 3. omdrev for Fræna, Gjerstad, Kautokeino og Nord-Aurdal. Truete, sterkt truete og intakte bygninger.

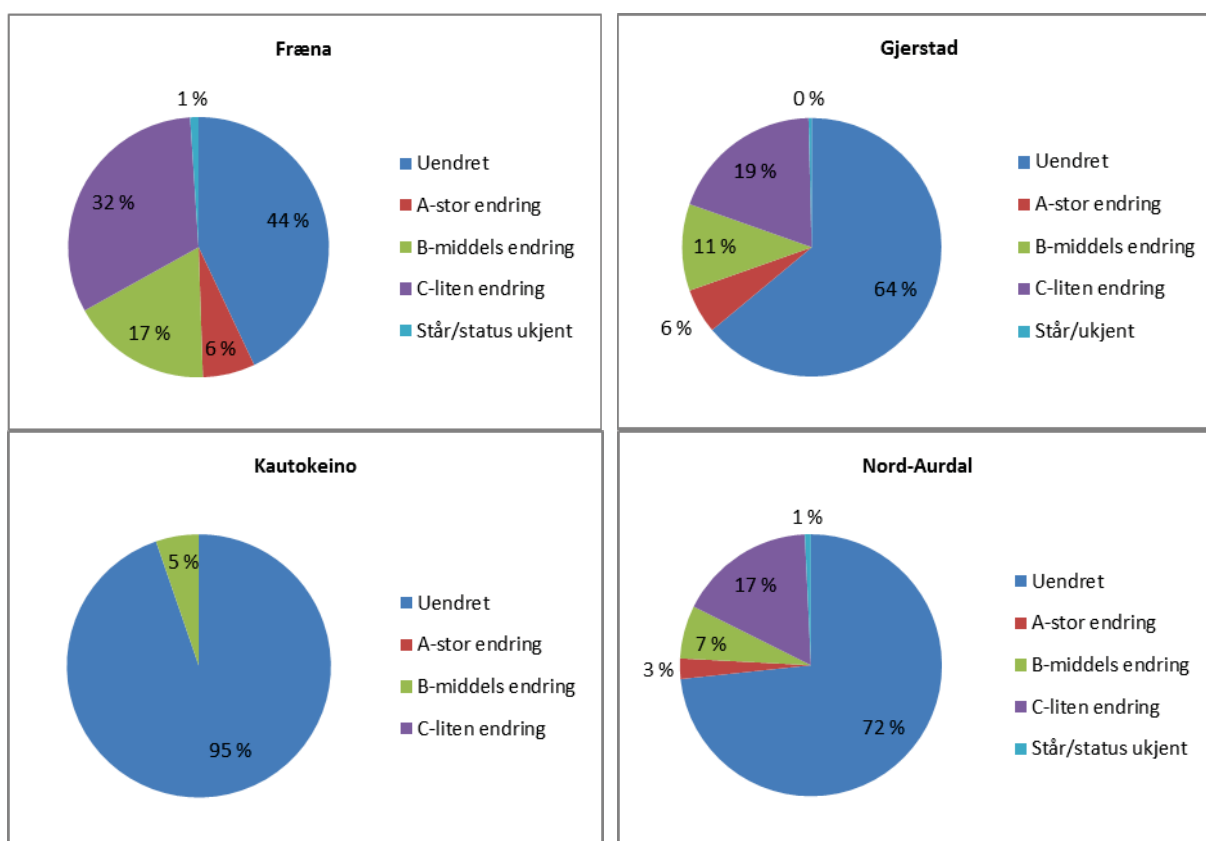

Figur 28: Resultat 3. omdrev, kommunevis. Truete, sterkt truete og intakte bygninger.

Samlet resultat endring

Figur 29: Samlet resultat 3. omdrev for Fræna, Gjerstad, Kautokeino og Nord-Aurdal. Endrete og uendrete bygninger.

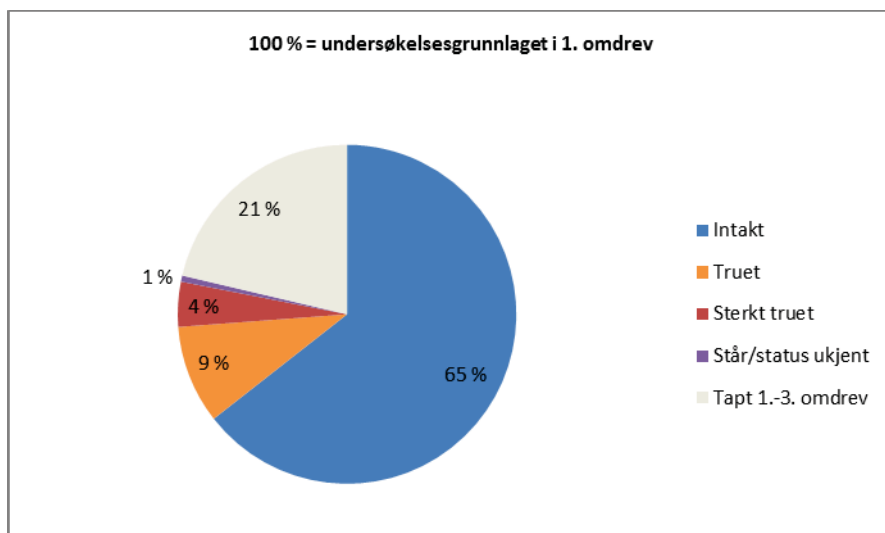

Figur 30: Resultat 3. omdrev, kommunevis. Endrete og uendrete bygninger.

Samlet resultat akkumulert

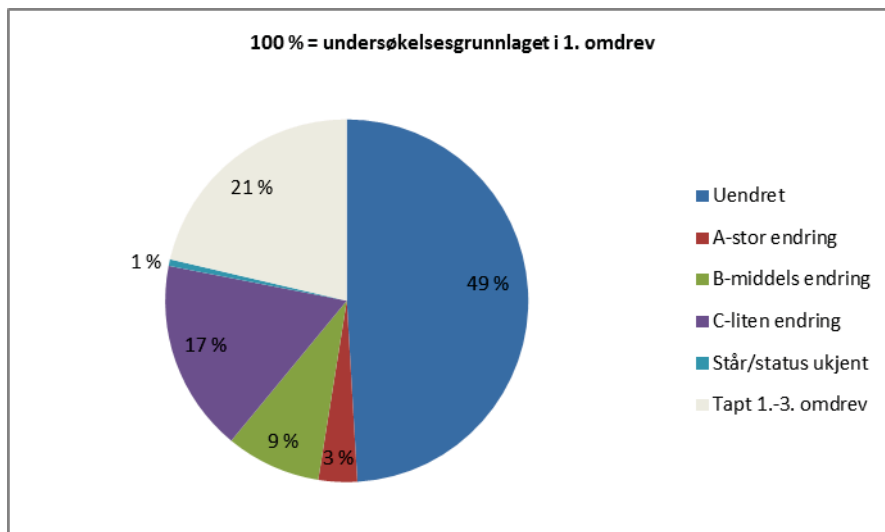
Med utgangspunkt i alle bygningene som inngikk i undersøkelsesgrunnlaget for 1. omdrev (år 2000), er akkumulert andel tapte bygninger i Fræna, Gjerstad, Kautokeino og Nord-Aurdal kommune etter 3. omdrev på 21 %, mot 17 % i 2005 og 14 % i 2000.

Akkumulert andel bygninger som er tapt, sterkt truet og sterkt endret (endringstype A) etter 3. omdrev er 29 %, mot 28 % i 2. omdrev og 24 % i 1. omdrev. Tar man også med bygningene som er registrert som truet, blir andelen på 38 %.

Tapt 1. omdrev	418
Tapt 2. omdrev	99
Tapt 3. omdrev	101
Truet	272
Sterkt truet	124
Står/status ukjent	17
Øvrige gjenstående	1867
Totalt 1. omdrev	2898

Figur 31: Akkumulert tapte, sterkt truede, truede og øvrige gjenstående bygninger. Samlet resultat for Fræna, Gjerstad, Kautokeino og Nord-Aurdal.

Tapt 1. omdrev	418
Tapt 2. omdrev	99
Tapt 3. omdrev	101
A-stor endring	100
B-middels endring	245
C-liten endring	496
Står/status ukjent	17
Øvrige gjenstående	1422
Totalt 1. omdrev	2898

Figur 32: Akkumulert tapte, endrete og øvrige gjenstående bygninger. Samlet resultat for Fræna, Gjerstad, Kautokeino og Nord-Aurdal.

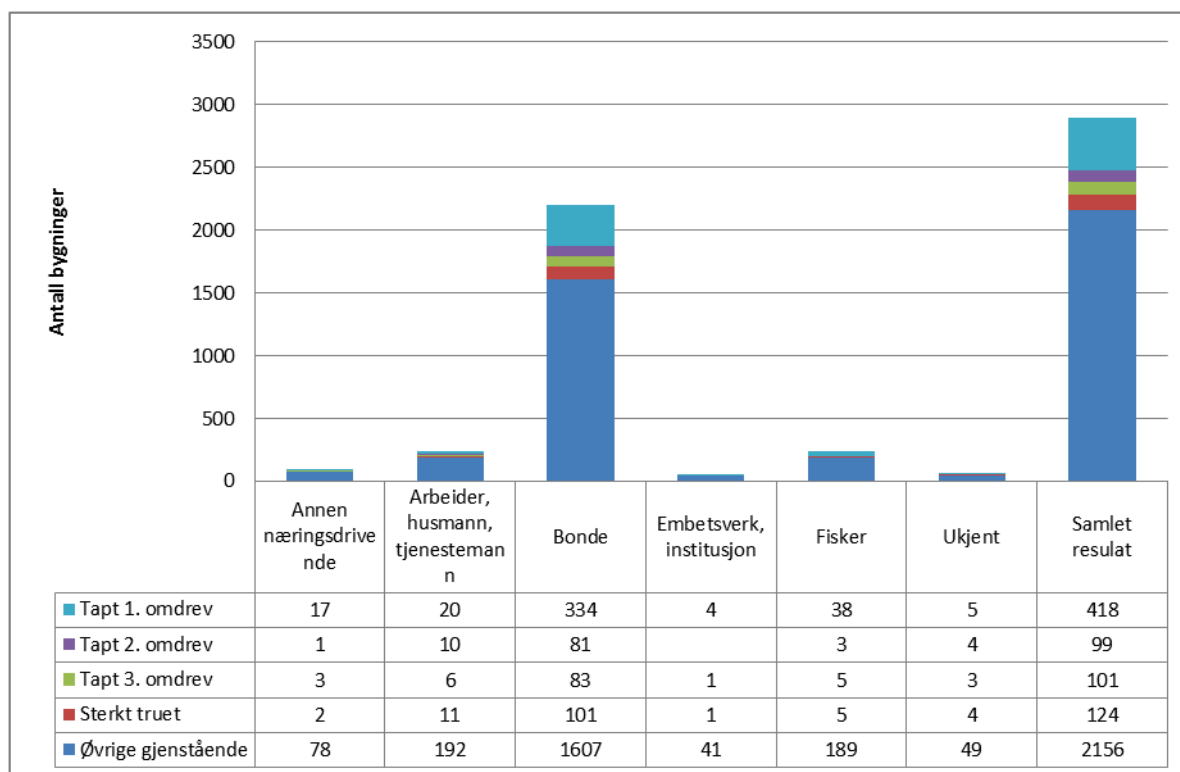
6.2 Kvalitative forandringer

6.2.1 Bestandsutviklingen i forhold til sosial miljøsammenheng

Av kategoriene for sosial miljøsammenheng, er det *bonde* og *ukjent* som har høyest tapsandel i 3. omdrev, med 5 %. 75 % av bygningene i undersøkelsesgrunnlaget i 3. omdrev tilhører kategorien *bonde*. Tapsandelen i denne kategorien er høyere enn i 2. omdrev, da den var på 4 %. Også kategorien *fisker* har høyere tapsandel i 3. omdrev, med 3 %, mot 1 % i 2. omdrev. Kategoriene *annen næringsdrivende* og *arbeider, husmann, tjenestemann* har derimot lavere tapsandel, med henholdsvis 4 % og 3 % i 3. omdrev, mot 5 % i 2. omdrev.

Samlet andel sterkt truete bygninger i 3. omdrev er 5 %, mot 11 % i 2. omdrev. I tillegg er 12 % registrert som truet. I den største kategorien, *bonde*, er 6 % av bygningene sterkt truet. Kategorien *arbeider, husmann, tjenestemann* har 5 % sterkt truete, *annen næringsdrivende* 3 % og *embetsverk, institusjon* 2 % sterkt truete bygninger. Kategorien *ukjent*, som har 8 % sterkt truete bygninger i 3. omdrev, utgjør kun 2 % av det samlede antall gjenstående bygninger.

	Annen næringsdrivende	Arbeider, husmann, tjenestemann	Bonde	Embetsverk, institusjon	Fisker	Ukjent	Samlet
Tapt 1. omd	17 %	8 %	15 %	9 %	16 %	8 %	14 %
Tapt 2. omd	5 %	5 %	4 %	2 %	1 %	7 %	4 %
Tapt 3. omd	4 %	3 %	5 %	2 %	3 %	5 %	4 %
Antall bygn 3. omd	83	209	1792	43	199	56	2382
Andel av undersøkelsesgrunnlaget	3 %	9 %	75 %	2 %	8 %	2 %	100 %
Antall gjenstående	80	203	1709	42	194	53	2281
Sterkt truet 3. omd	3 %	5 %	6 %	2 %	3 %	8 %	5 %

Figur 33: Samlet resultat. Bestandsutvikling for ulike sosiale miljøsammenhenger i Fræna, Gjerstad, Kautokeino og Nord-Aurdal, med utgangspunkt i undersøkelsesgrunnlaget i 1. omdrev.

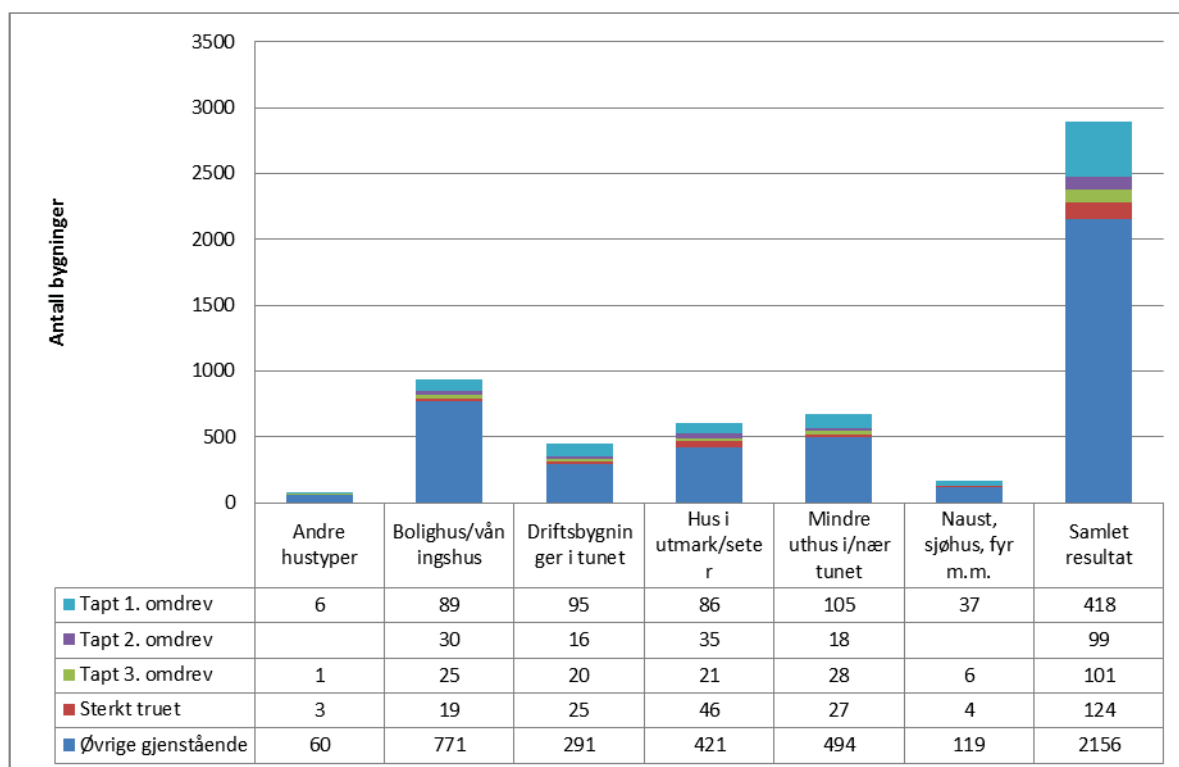
6.2.2 Bestandsutviklingen i forhold til bygningstyper

3 % av bygningene i kategorien *bolighus/våningshus* er tapt i 3. omdrev. Andelen er lavere enn i 2. omdrev, da den var på 4 %. Dette er den største av bygningskategoriene, med 34 % av bygningene i undersøkelsesgrunnlaget. *Mindre uthus i/nær tunet* er den nest største bygningsgruppen, med 23 % av undersøkelsesgrunnlaget. Her har tapsandelen økt fra 3 % i 2. omdrev til 5 % i 3. omdrev. I kategorien *hus i utmark/seter* er 4 % tapt i 3. omdrev. Tapsandelen er lavere enn i 2. omdrev, da den var på 7 %. 21 % av undersøkelsesgrunnlaget tilhører denne kategorien.

Kategorien *driftsbygninger i tunet* har høyest tapsandel i 3. omdrev, med 6 %, mot 5 % i 2. omdrev. Også kategoriene *mindre uthus i/nær tunet* og *naust, sjøhus, fyr* har høyere tap enn i 2. omdrev. For *naust, sjøhus, fyr* har tapsandelen økt fra 0 % i 2. omdrev til 5 % i 3. omdrev. Dette er en liten bygningskategori, med bare 5 % av undersøkelsesgrunnlaget.

Samlet andel sterkt truete bygninger i 3. omdrev er 5 %, mot 11 % i 2. omdrev. I tillegg er 12 % registrert som truet. Som i 2. omdrev er det *hus i utmark/seter* som er mest preget av forfall. 10 % av de gjenstående bygningene i denne kategorien er sterkt truet. Kategorien *driftsbygninger i tunet* har 8 % sterkt truete bygninger.

	Andre hustyper	Bolighus/våningshus	Driftsbygninger i tunet	Hus i utmark/seter	Mindre uthus i/nær tunet	Naust, sjøhus, fyr m.m.	Samlet
Tapt 1. omd	0 %	3 %	3 %	3 %	4 %	1 %	14 %
Tapt 2. omd	0 %	4 %	5 %	7 %	3 %	0 %	4 %
Tapt 3. omd	2 %	3 %	6 %	4 %	5 %	5 %	4 %
Antall bygn 3. omd	64	815	336	489	549	129	2382
Andel av undersøkelsesgrunnlaget	3 %	34 %	14 %	21 %	23 %	5 %	100 %
Antall gjenstående	63	790	316	468	521	123	2281
Sterkt truet 3. omd	5 %	2 %	8 %	10 %	5 %	3 %	5 %

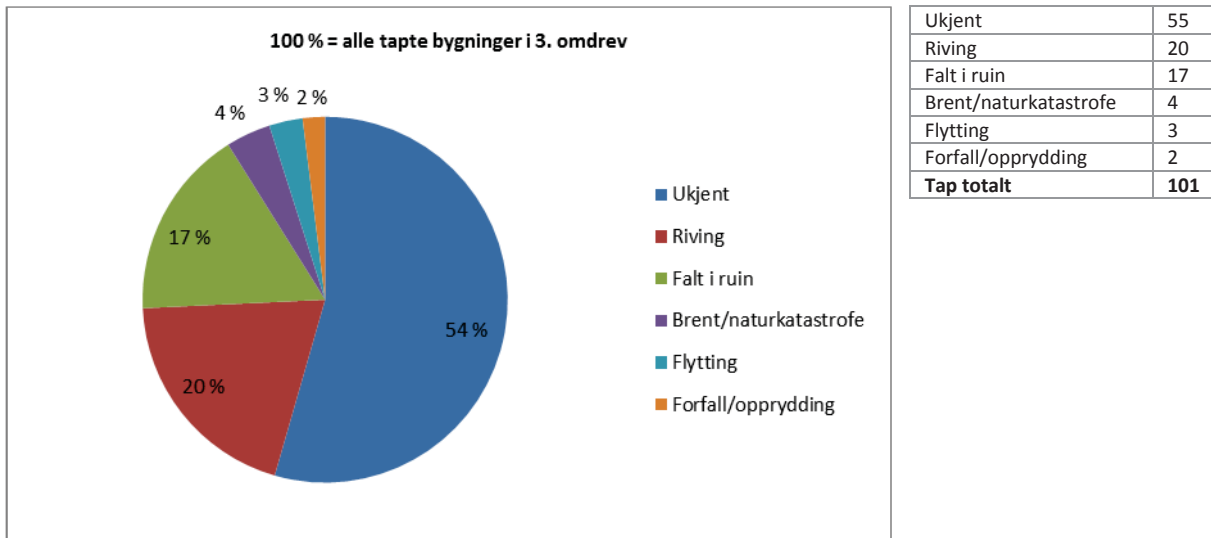

Figur 34: Samlet resultat. Bestandsutvikling for ulike bygningstyper i Fræna, Gjerstad, Kautokeino og Nord-Aurdal, med utgangspunkt i undersøkelsesgrunnlaget i 1. omdrev.

6.2.3 Tapsårsaker

For 54 % av de tapte bygningene i Fræna, Gjerstad, Kautokeino og Nord-Aurdal i 3. omdrev er tapsårsaken ukjent. 20 % av de tapte bygningene i 3. omdrev er revet, 17 % har falt i ruin, 4 % er brent, 3 % er flyttet og 2 % av tapene skyldes forfall og opprydding.

	Ukjent	Riving	Falt i ruin	Brent/naturkatastrofe	Flytting	Forfall/opprydding
2. omd	12 %	10 %	37 %	2 %	1 %	38 %
3. omd	54 %	20 %	17 %	4 %	3 %	2 %

Figur 35: Samlet resultat for tapsårsaker i Fræna, Gjerstad, Kautokeino og Nord-Aurdal i 3. omdrev.

Figurliste

- Figur 1: Tapte og gjenstående bygninger i 3. omdrev.
- Figur 2: Sterkt truete, truete og intakte bygninger i 3. omdrev.
- Figur 3: Endrete og uendrete bygninger i 3. omdrev.
- Figur 4: Akkumulert andel tapte, truete og sterkt truete bygninger i forhold til undersøkelsesgrunnlaget i 1. omdrev.
- Figur 5: Akkumulert andel tapte og endrete bygninger i forhold til undersøkelsesgrunnlaget i 1. omdrev.
- Figur 6: Undersøkelsesgrunnlaget for Fræna, Gjerstad, Kautokeino og Nord-Aurdal i 3. omdrev, samt gruppene av objekter som er trukket ut av den opprinnelige mengden SEFRAK-registrerte objekter i Matrikkelen.
- Figur 7: Undersøkelsesgrunnlaget for Fræna i 3. omdrev, samt gruppene av objekter som er trukket ut av den opprinnelige mengden SEFRAK-registrerte objekter i Matrikkelen.
- Figur 8: Tapte og gjenstående bygninger i 3. omdrev.
- Figur 9: Akkumulert: Tapte og gjenstående bygninger med utgangspunkt i undersøkelsesgrunnlaget i 1. omdrev.
- Figur 10: Tapte bygninger fordelt på samfunnssektor.
- Figur 11: Tapte bygninger fordelt på sosial miljøssammenheng.
- Figur 12: Tapte bygninger fordelt på bygningstype.
- Figur 13: Prosentvis fordeling av tapsårsak.
- Figur 14: Prosentvis fordeling av endringsgrad, samt andel uendrete bygninger.
- Figur 15: Endringsgrad fordelt på bygningstyper.
- Figur 16: Prosentvis andel sterkt truete, truete og intakte bygninger.
- Figur 17: Bygningstilstand fordelt på sosial miljøssammenheng.
- Figur 18: Bygningstilstand fordelt på bygningstyper.
- Figur 19: Tapte bygninger fordelt på områdene Bud, Fræna og Hustad.
- Figur 20: Tapte bygninger fordelt på tettbygde og spredtbygde strøk.
- Figur 21: Endrete og uendrete bygninger fordelt på Bud, Fræna og Hustad.
- Figur 22: Endrete og uendrete bygninger fordelt på tettbygde og spredtbygde områder.
- Figur 23: Bygningstilstand fordelt på Bud, Fræna og Hustad.
- Figur 24: Bygningstilstand fordelt på tettbygde og spredtbygde områder.
- Figur 25: Samlet resultat i 3. omdrev for Fræna, Gjerstad, Kautokeino og Nord-Aurdal. Tapte og gjenstående bygninger.
- Figur 26: Resultat 3. omdrev, kommunevis. Tapte og gjenstående bygninger.
- Figur 27: Samlet resultat i 3. omdrev for Fræna, Gjerstad, Kautokeino og Nord-Aurdal. Truete, sterkt truete og intakte bygninger.
- Figur 28: Resultat 3. omdrev, kommunevis. Truete, sterkt truete og intakte bygninger.
- Figur 29: Samlet resultat 3. omdrev for Fræna, Gjerstad, Kautokeino og Nord-Aurdal. Endrete og uendrete bygninger.
- Figur 30: Resultat 3. omdrev, kommunevis. Endrete og uendrete bygninger.
- Figur 31: Akkumulert tapte, sterkt truete, truete og øvrige gjenstående bygninger. Samlet resultat for Fræna, Gjerstad, Kautokeino og Nord-Aurdal.
- Figur 32: Akkumulert tapte, endrete og øvrige gjenstående bygninger. Samlet resultat for Fræna, Gjerstad, Kautokeino og Nord-Aurdal.
- Figur 33: Samlet resultat. Bestandsutvikling for ulike sosiale miljøssammenhenger i Fræna, Gjerstad, Kautokeino og Nord-Aurdal, med utgangspunkt i undersøkelsesgrunnlaget i 1. omdrev.
- Figur 34: Samlet resultat. Bestandsutvikling for ulike bygningstyper i Fræna, Gjerstad, Kautokeino og Nord-Aurdal, med utgangspunkt i undersøkelsesgrunnlaget i 1. omdrev.
- Figur 35: Samlet resultat for tapsårsaker i Fræna, Gjerstad, Kautokeino og Nord-Aurdal i 3. omdrev.

Kilder

Litteratur

Broe, Unni og Solrun Skogstad 2004: Gamle hus da og nå. Status for SEFRAK-registrerte bygninger. Fræna kommune, Møre og Romsdal fylke 2000. Riksantikvaren

Broe, Unni og Solrun Skogstad 2009: Gamle hus da og nå. Status for SEFRAK-registrerte bygninger. Fræna kommune, Møre og Romsdal fylke 2005. Riksantikvaren

Broe, Unni og Solrun Skogstad 2009: Gamle hus da og nå. Status for SEFRAK-registrerte bygninger. Gjerstad kommune. Aust-Agder fylke 2005. Riksantikvaren

Kommuneplan for Fræna. Arealdelen 2003-2015

Kommuneplanen sin samfunnsdel 2005-2017. Fræna kommune

Riksantikvaren: Strategi for miljøovervåking på kulturminnefeltet 2009-2020

St.meld. nr. 16 (2004-2005). Leve med kulturminner

Utrykte kilder

Kartgrunnlag – Statens kartverk, Geovekst

Riksantikvarens hjemmeside. www.ra.no

SEFRAK-registreringen i Fræna. Skjemaer og foto

Statistisk sentralbyrå. <http://statbank.ssb.no/statistikkbanken>

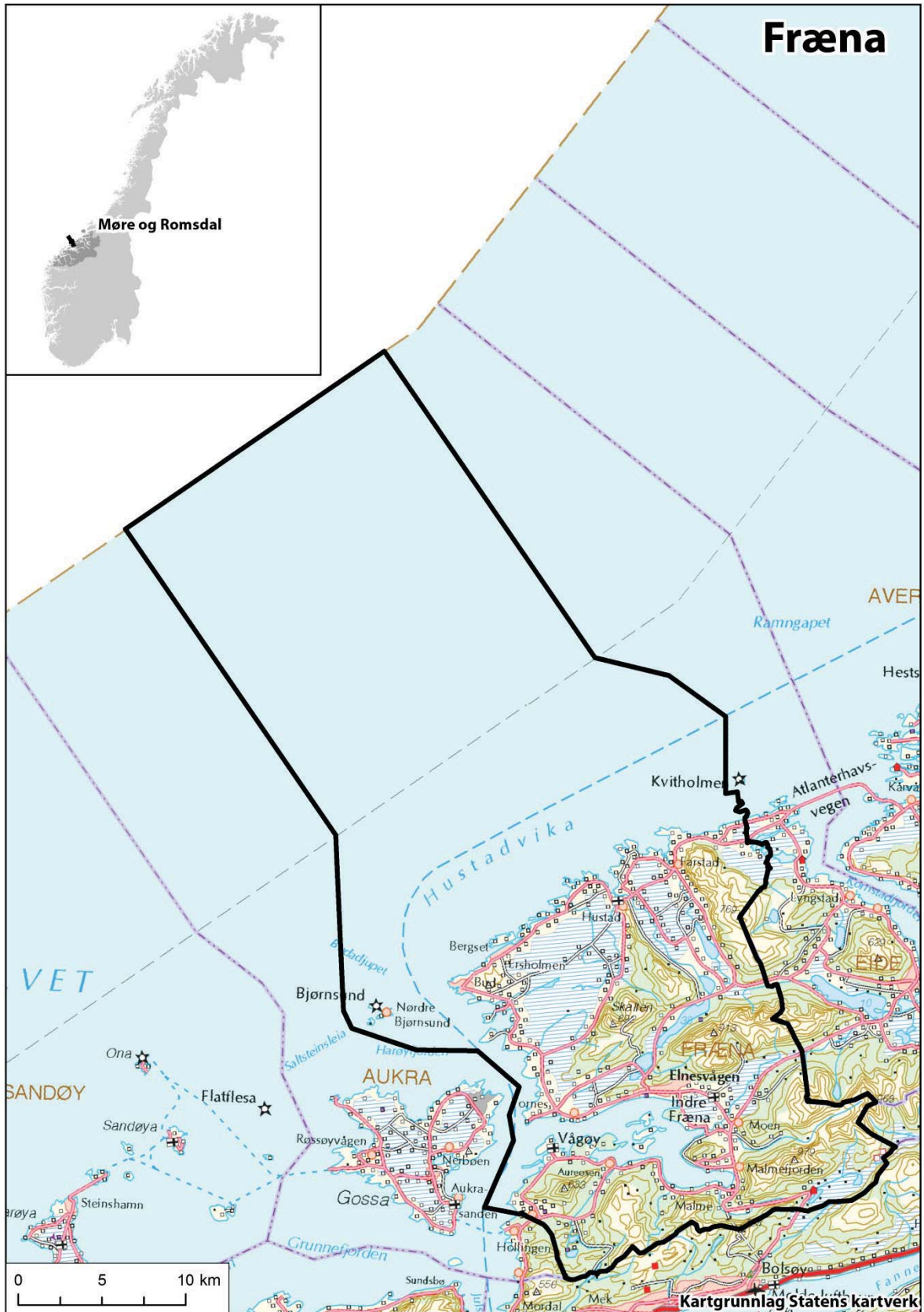
Vedlegg 1: Tabell. Bygningstyper. Tap, endring og tilstand Fræna 1.-3. omdrev

1548 Fræna	Under søkt 1. omd		Tap 1. omd		Under søkt 2. omd		Tap 2. omd		Under søkt 3. omd		Tap 3. omd		Gjenstående 3. omd		Endret totalt		A-stor endring		B-middels endring		C-liten endring		Sterkt truet		Truet			
	1	%	1	%	1	%	1	%	1	%	1	%	1	%	1	%	1	%	1	%	1	%	1	%	1	%	1	%
Bygningstype																												
Annet	1		1		1		1		1		1		1		1		1		1		1		1		1		1	
Forretningsbygg	1		1		1		1		1		1		1		1		1		1		1		1		1		1	
Forsamlingshus	3	33 %	2		2		2		2		2		2		2		2		2		2		2		2		2	
Hytte	2		2		2		2		2		2		2		2		2		2		2		2		2		2	
Næringsbygg	6	33 %	4		4		4		4		4		4		4		4		4		4		4		4		4	
Skole	7	14 %	6		6		6		6		6		6		6		6		6		6		6		6		6	
Ukjent	2		2		2		2		2		2		2		2		2		2		2		2		2		2	
Andre hustyper	22	18 %	18		18		18		18		18		18		18		18		18		18		18		18		18	
Bolighus/våningshus	397	13 %	344		344		344		344		344		344		344		344		344		344		344		344		344	
Driftsbygning	168	29 %	120		120		120		120		120		120		120		120		120		120		120		120		120	
Fjøs, stall, låve	10	60 %	4		4		4		4		4		4		4		4		4		4		4		4		4	
Driftsbygninger i tunet	178	30 %	124		124		124		124		124		124		124		124		124		124		124		124		124	
Andre hus på setra	1	100 %																										
Kvern, sag	5	40 %	3		3		3		3		3		3		3		3		3		3		3		3		3	
Seterbu/sei	11	9 %	10		10		10		10		10		10		10		10		10		10		10		10		10	
Seterfjøs	5	60 %	3		3		3		3		3		3		3		3		3		3		3		3		3	
Seterløe	1		1		1		1		1		1		1		1		1		1		1		1		1		1	
Utløe, sommerfjøs	10	50 %	5		5		5		5		5		5		5		5		5		5		5		5		5	
Hus i utmark/ seter	33	36 %	22		22		22		22		22		22		22		22		22		22		22		22		22	
Mindre uthus i/nær tunet	54	31 %	37		37		37		37		37		37		37		37		37		37		37		37		37	
Sidebygning	6	17 %	5		5		5		5		5		5		5		5		5		5		5		5		5	
Stabbur, loft	68	29 %	49		49		49		49		49		49		49		49		49		49		49		49		49	
Mindre uthus i/nær tunet	128	30 %	91		91		91		91		91		91		91		91		91		91		91		91		91	
Fyr	2		2		2		2		2		2		2		2		2		2		2		2		2		2	
Naust, sjøbu	114	22 %	89		89		89		89		89		89		89		89		89		89		89		89		89	
Sjøhus, bygge	46	24 %	35		35		35		35		35		35		35		35		35		35		35		35		35	
Naust, sjøhus, fyr m.m.	162	22 %	126		126		126		126		126		126		126		126		126		126		126		126		126	
Samlet	920	21 %	725		725		725		725		725		725		725		725		725		725		725		725		725	

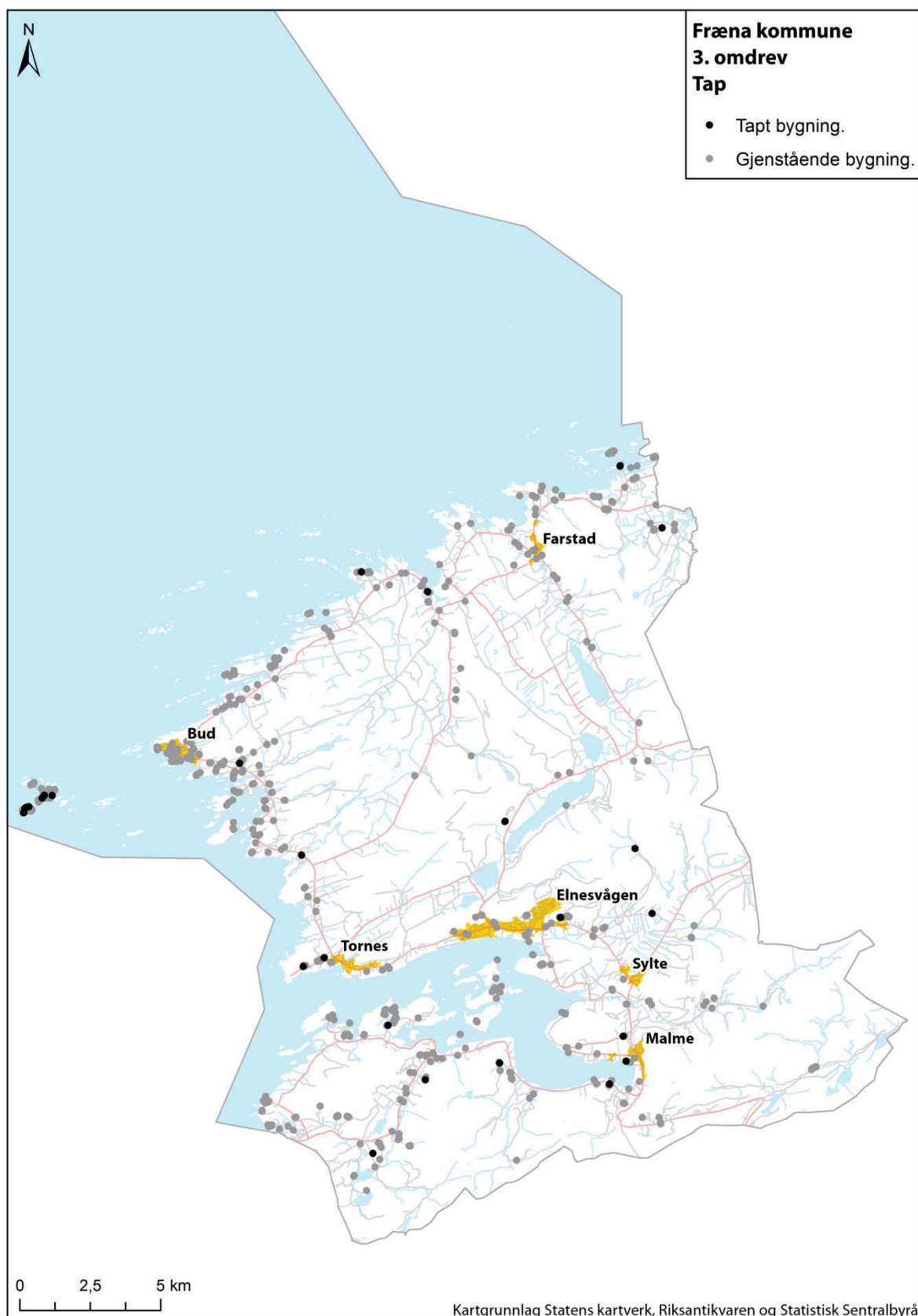
Vedlegg 2: Tabell. Registreringskretser. Tap, endring og tilstand Fræna 1.-3. omdrev

1548 Fræna	Under søkt 1. omd		Tap 1. omd		Under søkt 2. omd		Tap 2. omd		Under søkt 3. omd		Tap 3. omd		Gjenstående 3. omd	Endret totalt		A-stor endring		B-middels endring		C-liten endring		Står	Sterkt truet		Truet			
				%		%		%		%		%			%		%		%		%			%		%		%
Krets																												
001 Bjørnsund	173	16	9 %		157					157	7	4 %	150	104	69 %	3	2 %	30	20 %	71	47 %	5			3	2 %		
003 Stavik	29	8	28 %		21	1	5 %			20	1	5 %	19	11	58 %	1	5 %	3	16 %	7	37 %			5	26 %			
004 Løset	27	6	22 %		21	1	5 %			20	2	10 %	18	8	44 %	1	6 %	1	6 %	6	33 %			1	6 %			
005 Hoem	57	15	26 %		42					42	1	2 %	41	23	56 %	6	15 %	10	24 %	7	17 %			4	10 %	5	12 %	
006 Helset	56	16	29 %		40					40	1	3 %	39	16	41 %			3	8 %	13	33 %			2	5 %	4	10 %	
007 Valle	42	9	21 %		33	1	3 %			32	1	3 %	31	17	55 %	1	3 %	9	29 %	7	23 %			1	3 %	1	3 %	
008 Sande	16	4	25 %		12					12	1	8 %	11	5	45 %	3	27 %	2	18 %		0 %					2	18 %	
009 Malme	40	13	33 %		27	1	4 %			26	2	8 %	24	6	25 %	1	4 %	3	13 %	2	8 %					3	13 %	
010 Kolberg	21	5	24 %		16	1	6 %			15	1	7 %	14	8	57 %	2	14 %	3	21 %	3	21 %					1	7 %	
011 Moen, Sylte	15	4	27 %		11					11			11	5	45 %	3	27 %		0 %	2	18 %			1	9 %	4	36 %	
012 Indre Haukås	38	10	26 %		28					28	3	11 %	25	14	56 %	3	12 %	1	4 %	10	40 %					2	8 %	
013 Ytre Haukås	32	8	25 %		24	2	8 %			22	1	5 %	21	10	48 %			3	14 %	7	33 %			3	14 %	2	10 %	
014 Sunde	20	5	25 %		15					15			15	10	67 %	2	13 %	2	13 %	6	40 %					4	27 %	
015 Bergset	20	6	30 %		14					14			14	9	64 %	2	14 %	4	29 %	3	21 %			1	7 %			
016 Bud	79	11	14 %		68					68			68	51	75 %	7	10 %	19	28 %	25	37 %			1	1 %			
017 Gule	38	8	21 %		30	1	3 %			29	1	3 %	28	14	50 %	1	4 %	6	21 %	7	25 %			4	14 %	1	4 %	
018 Veetad	28	3	11 %		25					25			25	12	48 %	2	8 %	1	4 %	9	36 %							
019 Skotheim	49	8	16 %		41	2	5 %			39	2	5 %	37	14	38 %	3	8 %	2	5 %	9	24 %	1		1	3 %	8	22 %	
020 Farstad	56	16	29 %		40	6	15 %			34			34	12	35 %			5	15 %	7	21 %			4	12 %	2	6 %	
021 Vassenden	20	8	40 %		12	2	17 %			10			10	6	60 %			2	20 %	4	40 %					3	30 %	
022 Nerland	8	4	50 %		4					4			4	3	75 %			3	75 %		0 %			1	25 %			
023 Hustad	39	10	26 %		29	1	3 %			28	2	7 %	26	14	54 %	3	12 %	3	12 %	8	31 %	1		2	8 %	2	8 %	
024 Skarset	7				7	3	43 %			4			4	2	50 %			1	25 %	1	25 %					2	50 %	
025 Vikan	10	2	20 %		8					8			8	5	63 %			2	25 %	3	38 %							
1548 samlet	920	195	21 %		725	22	3 %			703	26	4 %	677	379	56 %	44	6 %	118	17 %	217	32 %	7		31	5 %	49	7 %	

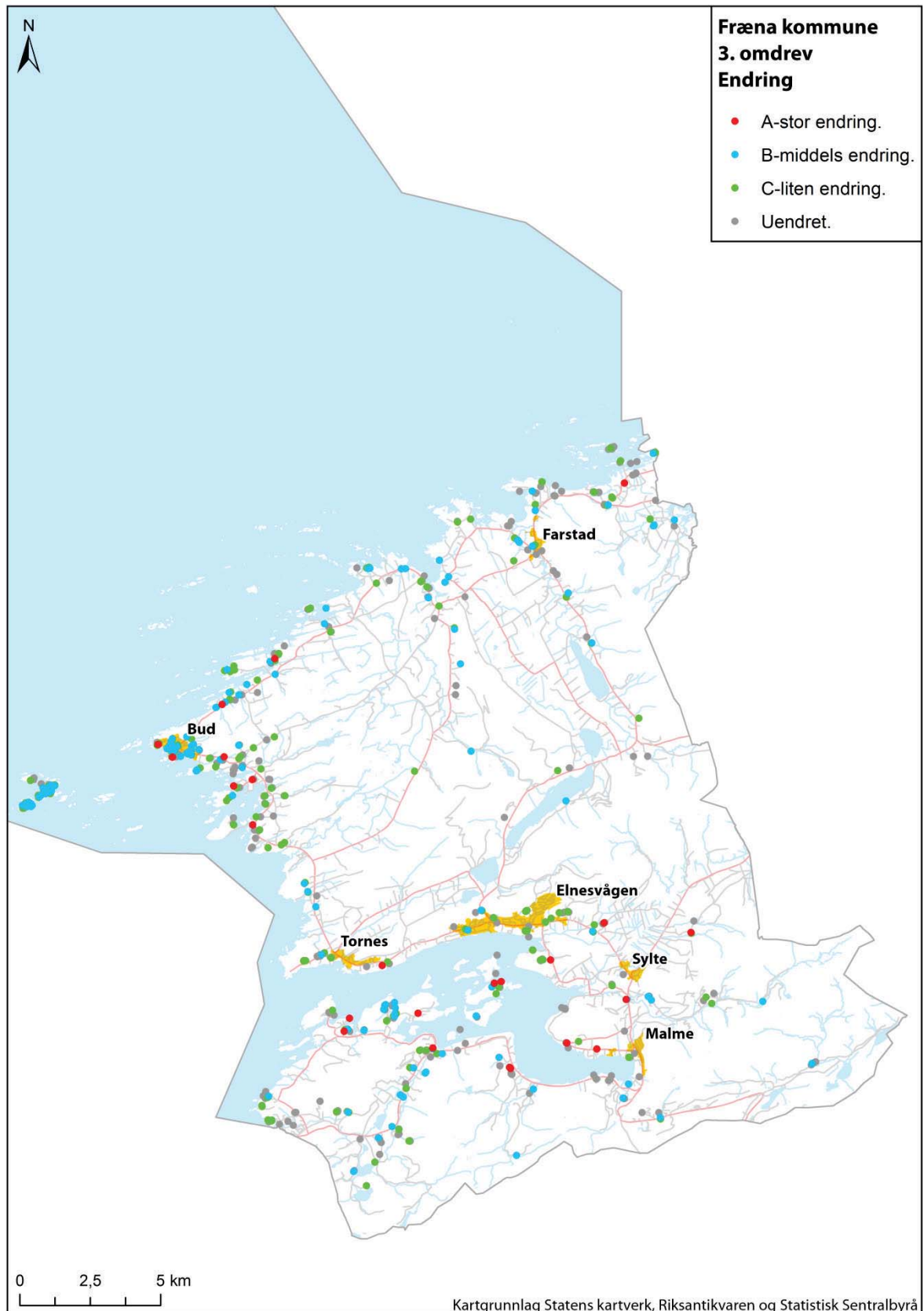
Vedlegg 3: Kart. Kommune – fylke

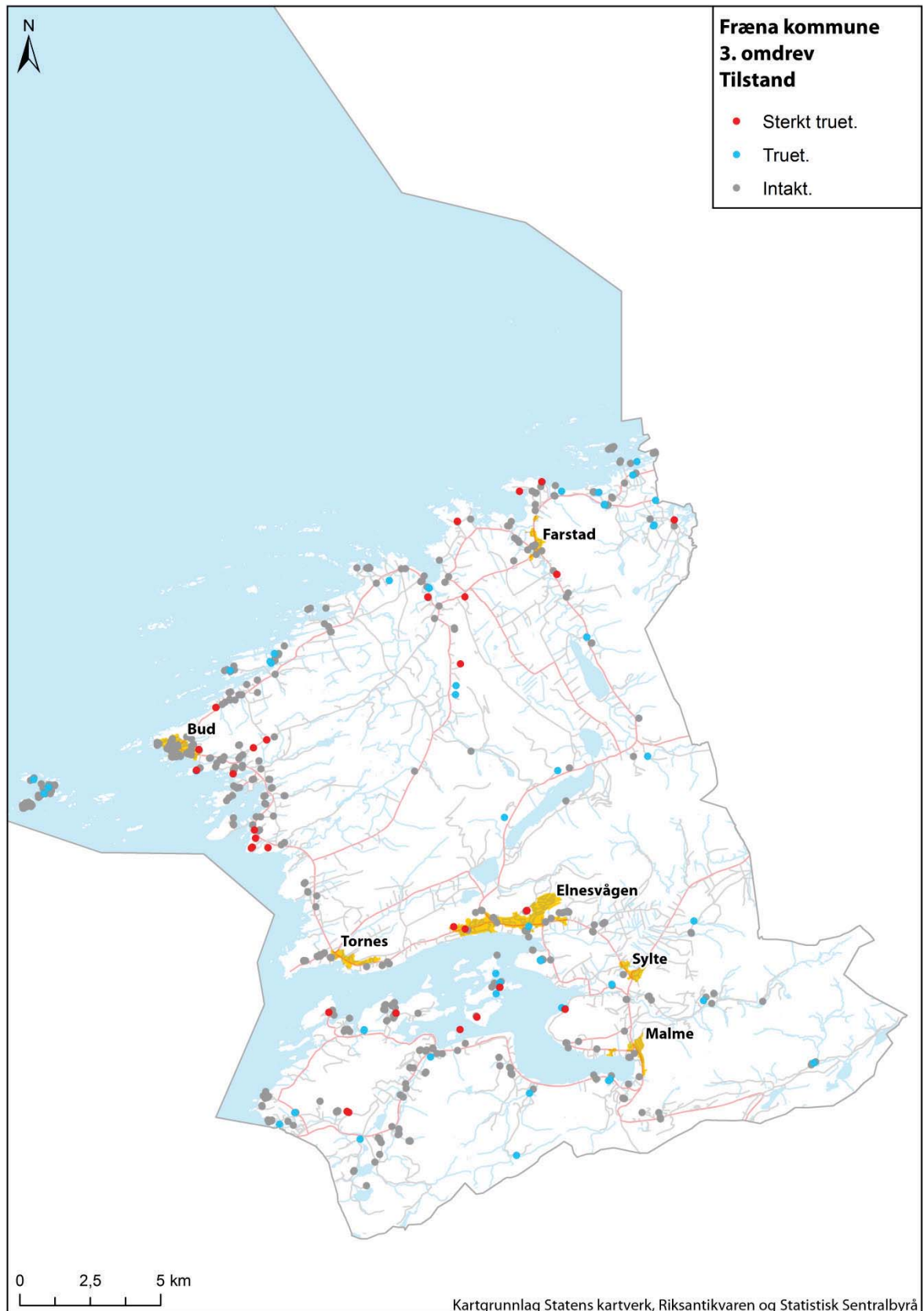
Vedlegg 4: Kart. Tap – Fræna 3. omdrev

Vedlegg 5: Kart. Endring – Fræna 3. omdrev

Vedlegg 6: Kart. Tilstand - Fræna 3. omdrev

NIKU Rapport 52

ISSN 1503-4909

ISBN 978-82-8101-102-1 (elektronisk)

NIKU hovedkontor
Storgata 2
postboks 736 Sentrum
NO-0155 Oslo
Telefon: 23 35 50 00
Telefaks: 23 35 50 01
Internett: www.niku.no